

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

SÜREKLİ EĞİTİM YAKLAŞIMI BAĞLAMINDA VAAZLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ENES BİNGÖL

BALIKESİR, 2024

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

SÜREKLİ EĞİTİM YAKLAŞIMI BAĞLAMINDA VAAZLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ENES BİNGÖL

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. AHMET ALİ ÇANAKCI

BALIKESİR, 2024

BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı'nda 202112571011 numaralı Enes BİNGÖL'ün hazırladığı "Sürekli Eğitim Yaklaşımı Bağlamında Vaazlar" konulu YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 12.06.2024 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ/OY ÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

Üye (Başkan) Prof. Dr. Şükrü KEYİFLİ

İmza

Üye (Danışman) Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI

İmza

Üye Prof. Dr. Hacer ÂŞIK EV

İmza

Enstitü Onayı

ETİK BEYAN

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

12/06/2024

İmza

Enes BİNGÖL

ÖNSÖZ

Eğitim ve öğretim, insan hayatında yalnızca bir dönem ile sınırlanmayacak kadar önemli kavramlardır. Sürekli eğitim ise, eğitim-öğretim faaliyetlerinin hayatın içerisine sistemli ve planlı bir şekilde bütünleşmesini hedeflemektedir. Bundan dolayı bireyin yaşam boyunca ihtiyaç duyacağı yeterliliklerin karşılanmasında sürekli eğitim rol oynamaktadır.

Bu bağlamda çalışmada sürekli eğitim açısından vaazlar ele alınmış, Balıkesir İl ve İlçe Müftülükleri 'ne bağlı olarak çalışan 20 vaiz ile yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak konu araştırılmaya çalışılmıştır. Çalışmamız beş bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın giriş bölümünde araştırmanın konusu, amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ile bu çalışmaya konu olan ilgili terimlerin tanımları yer almaktadır. İkinci bölümde; sürekli eğitim kavramının ne anlama geldiği, kişisel ve toplumsal olarak ne gibi faydaları olduğundan ayrıca yöntem ve tekniklerinden ana hatlarıyla bahsedilmiştir. Ülkemizde sürekli eğitim görevini üstlenen kurum ve kuruluşlar hakkında bilgiler verilmiştir. Ayrıca ilgili literatür çalışmalarına yer verilmiştir. Üçüncü bölümde; araştırmanın modeli, evreni, örnekleme, kullanılan araç ve teknikler, verileri toplama süreci ve analiz hakkında bilgiler verilmiştir. Dördüncü bölümde ise araştırmamıza katılan vaizlerden elde edilen verilerin ışığında bulgular ve yorumlar oluşturulmuştur. Son bölümde ise çalışma ile ilgili genel değerlendirme ve önerilere yer verilmiştir.

Çalışma sürecim boyunca engin tecrübeleri ile beni yönlendiren kıymetli danışmanım Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI hocama teşekkür ederim. Çalışmamızın çeşitli aşamalarındaki yönlendirmeleriyle çalışmaya yön veren kıymetli Prof. Dr. Şükrü KEYİFLİ hocama teşekkür ederim. Tezin değerlendirilmesinde bulunan ve değerli katkılar sunan Prof. Dr. Hacer ÂŞIK EV hocama şükranlarımı sunarım. Çalışma alanımızda yaptığımız görüşmelerde bilgi ve tecrübelerini bizden esirgemeyen vaiz hocalarıma teşekkür ederim. Çalışmamın her aşamasında desteğini esirgemeyen değerli hayat arkadaşım Gülnihal BİNGÖL'e sonsuz teşekkür ederim.

BALIKESİR, 2024

ENES BİNGÖL

ÖZET

SÜREKLİ EĞİTİM YAKLAŞIMI BAĞLAMINDA VAAZLAR

BİNGÖL, Enes

Yüksek Lisans, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI

2024, 124 Sayfa

Bu çalışmada Balıkesir il- ilçe Müftülüklerinde görevli olan vaizlerin vaazlar ve vaizlik açısından sürekli eğitim hakkındaki görüşleri ele alınmıştır. Bu araştırmada vaizlerin görev alanını oluşturan vaaz ve irşad faaliyetlerinin her yaştan kişiye etkili bir şekilde ulaşması noktasındaki etkisinin öğrenilmesi ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu tez, yapılan protokoller sayesinde ceza- infaz ve denetimli serbestlik kurumları, aile danışmanlık ve rehberlik büroları gibi çeşitli yerlerde aktif olarak hizmet gösteren vaizlerin sürekli eğitim açısından önemini dile getirmeyi amaçlamıştır. Çalışma grubunu Balıkesir İl- İlçe Müftülüklerinde aktif olarak vaizlik görevini sürdüren görevliler oluşturmaktadır. Verilerin toplanması görüşme tekniği ve yarı yapılandırılmış görüşme formuyla gerçekleştirilmiştir. Görüşme formunda yer alan sorular katılımcılara yöneltilmiş, izinleri doğrultusunda sesleri kaydedilmiş, kaydedilen veriler daha sonra bilgisayar ortamına işlenmiştir. Verilerin analizinde, daha detaylı ve anlamlı sonuçların çıkması açısından içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda ise; vaizlerin vaazları sadece cami kürsüsünde yapılan bir faaliyet olarak değerlendirilmemesi gerektiği, gündelik yaşamın içerisinde olması gereken bir faaliyet olarak değerlendirilmesi durumunda sürekli eğitim açısından etkili olabileceği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sürekli Eğitim, Vaaz, Din, Vaiz, Yaşam Boyu Öğrenme

ABSTRACT

SERMONS IN THE CONTEXT OF A CONTINUOUS EDUCATION APPROACH

BINGOL, Enes

Master Thesis, Department of Philosophy And Religious

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI

2024, 124 pages

This study examines the views of preachers working in the provincial and district mufti offices in Balıkesir regarding continuous education in the context of sermons and preaching. The research aims to learn and evaluate the impact of sermon and guidance activities, which constitute the preachers' field of duty, in effectively reaching people of all ages. This thesis aims to highlight the importance of continuous education for preachers who actively serve in various places such as penal institutions, probation and supervised release institutions, family counseling and guidance offices. The study group consists of preachers who are actively serving in the provincial and district mufti offices in Balıkesir. Data were collected using semi-structured interview forms and interviews with participants. With the participants' permission, their voices were recorded and the recorded data was later transferred to a computer environment. Content analysis technique was used in the analysis of the data to obtain more detailed and meaningful results. As a result of the research, it was found that sermons by preachers should not be considered merely as activities conducted on the mosque pulpit, but as activities that should be integrated into daily life. When evaluated in this way, it can be more effective in terms of continuous education. This result highlights the importance and necessity of preachers actively serving in different locations and various social contexts.

Keywords: Continuing Education, Preaching, Religion, Preacher, Lifelong Learning

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
ÇİZELGELER LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Konusu ve Problemi.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	2
1.3. Araştırmanın Önemi.....	3
1.4. Araştırmanın Varsayımları.....	3
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	4
1.6. Tanımlar	4
2. İLGİLİ ALANYAZIN.....	7
2.1. Kuramsal Çerçeve.....	7
2.1.1. Sürekli Eğitime Genel Bir Bakış.....	7
2.1.1.1. Sürekli Eğitim Uygulamaları.....	9
2.1.1.1.1. Örgün Eğitim	9
2.1.1.1.2. Yaygın Eğitim.....	9
2.1.1.1.3. Algın Eğitim	9
2.1.1.2. Sürekli Eğitimin Hedef Kitlesi ve DİB'in Bu Yöndeki Faaliyetleri.....	10
2.1.1.2.1. Pedagoji.....	11
2.1.1.2.2. Andragoji.....	12
2.1.1.2.3. Ceza İnfaz Kurumlarına Yönelik Faaliyetler	14
2.1.1.2.4. Sevgi Evlerine /Korunmaya Muhtaç Çocuk ve Gençlere Yönelik Faaliyetler.....	15
2.1.1.2.5. Sağlık Tesislerine Yönelik Faaliyetler	17

2.1.1.2.6. Huzurevlerine Yönelik Faaliyetler	19
2.1.1.2.7. Aile ve Dini Rehberlik Büroları (ADRB).....	19
2.1.1.3. Sürekli Eğitimde Yöntem ve Teknikler	20
2.1.1.3.1. Etkileşimli Eğitim	20
2.1.1.3.2. Eğitim Materyalleri	21
2.1.1.3.3. Kişiselleştirilmiş Öğrenme Yolları.....	21
2.1.1.3.4. Çevrimiçi Eğitim ve E-Öğrenme Platformları	22
2.1.1.3.5. Kendi Kendine Öğrenme	22
2.1.1.3.6. Tartışma.....	23
2.1.1.3.7. Soru-Cevap	23
2.1.1.4. Sürekli Eğitimde Kurumlar ve Öğreticiler	23
2.1.1.4.1. Üniversiteler	24
2.1.1.4.2. Meslek Odaları ve Dernekler	24
2.1.1.4.3. Kamu Kurumları	25
2.1.2. Diyanet İşleri Başkanlığı ve Sürekli Eğitim	25
2.1.2.1. Dinî İlimlerin Güncellenmesi	26
2.1.2.2. İslam Dininin Doğru Anlatılması	27
2.1.2.3. Toplumsal Konuların Ele Alınması	27
2.1.2.4. İmam-Hatip, Vaiz ve Kuran Kursu Öğreticilerinin Eğitimi.....	28
2.1.3. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Sürekli Eğitim İle İlgili Görevlileri	30
2.1.3.1. İmam-Hatip	30
2.1.3.2. Kur'an Kursu Öğreticileri	31
2.1.3.3. Vaiz.....	33
2.1.3.3.1. Mesleki Alan Yeterlilikleri.....	34
2.1.3.3.2. Eğitim-Öğretim Açısından Yeterlilikleri	34
2.1.3.3.3. Genel Kültür Yeterlilikleri.....	35
2.1.3.3.4. Kişisel Özellikleri.....	35
2.1.2. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Sürekli Eğitim Etkinliğinde Vaazlar	37
2.1.2.1. Sürekli Eğitim Bağlamında Din Eğitimi	38
2.1.2.1.1. Çocukluk Dönemi Din Eğitimi	39
2.1.2.1.2. Gençlik Dönemi Din Eğitimi	39
2.1.2.1.3. Yetişkinlik Dönemi Din Eğitimi	40
2.1.3. Diyanet İşleri Başkanlığının Cami İçi Hizmetleri.....	41
2.1.3.1. Hutbe.....	42

2.1.3.2. Vaaz	43
2.1.3.2.1. Vaazın Planı ve Sunumu	44
2.1.3.2.2. Konu Seçimi	45
2.1.3.2.2.1. Zaman ve Mekân	47
2.1.3.2.2.2. Üslup	48
2.1.3.2.2.3. Materyallerin Oluşturulması	50
2.1.3.2.2.4. Amaç	51
2.1.3.2.2.5. Yeterli İlmi Bilgi ve Kaynak	51
2.1.3.2.2.6. Geri Bildirim	51
2.1.4. Sürekli Eğitim Yaklaşımında Vaazların Toplum Üzerindeki Etkileri	52
2.2. İlgili Araştırmalar	54
3. YÖNTEM	57
3.1. Araştırmanın Modeli	57
3.2. Evren ve Örneklem	58
3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri	58
3.4. Verilerin Toplanma Süreci	59
3.5. Verilerin Analizi	60
4. BULGULAR VE YORUMLAR	61
4.1. Vaizlerin İhtisas Eğitimi Durumu	63
4.1.1. İhtisas Eğitimi	63
4.1.2. İhtisas Eğitiminde Yaş Gruplarına Özel Eğitim	64
4.1.3. İhtisas Eğitimi Almayan Vaizlerin İhtisas Eğitimi Alan Vaizlerden Farklı Olarak Aldığı Eğitim	65
4.2. Vaaz Konularının Kapsamı	67
4.2.1. Vaaz Konularının Dağılımı	67
4.2.2. Vaaz Konularının Vaizler Açısından Yeterliliği	68
4.3. Vaazın Uygulanmasında Önemli Olan Unsurlar	70
4.3.1. Dil ve Üslup	70
4.3.2. Kullanılan Kaynakların ve Materyallerin Yeterliliği	72
4.3.3. Vaaza Uygunluk Açısından Kullanılan Yöntem ve Teknikler	73
4.3.4. Vaazda Süre Yönetimi	75
4.3.5. Vaaz Sunumunun Planlanması	77
4.4. Vaizlerin Mesleki Açısından Eğitimle Desteklenmesi	78
4.4.1. Mesleki Gelişim Destekleyen Faaliyetler	78

4.4.2. Pedagojik Formasyon.....	80
4.4.3. Andragojik Formasyon.....	81
4.5. Sürekli Eğitim ve Vaaz	82
4.5.1. Vaizlerin Sürekli Eğitim ile İlgili Kavramlar Hakkındaki Görüşleri.....	82
4.5.2. Vaizler Tarafından Vaazların Sürekli Eğitim Aracı Olarak Görülüp Görülmemesi.....	83
4.6. Vaizlerin Merkezi Vaaz Sistemi Hakkındaki Görüşleri.....	85
4.6.1. Merkezi Vaaz Sisteminin Olumlu- Olumsuz Yanları	85
4.7. Vaizlerin Sürekli Eğitim Açısından Yaşadığı Problemler.....	87
4.7.1. Fiziki Şartların Yetersizliği.....	87
4.7.2. Görev Tanımıyla İlgili Yaşanan Sorunlar	89
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	91
5.1. Sonuç	91
5.2. Öneriler	94
KAYNAKÇA.....	96
EKLER.....	104

ÇİZELGELER LİSTESİ

Sayfa

<u>Cizelge 1.</u> Eğitim Düzeylerine Göre Diyanet İşleri Başkanlığı Personel Sayısı.....	29
<u>Cizelge 2.</u> Katılımcıların Demografik Özellikleri	58
<u>Cizelge 3.</u> Oluşturulan Temaların Kategorilere Dağılımı	61
<u>Cizelge 4.</u> Katılımcıların Yaş Dağılım Tablosu.....	62
<u>Cizelge 5.</u> Katılımcıların Cinsiyet Dağılım Tablosu.....	62
<u>Cizelge 6.</u> Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılım Tablosu	62
<u>Cizelge 7.</u> Katılımcıların Görev Süresine Göre Dağılım Tablosu	62
<u>Cizelge 8.</u> Katılımcıların Görev Yerine Göre Dağılım Tablosu	63
<u>Cizelge 9.</u> Vaizlerin İhtisas Eğitimi Alıp Almadıklarına Yönelik Görüşleri.....	63
<u>Cizelge 10.</u> İhtisas Mezunu Olan Vaizlerin Her Yaş Grubuna Yönelik Eğitim Alıp Almadıklarına Yönelik Görüşleri	64
<u>Cizelge 11.</u> İhtisas Eğitimi Almayan Vaizlerin Almış Oldukları Eğitim Faaliyetlerine Yönelik Görüşleri	66
<u>Cizelge 12.</u> Vaizlerin Vaaz Konularının Dağılımına Yönelik Görüşleri	67
<u>Cizelge 13.</u> Vaizlerin Vaaz Konularının Yaş Grupları Açısından Yeterliliğine Yönelik Görüş ve Deneyimleri	69
<u>Cizelge 14.</u> Vaizlerin Vaaz Esnasında Kullanılan Dil ve Üsluba Yönelik Görüş ve Deneyimleri.....	70
<u>Cizelge 15.</u> Vaizlerin Vaazın Hazırlanması ve Uygulanmasında Kullanılan Materyallere Yönelik Görüşleri.....	72
<u>Cizelge 16.</u> Vaizlerin Vaaz Esnasında Kullanılan Anlatım Yöntem ve Tekniklerine Yönelik Görüşleri.....	74
<u>Cizelge 17.</u> Vaizlerin Vaaz Verme Sürelerine Yönelik Görüşleri	75
<u>Cizelge 18.</u> Vaizlerin Vaaz Esnasında Uygulanan Plana Yönelik Görüşleri.....	77
<u>Cizelge 19.</u> Vaizlerin Mesleki Gelişim Açısından Aldıkları Eğitime Yönelik Görüşleri.....	78
<u>Cizelge 20.</u> Vaizlerin Pedagojik Formasyona Yönelik Görüşleri.....	80

<u>Cizelge 21.</u> Vaizlerin Andragojik Formasyona Yönelik Görüşleri.....	81
<u>Cizelge 22.</u> Vaizlerin Sürekli Eğitim ve Yaşam Boyu Eğitim Hakkındaki Görüşleri.....	82
<u>Cizelge 23.</u> Vaizlerin Vaaz ve İrşad Faaliyetlerini Sürekli Eğitim Aracı Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Görüşleri	83
<u>Cizelge 24.</u> Vaizlerin Merkezi Vaaz Sistemi Hakkındaki Görüşleri.....	85
<u>Cizelge 25.</u> Vaizlerin Camilerdeki Fiziki Şartlara Yönelik Görüşleri	87
<u>Cizelge 26.</u> Vaizlerin Görev Sınırlılıkları ile İlgili Görüşleri.....	89

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
<u>Sekil1.</u> 2023 Yılı Vaaz Konu Dağılımı	46

KISALTMALAR LİSTESİ

ADRB	: Aile ve Dini Rehberlik Bürosu
ASHB	: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
DKAB	: Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi
K	: Katılımcı
KYK	: Kredi Yurtlar Kurumu
MDR	: Manevi Danışmanlık ve Rehberlik
SAV.	: Sallallahu Aleyhi ve Sellem
Ss	: Sayfa sayısı
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
UZEM	: Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi
Vd.	: ve diğerleri

1. GİRİŞ

Sürekli eğitim, hayatın her zaman değişen şartlarına ve ihtiyaçlarına karşılık, kişiyi her zaman donanımlı tutmayı hedeflemektedir. Öğrenmenin belirli bir dönemle sınırlı kalmayarak sistemli bir şekilde hayatla bütünleşmesi, bu hedefe ulaşmanın temel şartlarından biridir. Hayatın ihtiyaçları içerisinde en önemlisi hiç şüphesiz dini ve manevi ihtiyaçlardır. Dini ve manevi ihtiyaçların doğru ve eksiksiz bir şekilde giderilmesi gerekmektedir. Bu hizmetin ise büyük bir kısmını Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) ve görevlileri vaaz ve irşad faaliyetleri ile sağlanmaktadır. Bu öneme göre araştırmamızın konusu belirlenmiş, gerekli veriler vaizler ile yapılan görüşmeler ile elde edilmiş, ardından literatür çalışmaları ışığında değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmanın giriş bölümünde, araştırmanın konusu, amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve konu ile ilgili kavramların tanımları ele alınıp, açıklanmıştır.

1.1. Araştırmanın Konusu ve Problemi

Sürekli eğitim kavramı gelişen ve değişen çağın ihtiyaçları üzerine insanların uyum sağlayarak bilgi ve becerisini geliştirmek amacıyla ortaya çıkmıştır. Çağın getirileriyle birlikte değişim ve gelişim zorunlu hale gelmektedir. Bu gelişim ve değişim her alanda olabileceği gibi eğitim- öğretim konusunda da geçerlidir. Her dönem çeşitli öğretim yöntem ve tekniklerle kişiler gelişmeye çalışmışlarsa da yalnızca sürekli eğitimin bu değişim ihtiyacını karşılayabileceği ortaya çıkmıştır. Çünkü sürekli eğitim sayesinde döneme bağlı kalmadan çağın getirilerine ayak uydurabilmek ve yeni olanı öğrenebilmek mümkün kılınmıştır. Çalışmamızın konusu sürekli eğitimde akla ilk gelen mekânlar olarak camilerde gerçekleşen ve cami içi dini hizmetleri olarak adlandırılan vaazların bu konudaki etkisini araştırmaktır. Toplumun her kesimiyle muhatap olan vaizler halkın dini olarak eğitilmesinde önemli rol oynayan mesleklerin başında gelmektedir.

“Vaizler vaazları sürekli eğitim aracı olarak görüyorlar mı?” Sorusu araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır. Bu temel problemden yola çıkarak

belirlediğimiz bazı alt problemlerde şu şekilde sıralanabilir:

1. Vaizlerin ihtisas eğitimi alma durumu nedir?
2. İhtisas eğitiminde hitabete yönelik bir eğitim var mı?
3. İhtisas eğitimi alan vaizler ile almayan vaizler arasında vaaz yeterliliği bakımından farklılık var mıdır? Varsa bu farklılık nelerdir?
4. Vaaz programının geliştirilmesi sürecinde etkili olan faktörler nelerdir?
5. Vaizlerin merkezi vaaz sistemi hakkında görüşleri nelerdir?
6. Vaaz konularında genellikle hangi yaş grubuna hitap edilmektedir? Konuların farklı yaş grubundaki insanlar için yeterliliği ne durumdadır?
7. Vaazda sunumun önemi nedir?
8. Vaazlarda üslubun, sözlü ve sözsüz iletişimin kullanılmasının etkisi var mıdır?
9. Vaizlerin uygulama sürecinde karşılaştıkları sorunlar nelerdir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı, sürekli eğitim yaklaşımı bağlamında vaizlerin perspektifinden vaazların yaygın din eğitimindeki durumunu ortaya koymak ve bu konuda bir değerlendirme yapmaktır. Bir başka ifadeyle bu araştırmada bir din eğitimi aracı olan vaazların sürekli eğitim açısından ele alınarak analiz edilmesi ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaca binaen vaizlerin görüş ve tecrübeleri, ilgili literatür ışığında değerlendirilmiştir. DİB bünyesinde çeşitli kurum ve kuruluşlarda faaliyet gösteren vaizler sürekli eğitim açısından önem taşımaktadır. Bu sebeple vaizlik mesleğinin bu konudaki önemine dikkat çekmek önem arz etmektedir. Sürdürdükleri faaliyetler açısından toplumun her kesimiyle muhatap olan vaizlerin sürekli eğitim ile alakalı bilgi ve tecrübeleri de ayrıca önemlidir. Bu sebeple araştırmada bu amaca uygun hareket edilerek vaizlerin faaliyet sürecinde yaşadığı problemlere de yer verilmiştir. Çalışmada sürekli eğitim ile vaazların ne tür bir ilişki içerisinde olduğunun tespiti ve bu tespitin farklı yönleriyle değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Temel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Vaizlerin Sürekli Eğitim/Yaşam Boyu Eğitim hakkında bilgileri var mıdır?
2. Vazilerin Pedagojik ve Andragojik Eğitim hakkında bilgileri var mıdır?
3. Vaizler sürekli eğitim yaklaşımı çerçevesinde bir eğitim almış mıdır?
4. Vaizlerin genellikle tercih ettikleri yöntem-teknik ve materyaller nelerdir?
5. Vaaz konuları nasıl hazırlanmaktadır?
6. Vaaz konuları sürekli eğitim çerçevesinde nasıl değerlendirilmektedir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Sürekli eğitim insanın hayatı boyunca ihtiyaç duyacağı çeşitli alanlardaki (mesleki, kişisel, sosyal, dini) özellikleri, donanımlı ve alanında uzman kişiler ve kurumlar tarafından gidermeyi amaçladığı için önemlidir. Bireyin maddi ihtiyaçlarının karşılanması ne denli önemli ise, manevi ihtiyaçlarının karşılanması da o kadar önemlidir. Ülkemizde bireylerin ve toplumun manevi ve dini ihtiyaçlarını karşılayan en yaygın kurum olarak karşımıza DİB çıkmaktadır. Kırsaldan kentlere uzanan etki alanı sayesinde toplumun dini hassasiyetinin oluşması hedefinde faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu faaliyetlerin başında ise vaaz ve irşad faaliyetleri gelmektedir. Vaaz ve irşad faaliyetleri genel olarak vaizler tarafından çeşitli kurum ve kuruluşlarda yürütülen dini hizmetleri kapsamaktadır. Bu faaliyetler sayesinde; dini bilgilerin doğru kaynaklardan öğrenilmesi, öğrenilen bilgilerin pekişmesi, günümüz problemleri ve konularına dini açıdan yanıtlar bulunabilmesi ve toplumsal veya bireysel dini hassasiyetin oluşması sağlanmaktadır.

Çalışmamız vaizlerden elde edilen cevapların ışığında, camilerin eğitim yuvası olmasının önünde bulunan engelleri ve vaizlik mesleğinin günümüzdeki toplum ve kurumlar tarafından yerini de tespit etmesi açısından önemlidir.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmanın varsayımları şunlardır:

1. Örneklemin evreni temsil ettiği kabul etmiştir.
2. Vaizlerin, görüşme formundaki soruları anladığı kabul edilmiştir.
3. Vaizlere uygulanan görüşme sorularının araştırma için gerekli ve yeterli

verileri sağladığı kabul edilmiştir.

4. Çalışmanın konuyla ilgili alana katkı sağladığı kabul edilmiştir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma; 2023-2024 bahar döneminde Balıkesir İl-İlçe Müftülükleri 'ne bağlı olarak çalışan 20 vaize yönelik sorulan sorular üzerine yapılmıştır.

Araştırma sonucunda ulaşılan bulgular ve yorumlar, katılımcıların görüşme sorularına verdiği cevaplarla sınırlıdır.

Bu araştırma, veri kaynağı olarak, araştırma raporları, makaleler, kitaplar, dergiler, lisansüstü tezler, bildirimler, konuşma metinleri, internet veri tabanları ve sözlükler gibi yazılı bilgi kaynakları ile sınırlıdır.

Katılımcılardan elde edilen verilere göre vaaz kavramı sadece camii kürsüsünde özel gün ve gecelerde verilen dini içerikli konuşmalar olarak değerlendirilmemiştir. Vaaz ve irşad faaliyetleri olarak bir bütün şekilde değerlendirilmiştir. Bu faaliyetler Aile ve Dini Rehberlik Bürolarında (ADRB), cezaevlerinde, sevgi evlerinde veya gençlik merkezlerinde vaizler tarafından yürütülen hizmetlerin tamamından oluşmaktadır.

Bu değerlendirme görüşme sorularında yer alan “ Vaazları sürekli eğitim aracı olarak görüyor musunuz?” sorusuna verilen cevaplar doğrultusunda oluşmuştur.

1.6. Tanımlar

Örgün Eğitim: Kademelere ayrılmış ve her kademenin kendisinden sonraki için zemin oluşturduğu uzun soluklu, zorunlu eğitim türüdür. (Deveci ve Güneş, 2023, s. 23).

Andragoji: Basit bir biçimde söylersek, andragoji “yetişkin öğrenmesi bilim ve sanatı” olarak tanımlanabilir. Malcolm Knowles (2015) tarafından gündeme getirilen andragojik eğitim modeli, yetişkinlerin eğitiminin, ergen ve çocukları eğitmekten farklı olması gerektiği fikri üzerine kuruludur (http-1).

Eğitim: Önceden saptanmış amaçlara göre insanların davranışlarında belli gelişmeler sağlamaya yarayan planlı etkiler dizgesi (http-2). Daha ayrıntılı tanım ise “ *Eğitim ruhbilimi, eğitim felsefesi, eğitim tarihi, öğretim programları, özel ve genel*

öğretim yöntemleri, öğretim teknikleri, yönetim, denetim vb. eğitim ' ve öğretim alanlarını kapsamak üzere öğretmen, yönetici ve eğitim uzmanı yetiştirmek amacıyla ilgililer için düzenlenen bütün kurslara ve bu kurslarla ilgili bilimsel çalışmalara verilen genel ad '' (http-2).

Sürekli Eğitim: Tam gün okul ya da üniversite öğrenimini bitiren ya da belli bir öğrenim basamağından ayrılan gençler ile yetişkinlere yaşamları boyunca sürekli olarak öğrenme ve yetiştirme olanakları sağlanmasını öngören eğitim anlayışı (http-2). Diğer bir tanım ise: Bireyin, örgün veya temel eğitimden ayrıldıktan sonra herhangi bir sertifika veya belge alma amaçlı olmayabilen eğitsel faaliyetlere katılmasıdır (Okçabol, 1996, s. 9).

Öğretim: Öğrenmeyi kolaylaştıracak etkinlikleri düzenleme, gereçleri sağlama ve kılavuzluk etme eylemi. Bir diğer ifade ile eğitimin okul sınırları içerisindeki kısmını kapsayan, planlı ve belirli bir sistem içerisinde uygulanan faaliyettir (http-2).

Pedagoji: Pedagoji Latince kökenli çocuk yetiştirme bilimi yani çocuk eğitimi manasına gelir. Eğitimin çocuklarla ilgili alanıyla ilgilenen ve geliştiren bilim dalıdır (Yıldız, 2022).

Öğrenme: Bireyin çeşitli yollarla edindiği bilgi, beceri, tutum ve değerleri kapsayan devamlılıkla gelişen, davranış değişikliğine öğrenme denir (Nazıroğlu ve Turan, 2023, s. 19).

Din Eğitimi: Bireye dini bilginin ve kültürün verilmesi, ayrıca din kişiliğinin kazandırılması demektir. Bu kazanımın sağlanmasında başta aile olmak üzere okullardaki din dersi öğretmenleri ve camilerdeki din görevlileri bulunmaktadır (Bilgin, 1981).

Yaygın Eğitim: Bilgi ve beceri birikimlerinin okul içinde ve dışında nesilden nesile aktarılmasını sağlayan eğitim türüdür (Okçabol, 1996, s. 7). Bir diğer tanım ise: “ *Yaygın eğitimin kapsam, amaç ve görevleri, Millî Eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak, örgün eğitim sistemine hiç girmemiş yahut herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademedен çıkmış vatandaşları, örgün eğitimin yanında veya dışında eğitmek onlara gerekli bilgi ve becerileri edindirmek; anlayış ve değer yargılarını değiştirerek yeni, geçerli ve gerekli davranışları kazandırmaktır.*” (http-3).

Yaygın Din Eğitimi: Eğitim yalnızca okul sınırlarına ait bir kavram değildir. Bu özellik, din eğitimi açısından da geçerlidir. Bireylerin okul çağlarını aşan dini ve manevi ihtiyaçları, yaygın din eğitiminin ortaya çıkmasında temel nedendir. Yaygın din eğitiminin kapsamı ve faaliyet alanı: toplumda oluşan dini ihtiyaçları karşılayabilmesi, bireylerin yeni dini bilgiler öğrenmesi, öğrenmiş oldukları dini bilgileri tekrarlaması ve yanlış öğrendikleri dini bilgilerin düzeltilmesi amaçlarına uygun şekilde geniş kitlelere hitap etmektedir. Bu özelliğiyle sonuç olarak yaygın eğitimi: “... *oldukça geniş bir alana yönelik dini içerikli eğitim.*” (Keyifli, 2013, s. 26) olarak tanımlamak mümkündür.

2. İLGİLİ ALANYAZIN

2.1. Kuramsal Çerçeve

Bu bölümde, sürekli eğitimin yapısı, özellikleri ve kapsamı göz önünde bulundurularak ilişkili kavramlar ele alınmış ve konunun daha iyi anlaşılabilmesi için gerekli alan ve kavramlar hakkında bilgiler verilmiştir. Devamında Türkiye’deki sürekli eğitim bağlamında uygulanan dini eğitim faaliyetleri ve bu faaliyetleri üstlenen kurum ve kuruluşlardan bahsedilmiştir. Konumuzun temelinde “sürekli eğitim ve vaaz” kavramları yer aldığı için daha çok DİB görevleri ve vaizlerin bu görevdeki yeri üzerinde durulmuştur.

2.1.1. Sürekli Eğitime Genel Bir Bakış

Türk Dil Kurumu’nun Eğitim Terimleri Sözlüğünde sürekli eğitim, “*Tam gün okul ya da üniversite öğrenimini bitiren ya da belli bir öğrenim basamağından ayrılan gençler ile yetişkinlere yaşamları boyunca sürekli olarak öğrenme ve yetişme olanakları sağlanmasını öngören eğitim anlayışı.*” ve “*Özel nitelikte okullar, eğitim merkezleri, yüksekokullar ve üniversitelerin, geleneksel ya da akademik programlar yerine esnek ve kılısal programlar uygulayarak yetişkinlere sağladığı eğitim.*” olarak açıklanmıştır (http-2). Bu tanımlardan anlaşılacağı üzere sürekli eğitim yaşam boyu öğrenmeyi destekleyen bir eğitim sürecidir. Yaşam boyu öğrenme hayatın her alanında gerçekleşebileceği gibi sürekli eğitim amaçlı ve planlı olarak gerçekleşir. Sonuç olarak sürekli eğitim yaşam boyu öğrenmenin planlı ve programlı olan kısmını kapsar (Keyifli, 2013, s. 24-25).

Sürekli eğitimin temel amacı, bireylerin bilgi ve yeteneklerini sürekli olarak geliştirmeleri ve değişen toplumsal, ekonomik, teknolojik ve kültürel koşullara uyum sağlamalarına yardımcı olmaktır (Bağcı, 2011). Ayrıca bireyin her açıdan bilgi ve becerilerini geliştirerek çağın yeniliklerine ve toplumun yapısına uygun hale gelmesi, sürekli eğitim kavramının mesleki gelişim açısından hedeflerinden biri olarak

söylenbilir (Güleç vd., 2012). Sürekli eğitimin amaçlarından bir diğeri'' yeni bir toplum'' dur. Bu da toplumu oluşturan bireylerin kendini tanıması, kendi yeterliliklerinin farkına varması ve sonuçta kendilerini tamamlamasından geçmektedir (Balcı ve Yıldız, 2022). Sürekli eğitim, bireylerin kişisel ve sosyal yetkinliklerini geliştirmelerine yardımcı olmakla beraber; iletişim, liderlik, problem çözme, stres yönetimi gibi becerilerin kazanılmasını da sağlamaktadır. Gerçek hayatın sanal hayatla adeta bir bütün olarak yaşandığı günümüz çağında her sabah yeni bir teknolojik buluşa veya öğrenilecek birçok bilgiyle uyanmaktayız. Elbette bu bilgilerin arasında itibar edilmemesi gereken birçok da önemsiz ve yanlış bilgi bulunmaktadır. Bu sebeple kişi oluşan bilgi yığınının arasında kendi işine yarar ve gündelik hayatını kolaylaştırıcı bilgileri alıp geri kalanına itibar etmemelidir. Sürekli eğitimin önemi tam bu noktada devreye girerek kişinin doğru-yanlış bilgi ayrımı yapabilmesini, bunun için kullanılması gerekli olan araç ve yöntemleri kişinin öğrenmesine olanak sağlar. Yeni bilgilerin çok hızlı bir şekilde ortaya çıkması ve bu bilgilerin tüketiminin üretimi kadar hızlı olmaması sosyolojik açıdan birtakım sorunlar ve karışıklıklar ortaya çıkarmakta ve bu soruna karşılık sürekli eğitim kaçınılmaz bir gerçek olarak karşımıza çıkarmaktadır (Doğan, 1976).

Sürekli eğitim ile geliştirilmesi hedeflenen gelişim sonucu aslında toplumsal yapıda belli olabilir. Kişinin kendini geliştirmesi, mesleki açıdan gelişmesi, sosyal hayat ile bağı, aile içerisindeki ilişkileri vb. sayabileceğimiz birçok alan toplumsal yapının genelini oluşturmaktadır. Örneğin duyarlılığın arttığı bir toplumda kişinin bu özelliğini geliştirmesi çok daha kolay olur. Gelişen zaman içerisinde korunması hedeflenen kültür ve değerler aynı şekilde toplumun tümü tarafından eğitim sayesinde korunabilir. Belirli bir yaşa kadar gidilen okullarda alınan eğitimin hayat boyu insana yetemeyeceği açıktır. Bu nedenle, bireylerin yaşamları boyunca öğrenmeye ve sürekli gelişime imkân sağlanması toplumsal açıdan büyük bir öneme sahiptir. Eğitimin çocukluk dönemine sıkıştırılmayarak yetişkinlik döneminde de devam ettirilebilmesi bireyin kişisel ve sosyal açıdan gelişimine katkı sağlayacaktır. Her dönem eğitimi devam ettirilen birey toplumun gelişmesini ve ilerlemesini sağlayarak toplum yapısına katkıda bulunmuş olacaktır (Köylü, 2002).

2.1.1.1. Sürekli Eğitim Uygulamaları

Bunlar; örgün eğitim, yaygın eğitim ve algın eğitim olarak adlandırılmaktadır (Deveci ve Güneş, 2023). Örgün eğitim ve programlarıyla gerçekleşen öğrenmeye örgün öğrenme denilmektedir. Bilindiği üzere bu eğitim belirli basamaklarla oluşturulmuş ve ilk, orta, yükseköğretim gibi çeşitli kademelere ayrılan, her birinin kurumsallaşmış ve her basamağın bir sonrakine hazırlık mahiyetinde olduğu bir eğitim biçimidir.

2.1.1.1.1. Örgün Eğitim

Örgün eğitim öğrencilerini gelecekteki hayata hazırlar ve tamamen eğitim öğretim görevinden oluşur. Bunu uygularken öğrencileri düzeylerine göre sıralamakta ve sınıflandırmaktadır (Okçabol, 1996). Örgün eğitim genellikle uzun süreli ve zorunludur.

2.1.1.1.2. Yaygın Eğitim

Örgün eğitimin dışında belli bir plana, programa ve sisteme dayalı olarak yürütülen eğitim biçimidir. Örgün eğitimden yararlanamayan ya da herhangi bir noktada eksik kaldığını düşünen bireylerin eğitimden kopmasını engellemek, kişilere mekân ve zaman yönünden esnek seçenekler sunarak kaliteli ve doğru bir eğitim sunar. Kişinin kişisel yönlerine ve isteklerine paralel yaşam boyu süren eğitim türüdür. Yaygın öğrenme, yaygın eğitim yoluyla gerçekleşen öğrenmedir. Yaygın eğitim düzeylere ayrılmamakta, her yaşta kişinin aynı anda aynı mekânda eğitim alabilmesini sağlayabilmektedir (Karakütük, 2019). Örgün eğitimden farklı olarak gönüllülük esasına dayalı ve yaşamboyu devam etme özelliklerine sahiptir.

2.1.1.1.3. Algın Eğitim

Algın eğitim bütün sosyal kurumlar tarafından yürütülebilen, çeşitli bilgi ve beceriler kazandırılan eğitim biçimidir. Algın öğrenme ise dersliklerin dışında gerçekleşen öğrenmelere denilir. Hayatta edindiği tecrübeler ve aynı zamanda gazete, dergi, televizyon ve radyo gibi kitle iletişim araçlarıyla edindiği bütün bilgileri kapsamaktadır. Ayrıca algın eğitim kültürel bilgilerin, değerlerin ve normların

nesilden nesile aktarılmasını sağlamaktadır (Deveci ve Güneş, 2023). Kısaca kişinin çevreden edindiği her türlü bilgidir. Anlaşıldığı üzere sürekli eğitim belirtilen bu alanları içerisinde barındırarak toplumun her kesimine ve ihtiyacına yönelik seçenekleri sunar.

Sonuç olarak sürekli eğitim, insanların okul çağlarını aşarak, yetişkinlik dönemlerinde ve yaşamın her evresinde bilgi ve beceri kazanmaya, kazandıkları bilgi ve becerilerini güncellemeye ve kişisel gelişimlerine katkı sağlamaya yönelik bir eğitim sürecidir. Bu eğitim okul sınırlarında değil hayatın her alanında mümkündür; ev, sosyal hayat, yaş, ekonomik statü gibi özelliklere bakılmaksızın eğitim gerçekleştirilebilir. Eğitim denildiğinde aklımıza ilk olarak çocukların gelmesi ve eğitimi yalnızca çocukluk dönemine ait bir kavram olduğunu düşünmemiz sürekli eğitim kavramına uygun değildir. Çocukluk dönemi ömrümüzün küçük bir bölümünü kapsarken yetişkinlik dönemi büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu sebeple eğitimi çocukluk dönemine hapsedmek durağanlığı artırır, kişisel ve toplumsal gelişimi engeller. Medeni bir toplumun var olabilmesi sadece eğitilmiş çocuklarla mümkün değildir. Yetişkinlik döneminin dahil edildiği eğitim sistemi ile birlikte kişiler kendini geliştirebilir, çağın ihtiyaç ve şartlarına ayak uydurabilir (Deveci ve Güneş, 2023). Bu özelliği sayesinde kişiler her yaşta öğrenme fırsatı bulmakta ayrıca edindiği bilgilerin hayatta bir karşılığı olduğu için de daha nitelikli ve yetkin bir hayat sürmeleri açısından önemlidir.

2.1.1.2. Sürekli Eğitimin Hedef Kitleleri ve DİB'in Bu Yöndeki Faaliyetleri

Hayatın devamı için temel ihtiyaçlardan biri öğrenmedir. Bu ihtiyacın karşılanması çocukluk ve gençlik eğitiminde karşımıza dünyayı tanımak şeklinde çıkmaktadır. Sürekli eğitim, adı üzerine “ beşikten mezara eğitim” ilkesiyle ortaya çıkmıştır. Bu özelliğiyle sürekli eğitimin muhatap olduğu belirli bir yaş grubu yoktur (Deveci ve Tezcan, 2018). Toplumun her kesimden ve her yaşta kişilere verilebilecek herhangi bir eğitimi kapsamaktadır.

Çocuğun aile çevresinden kopup ilk kez dış dünyaya açıldığı yer okullardır. Okullarda verilen eğitim kendi akran gruplarıyla iletişimi, sosyalleşmeyi ve hayata dair temel bilgileri öğrenmeye başladığı yerlerin başında gelir. Çocukluk döneminde girilen bu okul eğitimine birey, gençlik yıllarında da devam eder. Süregelen bu zaman

diliminde karşılaştığı sorunları ve ihtiyaçlarını kolaylıkla öğrenebilme şansı kişiye okul sıralarında verilmektedir.

Kişinin eğitimi, yaşam boyu devam eden ve çeşitli dönemlerde açığa çıkan değişikliklerle gerek toplumsal gerek kişisel olarak kuvvetli şekilde etkilenir. Bu durum bireyin her kademedede değişik fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarının olduğunu göstermekte ve bu ihtiyaçların karşılanmasını gerekli kılmaktadır. Bu ihtiyacın ortaya çıkması ve toplum tarafından görülmesi, eğitimin sadece çocuklar ve gençlerle sınırlı tutulamayacağını göstermiştir. Hatta yaş ilerledikçe değişen ve karmaşıklaşan hayat getirileri yetişkinliklerin en az çocuklar ve gençler kadar eğitime ihtiyaç duyduklarını da açığa çıkarmıştır. Buna örnek olarak orta yaş sendromu ve yaşlılık gibi konuların verilen destekle daha rahat ve kabullenebilir bir duruma getirilmesi verilebilir (Doğan, 1976). Böylece sosyal hayatın içerisinde eğitim adeta bütün sorunlardan ve sıkıntılardan kurtarıcı olan bir iksir mahiyetindedir. Zaten eğitim standartları iyi seviyede olan toplumlarda diğer standartlarında iyi seviyede olduğu görülmektedir (Çiçek, 2022). Bu nedenle yetişkinlerin öğrenmesi sürekli eğitim kapsamında yaşam boyu devam etmelidir (Deveci ve Tezcan, 2018).

Toplumun maddi ve manevi olarak ihyasında önemli bir etkene sahip olan sürekli eğitim, içerisinde belirli eğitim yaklaşımlarını barındırmakta ve bu yaklaşımlar doğrultusunda çeşitli kurumlar tarafından ülkemizde uygulanmaktadır. Çalışmamızın konusunun daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla pedagoji ve andragoji yaklaşımlarına değinerek, ülkemizdeki sürekli eğitim faaliyetlerini yürüten kurumların başında gelen DİB'in bu yöndeki faaliyetlerine değinmenin isabetli olacağı anlaşılmıştır.

2.1.1.2.1. Pedagoji

“Pedagoji, Yunanca “çocuk” anlamına gelen paid (Pediatri” de aynı sözcükten gelir) ve önderi anlamına gelen “agogus” sözcüklerinden türetilmiştir (Knowles vd., 2015, s. 67). Günümüzde “genel eğitim” anlamında kullanılmaktadır. Çocuk eğitimi manasına gelen yetiştirme bilimi derslerine pedagoji dersleri, eğitim bölümüne ise Pedagoji bölümü denilmektedir (Yıldız, 2022).

Pedagoji çocukluk döneminin eğitim ve öğretim süreçleri ile ilgilidir. Ayrıca eğitim yöntemlerini ve öğrenme süreçlerini inceleyerek daha etkili bir eğitim sağlamayı amaçlayan disiplindir. Pedagoji etkili iletişim ve etkileşime dayanmaktadır.

Pedagojik yöntemlerin etkili olabilmesi için öğretmenlerin öğrencilerle iyi bir iletişim kurması ve etkileşime girmesi gerekmektedir. Pedagojik yöntemlerin amacı, öğrencilerin öğrenme isteğini uyandırmak ve onları motive etmektir (Knowles vd., 2015). Çocukluk dönemine uygun planlama ve sunumlar ile çocuk üzerindeki eğitim isteği arttırılabilir, potansiyelleri ortaya çıkarılabilir. Çocuk konu merkezli eğitimi alırken öğretmene bağımlı haldedir. Eğitim içindeki öğrencinin bilme gereksinimi, öğrenmeyi yönlendirir, daha çok dış güdüleyiciler (sınıf geçme, başarı, anne-baba baskısı) tarafından motive edilirler (Knowles vd., 2015).

2.1.1.2.2. Andragoji

Andragoji terimi farklı dönemlerde farklı ülkelerde birçok anlamda kullanılmıştır. Dönemimizde kullanımının artmasıyla hala daha araştırılan ve gelişen bir kuramdır. Birçok manada kullanılan bu terim Knowles'a göre kendini yönlendiren, öğrenmeyi kolaylaştıran kuramsal ve uygulama gerektiren bir yaklaşımdır. Knowles, pedagoji ile paralel olarak şekillendirdiği andragoji'yi yetişkinlere öğretim bilimi ve sanatı' olarak tanımlamıştır (Knowles vd., 2015). Andragoji, yetişkinlerin eğitim sürecinin başlı başına kendine özgü yeni bir anlayışla düzenlenmesini gerektirir/hedefler. Andragojik ilkelere ve yetişkinlerin özelliklerine göre eğitimin yeniden şekillendirilmesi gerekir (Ayhan, 1989; Çiçek, 2022).

Gelişmiş toplumlarda büyük bir önemi olan andragojik eğitim, sürekli eğitime imkân sağlamaktadır. Zorunlu eğitimden çıkmış bireylerin eğitim yükünü üstlenen andragojik eğitim, pedagojik yaklaşımla beraber sürekli eğitimi oluşturmaktadır. Pedagojik eğitimde eğitimi veren/eğitici ve alan/ öğrenci olarak tabir edebileceğimiz gruplar bulunmakta, andragojik eğitimde öğreten/eğitici ve öğrenmek isteyen/öğrenci grupları yer almaktadır. Bu sebeple andragojinin pedagojiden farkı olarak öğretmen/eğitici merkezli değil, öğrenci/öğrenmeyi isteyen merkezli olması söylenebilir (Çiçek, 2022). Ülkemizde ise özellikle Milli Eğitim Şuraları sayesinde yetişkin eğitiminin önemi vurgulanmakta, toplumun bilgi ve birikimini verimli hale getirerek ülke geleceğine katkı sağlaması amacı ile andragojik formasyonun yaygınlaştırılması gerektiği de ayrıca belirtilmektedir (<http-3>).

Her eğitim sürecinde olduğu gibi andragojide de en önemli basamak ihtiyaç analizidir. Öğrenmeyi isteyen ve öğrenme sürecine hazır olan bireyler, verilecek olan

eğitimin kendilerindeki bir eksikliği gidermesi veya yanlış bir bilgiyi düzeltmesini istemektedirler. Ayrıca eğitim verilmeden önce ihtiyaç analizinin yapılması zaman kaybını önlemekte ve istenilen hedefe daha kolay ulaşılmasını sağlayacaktır (Akın, 2014).

Yetişkinlerin zamana bakış açıları farklı olduğundan eğitim içindeki motivasyonları da farklılık göstermektedir. Bu yüzden yetiştikine, iyi analiz edilerek ihtiyaçları doğrultusunda eğitim alma imkânı verilmelidir. Yetişkinler eğitime daha çok problem merkezli yaklaşımları dolayısıyla öğrendikleri bilgiyi o an aktif yaşamlarında kullanmak istemektedirler. Nitekim eğitimi çoğunlukla ihtiyaç duyduğu alanlarda eğiticinin yalnızca rehberlik ettiği şekilde almak istemektedirler. Bireylerin bazen iş hayatında bazen sosyal hayatında eğitim ihtiyacı söz konusu olabilmektedir. Rehberlik eden eğitimci, bireyin ihtiyaç analizini iyi yapabilir ise öğrenmede sürekliliği sağlamak o kadar mümkün olacaktır (Köylü, 2002).

Yetişkinlerde eğitim, katılımcıların yaş ve tecrübe düzeylerine uygun bir şekilde tasarlanmalıdır. Katılımcıların önceki bilgileri, inançları ve yaşantıları göz önünde bulundurularak içerik hazırlanmalıdır. ‘‘Çocuklar için tecrübe onların başına gelen bir olaydır.’’ (Köylü, 2002). Bu sebeple dış etkenleri tecrübe olarak gören çocukla, bağımsız olan yetişkinin tecrübeleri farklılık gösterecektir. Eğitim görmeye ihtiyaç duyduğu alan veya eğitimi nasıl alacağı da bu tecrübelerle göre şekillenmektedir. İhtiyaç analizi belirlemede de yetişkinin tecrübeleri önem arz etmektedir.

Yetişkin eğitiminin Türkiye’de resmi olarak başlaması cumhuriyetin ilanı ve 1928 harf devrimiyle birlikte başlayan okuma-yazma eğitimiyle olmuştur. Kırsal kesimlerde ve yetişkin kadınlar bağlamında okur-yazar olmayan yetişkin oranı daha yüksektir (Okçabol, 1996). Yetişkin eğitimiyle ilgili olarak ilk kamusal oluşum 1926 yılında Millî Eğitim Bakanlığı yasası ile kurulan Halk Terbiyesi Şubesi olmuştur. Fakat kısa zamanda kapanarak 1950’lerde Halk Eğitimi Bürosu olarak tekrar faaliyete başlamıştır. 1983 yılında Çıracılık ve Yaygın Eğitim Merkezi Genel Müdürlüğü olarak değişim geçiren kurum çalışmalarına ‘Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü’ adıyla günümüzde faaliyet göstermeye devam etmektedir (Okçabol, 1996).

DİB hizmetlerini her alanda gerçekleştirmektedir. İnsan fizyolojik ve psikolojik bir yapının dengesi üzerinde kuruludur. Din de bu psikolojik yapının maneviyatını taze tutmayı amaçlamıştır. Yani insan neredeyse dinin orada olmaması

kaçınılmazdır. Huzurevi, sevgi evi, cezaevi, hastane gibi insanın yaşadığı her yer insanlara din hizmetinin götürülmesi gereken alanlardır. Bu sebeple DİB hayatın her alanında insanların yanında olduğunu hissettirme adına cami dışı din hizmetlerine de önem vermeye başlamıştır. DİB Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'a (2010) göre DİB cami dışı din hizmetlerini ifa etmek amacıyla çeşitli bakanlıklarla yaptığı protokollere bağlı olarak hastane, KYK, sevgievleri, kadın sığınma evleri, huzurevi, cezaevi ve diğer sosyal hizmet kurumlarında manevî danışmanlık ve rehberlik hizmetlerine başlamış durumdadır (http-4).

Vaizler DİB'in kendileri için belirlemiş olduğu görev tanımını aşan birçok sosyal dinî hizmeti de yerine getirmektedir. Özellikle; çocuk esirgeme kurumları, huzur evleri, cezaevleri, sığınma evleri, gençlik merkezleri, engellilere ait eğitim kurumlarına dinî hizmeti düzenli ve programlı bir şekilde ulaştırmakla sosyal hayatta yerini almaktadır. Türkiye'de yeni yeni kurumsallaşmaya başlayan hastanelerde 'Manevi Bakım' hizmetinden ADRB'ye kadar farklı alanlarda ağırlıklı olarak vaizler görev yapmaktadır.

2.1.1.2.3. Ceza İnfaz Kurumlarına Yönelik Faaliyetler

1950'li yıllardan günümüze, suç teşkil eden davranışlarda bulunan vatandaşlara dini hizmetler yürüten DİB bu konudaki yetkinliğini artırarak devam etmektedir. Türk Ceza Kanunu'nda her suçun cezası bellidir. Bu suçlardan birini isteyerek veya istemeyerek işleyen kişiler ceza evlerine yollanmaktadır. Bu süreçte kişi işlevsiz kalmakta, kendisini etkisiz ve önemsiz hissetmesinden dolayı da suçtan uzaklaşmamaktadır. Bu konuda büyük bir görev üstlenen DİB vaizleri ve çeşitli görevlileriyle mahkumların hayattan kopmamaları ve manevi ihtiyaçların giderilmesi için faaliyetlerine devam etmektedir. Mahkumlara verilen maddi ve manevi desteğin sürekli eğitime en önemli örneklerden biri olduğu açıktır. Özgürlük kavramının bile olmadığı yerde eğitim kavramı olabilmektedir. Bu vesileyle mahkumlar dini hassasiyet kazanmakta ve topluma geri kazandırılmaktadır. (Işık ve Demir 2012; Karaman ve Işık 2023)

Toplumun maddi ve manevi ihtiyaçlarını gidermekle görevli olarak DİB günümüzde artık dini hizmetleri sadece camilerle yeterli görmemektedir. Sosyal açılımlı dini faaliyetlerle farklı mekânlarda farklı kişilere ulaşarak bu hizmeti geniş bir

alandaki sürdürmeye devam etmektedir. Bu bağlamda Adalet Bakanlığı ve DİB arasında 2001 yılında imzalanan ‘‘Tutuklu ve Hükümlülerin Dini ve Ahlaki Gelişimlerini Sağlamaya Yönelik İş birliği Protokolü’’ 2011 yılında güncellenmiş, bu vesileyle cezaevlerinde gerçekleşen dini hizmet faaliyetleri daha etkin olmaya başlamıştır. Yenilenen protokole cezaevlerinde görevli diyanet personelinin sayısının artırılması planlanmakta, ayrıca her cezaevinde tam gün görevli din adamı şeklinde bir çalışma planı öngörülmektedir. Ayrıca mahkumlara verilmesi amaçlanan DKAB dersi de 2002 yılında değiştirilen müfredatıyla mahkumlara vermeye başlanmıştır.

Kurumlar arasında imzalanan protokolün amaçlarından biri dini hizmet faaliyetleriyle hükümlü veya tutuklunun ahlaki yönden gelişiminin sağlanmasıdır. Ahlaki gelişimin sağlanmasıyla gerçekleştirilen suça geri yönelimin azalması da cezaevlerinde uygulanan eğitim- öğretim faaliyetlerinin temel görevini oluşturmaktadır. Bundan dolayı tutuklu ve hükümlünün ceza aldığı veya almayı beklediği sırada; güzel davranış ve ahlak, sabır ve tutumluluk olgularının geliştirilmesi toplumun geleceği için önem taşımaktadır. Mahkûmun salıverilmesinden sonraki topluma ve aileye ayak uydurma açısından bu duyguların geliştirilmesi ve bu konuda çalışmaların devam ettiği sürekli eğitim kapsamında DİB’in görevinin ne kadar mühim olduğu özellikle cezaevlerinde yürütülen faaliyetlerle daha da iyi anlaşılmaktadır (Karaman ve Işık, 2023).

MDR hizmeti verilirken; tutuklu ve hükümlülerle yapılacak faaliyetlerde her birinin bizim için değerli olduğu izlenimi verilmelidir. Sürekli konuşan olmak yerine onların konuşması sağlanmalı, aktif bir dinleme gerçekleştirilmesine olanak sağlanmalıdır. Yine aynı şekilde muhatapın kişisel hali dikkate alınarak ortamı uygun hale getirmek ve hapisanenin verdiği güvensizlik duygusunu ortamdaki uzak tutabilmek önemlidir. Kişilere MDR hizmeti verilirken daha çok Allah’ın kullarına olan sevgisi ve bağışlayıcılığından, tövbe kapısının her zaman açık olduğu gibi yapıcı unsurlar daha çok kullanılmalıdır (Işık ve Demir, 2012).

2.1.1.2.4. Sevgi Evlerine /Korunmaya Muhtaç Çocuk ve Gençlere Yönelik Faaliyetler

Korunmaya muhtaç çocuklar ve gençlerin her bakımdan sağlıklı bir hayat sürmesi sosyal hizmetlerin temel sorumluluğudur. Dünya Sağlık Teşkilatının da

belirttiği gibi; sağlık sadece hastalık ve sakatlığın olmayışı değil, bedence, ruhça ve sosyal yönden tam iyilik halidir. Yani sağlık beden, zihin ve ruh arasındaki uyum demektir. Kişinin sağlığı bütün yönleri ile koruma altına alınması gerekir (http-5).

Korunmaya muhtaç çocuklar 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'na göre: İlgili mahkeme tarafından verilen karara göre koruma altına alınan beden, ruh, ahlak gelişimleri tehlikede olup; ana veya babasız, ana ve babasız; ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan; ana veya babası veya her ikisi tarafından terk edilen; ana veya babası tarafından ihmal edilip fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara savunmasız bırakılan ve boşlukta sürüklenen çocuk ve gençlerdir (http-6). Korunmaya muhtaç çocuk ve gençlerin gelecekte toplumda sağlıklı ve huzurlu bireyler olarak var olabilmeleri hem toplum hem devlet açısından büyük önem taşımaktadır. Türkiye'de bu alanın merkezi, plan ve politikaların geliştiricisi, uygulayıcısı ve sorumlusu 633 sayılı kararname ile kurulan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'dır (ASHB). Bakanlık bu alandaki hizmetlerini Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü eliyle yürütmekte gerekli durumlarda diğer kurumlar ile iş birliği yaparak faaliyetler gerçekleştirmektedir.

Çocuk yuvası ve yetiştirme yurtlarında barınmakta olan çocuk ve gençler daimî olarak buralarda yaşamayacaklardır. Reşit olduktan sonra sosyal hayatın bir parçası olarak yaşamaya devam edeceklerdir. Korunmaya muhtaç çocuk ve gençlerin toplumla kaynaşmasında birçok etken söz konusudur. Bu etkenlerden birisi de din faktörüdür. Hayatın en uç noktalarında bile cereyan edebilecek bu etkenin her dönem sağlıklı bir şekilde yaşanılması gerekmektedir. Toplumun din ile şekil almış yönleriyle doğru kaynaşması o toplumla bütünleşmesine ve sağlıklı bir parça olmasını mümkün kılar (Coşkunsever ve Göktepe, 2020).

Diyanet İşleri Başkanlığı ile yapılan 2018 tarihli protokole göre, yuva içerisinde din ve ahlak bilgisi derslerinin yapılması önemli bir fırsattır. Zira iyi planlandığı takdirde, çocuk evlerinde gençlerle geçirilen nitelikli zaman oldukça fazladır. Bu evlerde eğitim için zaman oluşturulabilmesi, sürekli bir din eğitimi gerçekleşmesi manası taşımaktadır. Bilhassa bu eğitimin ev içerisinde gerçekleşmesi çocukta ve gençte olumlu duyguları ortaya çıkaracaktır. Bu olumlu duyguların ortaya çıkması yaşama bağlılıkları, içinde buldukları durumlarla baş edebilmeleri gibi dirençleri kazanmalarını sağlar. DİB'in bu hedefe hareketle çocuk ve gençlere

evlerinde din ve eğitimi, manevi danışmanlık sağlaması sadece bireye değil topluma sağlıklı nesiller yetiştirme açısından da önemli bir harekettir (http-7).

Çocuk yuvası, sevgi evleri, yetiştirme yurtları gibi kurumlarda barından çocuk ve gençlerin emsallerine göre gelişim ve öğrenme dezavantajları söz konusudur. Normal bir aile ortamında bulunabilecek sıcaklığı yakalanması güç olduğundan beklediği ilgi ve alakayı çıkarsız şekilde verebilecek birilerini aramaktadırlar. Fizyolojik gelişimleri yanında manevi gelişimleri yavaş ilerleyen çocuk ve gençlerin küçük yaşlardan itibaren benimsemesi gereken dini bilgileri yanlış öğrenmesi gelecekte daha büyük sorunlara sebebiyet verebilir. Bu sebeple din eğitiminin doğru şekilde verilmesi bireye, dolaylı yoldan da topluma fayda verecektir. Din ve değer eğitimi, diğer alanlarda olduğu gibi her şeyden önce sağlıklı bilgi ve ortamı gerekli kılar (Coşkunsever ve Göktepe, 2020). Pedagojik formasyon almış personel ile toplum yapısını dinamik kılan çocuk ve gençlerin psikolojik olarak sağlıklı bir şekilde yetiştirilmesi ve eğitilmesi gerekir. Bu eğitimin gerekli kıldığı şartları devletler, çocuk koruma sistemlerine yönelik politikalar geliştirerek uygulamaya koymaktadır.

2.1.1.2.5. Sağlık Tesislerine Yönelik Faaliyetler

Manevi gelişimin insan için maddi gelişim kadar önemli olduğunu vurgulayan kanunlar vardır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 5. Maddesi bu konuyla ilgili şöyle der; "Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır". Zikredilmiş olan bu kanuna göre kişilerin manevi gelişimi için şartların hazırlanması ve buna göre manevi sosyal hizmetlerin programlarının belirlenmesi ve uygulanması anayasal bir görevdir. Yani devlet, vatandaşlarının manevi yönden huzur içinde yaşayabilmeleri için tedbir almak zorundadır.

Bahsi geçen kanun maddesine istinaden DİB sadece cami içerisinde değil cami dışında da din hizmetlerine önem vermiş ve bu doğrultuda iş birlikleri yapmıştır. Bu işbirlikçi protokollerle hizmetlere manevî danışmanlık ve rehberlik ile başlamıştır.

MDR hizmetinin verildiği kurumlardan biri de hastanelerdir. Bazı ülkelerde uzun yıllardır MDR hizmeti gerçekleşmesine rağmen ülkemizde ilk kez 1995 yılında ‘‘Hastahane Din ve Moral Hizmetleri’’ adıyla bu hizmet ele alınmış fakat hukuken yürütülmesi mümkün olamayınca sonlandırılmıştır. 2015 yılında gelindiğinde DİB ve Sağlık Bakanlığı arasında ‘‘Hastanelerde Manevi Destek Sunmaya Yönelik İş birliği Protokolü’’(http-8) imzalanarak tekrar faal hale getirilmiştir. Alana uygun personel hizmetiçi eğitime alınmış, sağlık bakanlığıyla yapılan protokole istinaden 20 personel ile pilot uygulama çerçevesinde 20 personel, 6 il, 12 sağlık tesisi ile devlet hastanesinde başlatılmıştır. Son olarak 2020 yılı verilerine göre 156 personel, 46 il ve 125 sağlık tesisi hizmet halindedir. DİB cami dışı hizmetlerle hedef kitlenin sosyal, psikolojik ve manevi yönden gelişmesini destekler (Ayten ve Özkan , 2020).

DİB, personelinin sağlık kuruluşlarındaki hasta ve hasta yakınları ile hastane personeline, talep halinde dini mevzularda rehberlik yapma, manevi destek hizmeti sunmalarına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. Bu maddelere göre;

Talebe göre değişebilecek görüşmeler de grup ile görüşme süreleri maksimum 45 dakika; bire bir görüşmeler ise hastanın ihtiyaç ve beklentisine göre süreç değişiklik gösterebilmektedir. Bu görüşmelerde dinleme, anlama ve anlamlandırma metoduna ağırlık verilmekte ve teşvik etme, destek olma, cesaret ve güven verme, telkin ve nasihat etme, empati kurma vb. manevi destek teknikleri uygulanmaktadır. Muhatabın durumu dikkate alınarak kişinin ihtiyacı ve beklentisi doğrultusunda, sonuca birlikte ulaşılmaya çalışılmaktadır. Keskin ifadelerden ve hastayı incitebilecek söz ve davranışlardan kaçınılmalıdır. Samimi ve açık bir dil kullanılmalı, dini kaynaklardan hareketle; sağlığı korumanın ve tedaviye açık olmanın önemi, hastalık durumunda ve hastane ortamında, tevekkül etme, kaza-kadere iman, ibadetin önemi sabır, şükür vb. kavramlar açıklanmalıdır. Talep halinde ve ihtiyaç duyulduğunda Kur’an-ı Kerim okunabilir, odada Kur’an-ı Kerim bulundurulabilir ve dua edilebilir (Ayten ve Özkan, 2020; http-8).

Hastaların tedavilerinde moral ve motivasyona ihtiyaçları olduğu ve desteklenmelerinin gerektiği, tıbbın ispatlanmış kaidelerinden biridir. Bir hasta, dini telkinler sayesinde manevi yönden sağlığına kavuşacağına motive olduysa bu ihtiyaç yerine getirilmelidir (Altıntaş, 2018). T.C. Sağlık Bakanlığı Kanunu’ndaki sağlık tanımına bakıldığında fiziksel iyileşmenin yanı sıra manevi açıdan iyileşmenin de gerekliliğini dikkate almıştır. Ayrıca 1981 yılında Lizbon’da gerçekleştirilen Dünya

Tabipler Birliği Genel Kurulu'nda yayımlanan bildirmede; Hastanın, uygun bir dine bağlı bir din adamının yardımı da içinde olmak üzere, ruhsal ve ahlaki teselliye istemeye hakkı vardır. Maddesi eklenerek, hastalığın manevi açıdan desteklenebileceğini vurgulamıştır (Sayek, 1998).

2.1.1.2.6. Huzurevlerine Yönelik Faaliyetler

DİB ve ASHB arasında aile, kadın, çocuk, genç, yaşlı ve engelli bireylere yönelik eğitim, danışmanlık ve sosyal hizmet modellerinin uygulanmasına yönelik iş birliği protokolüne istinaden huzurevi sakinlerine yönelikte hizmetler mevcuttur. Huzurevlerinde gerçekleştirilen faaliyetlerle yaşlıların hayata bağlılıkları, nesillerin birbirinden kopmaması hedeflenmektedir. Bazı müftülüklerin her hafta düzenli yaptıkları sohbet ve danışmanlıklar bu hizmetlere örnek sayılabilir. Bilhassa yaşlıları hayata karşı motivasyonlarını arttırarak ve manevi yanlarını beslemek, kuşaklar arasında iletişimi güçlendirmek adına Ramazan ayında ‘‘Büyükler Küçüklerle İft(ih)ar Ediyor’’ temalı iftar programları, önemli dini gün ve gecelerde gerçekleştirilen hutbe vaaz programları düzenlenmektedir. 2018 yılında hizmet ihtiyaçları güncellenerek ‘ASHB ile DİB arasında İşbirliği Protokolü’ imzalanarak huzurevi sakinlerine yönelik hizmetler üzerine bakanlık temsilcileri, personeller ve akademisyenlerin katılımıyla gerçekleşen çalıştayda ‘‘Huzurevleri Müfredatı ve ‘‘Huzurevleri Çalışma Usul ve Esasları’ ’hazırlanmıştır (Telek ve Düzgüner, 2020; http-9).

2.1.1.2.7. Aile ve Dini Rehberlik Büroları (ADRB)

Ülkemizde din hizmetlerinin her kesimden insana ulaşabilmesi ve çeşitli ihtiyaçlara karşılık verebilmesi amacıyla ilk olarak 2003 yılında faaliyete başlayan ADRB; içerisinde çeşitli hizmetleri kapsayan ve büyük oranda vaizlerin görev aldığı hizmetlerin başında gelmektedir. Günümüzde 81 il 293 ilçe müftülüğüne bağlı olarak hizmetini devam ettirmektedir (http-10).

Yetişkinlik dönemine has özelliklerin başında aile ve kendi hayatını kurmak gelmektedir. Aile hayatında ortaya çıkan bazı problemler olabilmektedir. Aile kavramı toplumu ayakta tutan en önemli müesseselerin başında gelmektedir. Bu problemler öncelikle ailenin daha sonra toplumun sağlığı için alanında uzman çalışanlar tarafından çözülmeli ve ileriye dönük takibi sağlanmalıdır. Nasıl ki maddi ihtiyaçlar aile

bireylerinin geçimlerini etkilemekte ise manevi ihtiyaçlarda aile içi geçimi ve iletişimi etkilemektedir. Bu öneme binaen DİB bu alanda hizmet gösterme ihtiyacı hissetmiş, ADRB'leri hizmete koymuştur. ADRB sadece problem odaklı faaliyet göstermemekte, yeni evlenen çiftlere aile seminerleri vererek oluşabilecek problemlere karşı bir bariyer görevini de üstlenmektedir (http-10).

2.1.1.3. Sürekli Eğitimde Yöntem ve Teknikler

Sürekli eğitim, bireylerin mesleki ve kişisel gelişimlerini sürdürmelerine yardımcı olan bir eğitim sürecidir. Sürekli eğitimde kullanılan yöntem ve teknikler, katılımcıların etkili ve verimli bir şekilde öğrenmelerini sağlamak amacıyla dikkatlice seçilmektedir. Uygulanacak yöntem ve teknikler bireyin şartlarına, mekâna, zaman vb. birçok etkene göre seçilebilir.

Çocuklar 'doğduğundan beri' düşüncesiyle hayata bakarken, yetişkinler yaşadığı andan ölüme kadar ki süreci göz önüne alır. Bu sebeple zamanı önemli olan yetişkinler için eğitim, aldığı eğitimin o an ihtiyacını karşılamasıdır. Hâlbuki çocukluk döneminde eğitimde böyle bir zaman telaşı yoktur. Aynı şekilde çocuğun bağımlı olması sebebiyle eğitimin çizgilerini bir başkası belirlerken, bağımsız olan yetişkinlerde bu çizgileri kendisinin belirlemesi daha doğru olacaktır (Köylü, 2002).

Çocukların ve yetişkinlerin öğrenim farklılıklarına göre bu yöntem ve teknikler çeşitlenebilir. Bu yöntem ve tekniklerden bazılarını kısaca ele almak çalışmamızın amacına uygunluk bakımından daha doğru olacaktır.

2.1.1.3.1. Etkileşimli Eğitim

Eğitimde etkileşim, katılımcıların aktif olarak ders içeriğine katılımını teşvik eder. Grup çalışmaları, tartışmalar, rol oyunları, simülasyonlar ve probleme dayalı öğrenme gibi etkileşimli yöntemler kullanarak katılımcıların daha iyi anlamalarını ve öğrenmeyi uygulama becerilerine dönüştürmeleri sağlanabilir. Yapılan çalışmalarda da eğitilen bireye etki açısından düz anlatımdan öte aktif rol oynadığı, hayattan örnek verilerek, gösterip yaptırma, problem çözme vb. tekniklerin daha etkili olduğu görülmektedir (Bozpolat vd., 2016).

Sürekli eğitimde, öğrenilen bilgilerin pratikte kullanılmasını teşvik eden uygulamalı eğitim yöntemleri kullanılmalıdır. Eğitimde kullanılan senaryolar, gerçek hayattan örnekler ve günlük iş uygulamaları, katılımcıların öğrenmeyi anlamlandırmasına ve somutlaştırmasına yardımcı olabilir.

2.1.1.3.2. Eğitim Materyalleri

Görsel materyaller, slayt gösterileri, videolar ve ses dosyaları gibi eğitim materyalleri kullanarak öğrenmeyi çeşitlendirebilir ve katılımcıların farklı öğrenme stillerine uygun şekilde bilgi alması sağlanabilir. Çeşitli araştırmalardan da çıkarılabileceği gibi düz anlatımdan öte materyal desteğinin olduğu eğitim modelinde bireylerde kalıcı öğrenme sağlayabilme oranı artmaktadır. Öğretim ilkelerinden biri olan açıklık ilkesine göre ne kadar çok duyu organına yönelik yapılabilirse o kadar çok olmaktadır (Demirel ve Altun, 2017, s. 35-45). Ayrıca materyal kullanımı zamandan tasarruf sağlayarak özellikle yetişkinler açısından tercih edilebilirliğini artırmaktadır. Çeşitli eğitim materyallerinden yararlanmanın sürekli eğitim açısından önemli olduğu söylenebilir. Çünkü her kişinin kendi düzeyine göre eğitim alabilmesini savunan sürekli eğitimde, çeşitli eğitim materyallerinin kullanılması kaçınılmazdır. Bireylerin anlama düzeyi farklılık gösterdiği gibi uygulanan materyallerin kolaylığı da önemli bir husustur. Bu bağlamda sürekli eğitimde, kişinin düzeyine uygun ve uygulanabilirlik açısından daha kolay bir materyalin seçilmesi eğitimin daha sağlıklı ilerlemesini sağlamaktadır.

2.1.1.3.3. Kişiselleştirilmiş Öğrenme Yolları

Sürekli eğitimde kişiselleştirilmiş öğrenme ile katılımcıların önceki bilgi düzeyine, öğrenme tarzlarına ve hedeflerine uygun olarak özel olarak tasarlanmış öğrenme planları ve materyalleri sunulmaktadır. Görsel, işitsel, kinestetik gibi öğrenme tarzları göz önünde bulundurularak, çeşitli materyaller ve aktiviteler kullanılır. Bu planlar, bireylerin hedeflerine ulaşmalarını desteklemek amacıyla tasarlanmaktadır. Kişiselleştirilmiş öğrenme, bireylere kendi öğrenme süreçlerini yönetme ve istedikleri zamanlarda öğrenmeye erişme imkânı tanımaktadır. Bu esneklik, katılımcıların işleri veya diğer taahhütleriyle uyumlu bir şekilde öğrenmelerine olanak sağlar (Ercan ve Yıldırım Orhan, 2016).

2.1.1.3.4. Çevrimiçi Eğitim ve E-Öğrenme Platformları

İnteraktif çevrimiçi eğitim platformları, katılımcılara esneklik sağlayarak kendi hızlarında öğrenmelerine olanak tanır. Sürekli eğitimin zamana ve mekâna bağlı kalmaması ve çağın teknolojik imkânlarıyla farklı kuşaktaki bireyler dahi ortak noktalarda buluşarak eğitim alabilirler.

Örneğin bu eğitim tekniği sayesinde gençlerle yaşlıların aynı platformda buluşarak bilgi ve tecrübe alışverişi sağlamaları mümkün olabilir. Hem gençler hem de yetişkinler için faydalı olabilecek bu yöntem çağın yenilikleriyle her an gelişmeye açıktır (Köylü, 2002).

2.1.1.3.5. Kendi Kendine Öğrenme

Klasik eğitim metodundan farklı olarak sürekli eğitim, öğrenen bireyin öğrenme sürecinde aktif rol almasını savunur. Bilindiği üzere klasik eğitimde öğretmen müfredatta bulunan bütün bilgileri öğrencilere vermekle görevlidir. Klasik eğitimde öğrenci de sürekli bilgi alan, dinleyen, onaylayan ve süreçte çok soru sormadan öğretmenin işini kolaylaştıran bir yapıya sahiptir.

Öğrenciler kendilerini genellikle ders geçme ve okulu tamamlama kaygısıyla bir bilgi yığının içerisinde kendi başlarına bırakılmış bulmaktadırlar. Ancak her alanda gelişen ve değişen dünya pek tabii de eğitim alanında da gelişmiş ve değişmiştir. Bu gelişmenin en önemli atağı ezbere öğrenmenin genel itibarıyla sonlanıp, öğrenciye yaşayarak öğretme metodunun başlamasıyla olmuştur (Köylü, 2020). Öğrenciye bilgileri topyekûn vermektense daha yavaş şekilde, benimseyerek verilmesinin bilginin kalıcılığında olumlu etkiye sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Günümüzde bireyler öğrenmeye artık kendi ihtiyaçlarını çözmede yardımcı oluyorsa eşlik etmektedirler.

Bilhassa yetişkin eğitiminde bireylerin birbirinden farklı hayat tecrübeleri ve bilgi birikimleri olduğu için bu öğrenme sürecinde kendi metotlarını seçmek için seçenekler sunulmalı, öğrenmeyi öğrenme ilkesinin uygulanması gerekmektedir. Ancak bu anlatılanlardan yetişkin eğitimcilerin öğrencilere bir bilgi vermeyeceği veya onlara kendi görüşlerini belirtmeyeceği çıkarılmamalıdır. Ebetteki uygun görülmüş bilgi ve becerileri öğrencisine aktaracaktır. Ama eğitimci hiçbir şekilde kendi görüşlerini karşıya zorla kabul ettirmeye çalışmamalıdır. Yetişkinlerde zaman daha

önemli bir kavram olduğu için zamanı yine kendilerinin tercihine bırakmak daha uygun olacaktır.

2.1.1.3.6. Tartışma

Tartışma en basit şekilde iki veya daha fazla kişi arasında geçen beyin jimnastiğidir. Tartışma diğer taraf veya tarafların düşüncelerini çürütmek için yapılmaz. Aslında tartışmanın gayesi birden fazla kişi veya kişileri bir arada bir konu üzerinde fikir yürütmesini sağlamaktır. Bu yöntemin eğitime katkısı öğrenenlerin herhangi bir tehde maruz kalmadan açıkça fikirlerini dile getirebilmesi, aynı veya farklı fikirlere toleranslı olabilmesi, kişiler arasında kendi fikrine destek gördüğü zaman öz güvenlerinde olan artış vb. birçok istenilen davranış kazanımlarıdır. Öğreten açısından ise öğrenenleri yakinen tanıma fırsatı bulmasıdır. Her yaşta bireyde kullanılabileceği gibi bilhassa yetişkinlerde kullanımı çok isabetlidir. Yetişkinlerin tecrübeleri sayesinde fikir zenginliği sağlanabilir (Köylü, 2020).

2.1.1.3.7. Soru-Cevap

Soruların olması mevcut konu hakkında düşünmeyi tetikler. Özellikle düz anlatımdan çıkılarak öğreneni eğitim ortamında aktif hale getirebilmek için soru-cevap yöntemi çok yararlı olabilmektedir. Yine aynı şekilde sorulan sorular sayesinde öğrenenlerin eksik noktalarını tespit etmek kolaylaşır ve öğrenenin de kendini değerlendirmesi için fırsat oluşur (Köylü, 2020). Özellikle dini konuların anlatılmasında sıkça kullanılan bir yöntemdir. Dinleyen dikkatini ara ara toplamasını ve konudan uzaklaşmasını engeller.

2.1.1.4. Sürekli Eğitimde Kurumlar ve Öğreticiler

Türkiye'de sürekli eğitim veren kurumlar ve öğretmenler, yetişkinlerin mesleki ve kişisel gelişimlerini destekleyerek hayat boyu öğrenme imkânı sunarlar. Sürekli eğitimde görev alan kurumlar ve öğretmenler aşağıdaki gibi çeşitlilik göstermektedir:

2.1.1.4.1. Üniversiteler

Birçok üniversite ve eğitim enstitüsü, yetişkinlere yönelik çeşitli sürekli eğitim programları düzenlemektedir. Bu programlar, meslek edinme, sertifika programları, dil kursları, yönetim ve liderlik eğitimleri gibi çeşitli alanları kapsar. İstanbul Üniversitesi Sürekli Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Sürekli Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya Teknik Üniversite Sürekli Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sürekli Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sürekli Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi gibi daha birçok üniversite sürekli eğitim başlığı altında sürekli eğitimi gerçekleştirmektedir.

Programların içeriğine örnek verecek olursak sürekli eğitim hedeflenerek çeşitli alanlarda her dönemden katılımcısı olan Dokuz Eylül Üniversitesi Sürekli Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezinin 2023 program kataloğunun bir kısmı aşağıdaki gibidir; ([http-11](#)).

- a) Etkin Piyasa Hipotezi 'ne Giriş: Teori ve Uygulama Programı
- b) Evcil Hayvanlarda Uygulamalı Temel İlk Yardım Sertifika Programı
- c) Göktürkçe Programı Güzel Sanatlara Hazırlık Programı
- d) Hafıza Becerisini Arttırmak İçin Nörobilimsel Yaklaşımlar Programı
- e) Havacılık Crm Mülakat Hazırlık Eğitimi Programı
- f) Havacılık Güvenliği Programı
- g) Herkes İçin Pasif Gelir Kaynakları Yaratma Programı
- h) Heykel Programı
- i) Ramp Emniyeti ve Apron Kuralları Programı
- j) Rhinoceros-Grasshopper ile Modelleme Programı

2.1.1.4.2. Meslek Odaları ve Dernekler

Meslek odaları ve dernekleri, kendi üyeleri ve meslektaşları arasında sürekli eğitim programları düzenlemektedir. Meslekî gelişim, güncel konular ve sektördeki yenilikler hakkında eğitimler verilebilmektedir ([http-12](#); Ek-6).

2.1.1.4.3. Kamu Kurumları

Devletin farklı kurumları, personelinin sürekli eğitim ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla eğitim programları düzenler. Kamu personeline yönelik yönetim, iletişim, hukuk, insan kaynakları gibi eğitimler sunulmaktadır. Kamu personelinin hizmet içi eğitimi de sürekli eğitime bir örnek sayılabilir. Yenilenen ihtiyaçlara karşı devletin her kurumu personelini geliştirmekte, yenilikleri yakalaması ve toplumun ihtiyaçlarını çözümlenmede yeterli olması için faaliyetler düzenlemektedir. Diyanet İşleri Başkanlığınca, Diyanet Akademisi Hizmet İçi Eğitim Yönetmeliğine ([http-13](http://13)) uygun şekilde düzenlenen eğitimler kamu kurumlarının sürekli eğitim faaliyetlerinden biri olarak söylenebilir. Çalışmamızın ana konusundan kopmamak adına kamu kurumları arasında DİB'in sürekli eğitime verdiği önem, üstlendiği görev ve sorumluluklarından bahsetmeyi uygun gördük.

2.1.2. Diyanet İşleri Başkanlığı ve Sürekli Eğitim

DİB'in yürüttüğü kamu hizmetlerini şu şekilde sıralayabiliriz; (Yücel, 1994)

a) Fetva Hizmetleri: Alo Fetva Dini Danışma Hattı 2012 yılında hizmete açılarak vatandaşların uzaktan bilgi alabilmesini mümkün kılmıştır. Dinî konularla ilgili olarak yurt içi ve yurt dışından çeşitli kişi ve kuruluşlarca sorulan hususlar merkezde Din İşleri Yüksek Kurulu, taşrada ise il ve ilçe müftülükleri tarafından cevaplandırılmaktadır.

b) İrşad ve Tebliğ Hizmetleri: Yurt içinde Din Hizmetleri Dairesi, yurt dışında Dış İlişkiler Dairesi'nce planlanmakta olup yurt içinde müftü, vaiz ve cami görevlileri, yurt dışında müşavir, ateşe ve diğer din görevlileri tarafından yürütülmektedir.

c) İbadet ve Cami Hizmetleri: İmamet, hitabet, ezan, ikamet, mukabele, dinî gün ve gecelerde mevlit okunması ve özel program düzenlenmesi, camii cemaatin din konusunda aydınlatılması, isteyenlere Kur'an-ı Kerîm ve ilmihal bilgilerinin öğretilmesi yanında camilerin bakımı gibi işlerdir. Bu hizmetler imam-hatiplerle müezzin-kayyımlar tarafından yürütülmektedir.

d) Eğitim Hizmetleri: Din Eğitimi Dairesi'nce yürütülmekte olan bu hizmetler eğitim merkezleriyle Kur'an kurslarında gerçekleştirilmektedir. Eğitim merkezlerinde görevliler hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimi görmektedir.

e) Yayın Hizmetleri: Toplumun din konusunda aydınlatılmaya yazılı, sesli ve görüntülü yayımlar yapılmaktadır. Halen *Diyanet Aylık Dergi*, *Diyanet Çocuk Dergisi* ve *Diyanet Dergisi* adlı süreli yayınlar gerçekleştirilmektedir.

Kurulduğu günden bu yana halkın dini ve ahlaki değerler açısından doğru bilgiye ulaşmasını hedefleyen DİB günümüzde her ilçeden köye, şehirden kasabaya en yaygın olan devlet kurumu olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaygınlığının getirdiği bazı sorumlulukları son yıllarda yaptığı çalışmalarla daha da genişletmiş, özellikle gençlere yönelik faaliyet planlarını artırarak çağımızın hasta ruhlu inanç ve düşüncelerine karşı adeta bir savaş açmıştır. Yapılan programlar ve faaliyetlerin her birinde DİB'e bağlı çalışan imam-hatipler, memurlar, vaizler, şef veya şube müdürleri, müftü ve yardımcılarını bütünleşerek bu büyük sorumluluğun altından kalkmaktadırlar. En ücre ve ufak ilçe merkezlerinde bile en az haftada bir gerçekleştirilen sabah namazları buluşmaları, köy imamlarının görev yaptığı köylerde bulunan gençleri götürdüğü gençlik buluşmaları, camilerde yapılan yaz ve kış Kur'an dersleri, ilmiyal dersleri vb. dersler, kalabalık köy ve ilçelerde gerçekleştirilen kermes etkinlikleri vb. etkinlikler DİB bünyesinde yapılan faaliyetlerden sadece birkaçı olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.1.2.1. Dinî İlimlerin Güncellenmesi

DİB, dini ilimlerdeki gelişmeleri ve güncellemeleri takip eder. Sürekli eğitimler, Diyanet personelinin Kur'an, hadis, tefsir ve İslam hukuku gibi konulardaki bilgilerini güncel tutmalarına yardımcı olur. Özellikle anadili Arapça olmayan toplumlarda çok fazla bilgi kirliliği görülebilmektedir. Kur'an-ı Kerim ana diliyle tek olmasına rağmen farklı birçok meali bulunmaktadır. Bu sebeptendir ki insanlar bazen doğruya daha kolay ulaşabilirken bazen de yanlış olanı doğru bilebilir (Gürler, 2016). DİB'in vazifeleri arasında İslam'ın doğru anlaşılabilmesi için Kur'an-ı Kerim'in ilminden uzaklaşmamış olan görüşleri süzgeçten geçirerek insanlara tebliğ etmesi vardır. Sık sık bahsettiğimiz çağın getirileri dini konularda da yeni tekniklerin uygulanmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu bağlamda halkın din görevlisi gelişen dünya şartlarına göre kendini daha da ileri bir seviyeye taşıyarak uyum sağlamalı, anlatım ve ikna kabiliyeti açısından da tatmin edici bir donanıma sahip olmalıdır (Memiş, 2011).

2.1.2.2. İslam Dininin Doğru Anlatılması

İnsan aynı anda ala-yı illiyyin yani yukarıların yukarısına çıkmaya, esfel-i safilin aşağıların aşağısına düşme potansiyeli olan bir varlıktır. Bu sebeple insanlığa İslam dininin doğru anlatılması büyük ehemmiyet taşımaktadır. Nazari bilginin boyutuna değil, ne derece pratiğe yansıdığına bakılmalıdır. Bilgi hayata geçmediği sürece köklerini toprağa salamamış bir fidana benzemektedir. Bu fidan nasıl çürümeye mahkumsa, pratiğe dökülmemiş olan bilgi de unutulmaya ve eskimeye mahkumdur.

En etkili bilgi hayat içinde uygulanan bilgidir. Bu sebeple insan öğüte ve tebliğe ihtiyaç duyar. *'Öğüt müminlere fayda verir.'* (Zariyat/55) Meali de bu fikri doğrulamaktadır. İslam dininin akla ve şeriata uygun şekilde insanlara aktarılması hem Allah'ın mümin insana görev kıldığı hem de Hz. Peygamberin kendisinden sonrakilere emanet ettiği hususlardan biridir. İslam dininin doğru anlatılması her dönem zaruri bir durumdur. Teknolojinin sunduğu imkânlar ile değişen dünyada bireylerin bilgiye ulaşması kolaylaşmıştır. Bilgiye ulaşmanın kolaylaştığı bu dönemde bilgi kirliliğini de beraberinde artarak devam etmektedir. Dolayısıyla bilginin doğru anlatılması, doğru bilginin korunması elzemdir. DİB'in görevlerinden biri de İslam dinini doğru ve güvenilir bir şekilde topluma aktarmaktır. Sürekli eğitimlerle, imam hatipler, vaizler ve Kur'an kursu öğreticileri, dinî bilgileri muhataplarına doğru bir şekilde sunarak toplumda doğru dinî anlayışın yaygınlaşmasına katkı sağlarlar.

2.1.2.3. Toplumsal Konuların Ele Alınması

DİB kuruluş vazifesi gereği yaygın din eğitiminin verildiği bir kurumdur. Toplumun her kesiminden insana özel gün ve gecelerde verilen hutbe ve vaazlar bu yaygın din eğitimine örnek verilebilir. Yaygın din eğitiminin başında gelen vaaz, birey ve toplum merkezli bir eğitim sürecidir. Temelde bireyi hedef alan ama nihayetinde toplumun iman ve ahlak düzeyinde kemale ermesini hedefleyen vaaz, toplumun her kesimini kapsamaktadır. Sağlıklı bir toplumsal yapının sağlanabilmesi ise birbirini düzeltmeye çalışan fertler ile mümkündür. *"Ey iman edenler! Siz kendinizi düzeltin. Siz doğru olursanız yoldan sapan kimseler size zarar veremez. Hepinizin dönüşü Allah'adır. Allah size yaptıklarınızı haber verecektir."*(Maide/105) ayetinden de anlaşılacağı üzere toplumsal yapının düzelmesi bireyin düzelmesiyle başlar.

Bu sebeple toplum ahlakını, yönünü, yapısını zarara uğratabilecek her türlü zararlı unsur hakkında bireylerin bilgilendirilmesi, insanların bu tür tehlikelere karşı aydınlatılması büyük önem taşır. Din nasıl ki bireyde takılı kalmayıp toplumun geneline hedef alan uyarılarda bulunmuşsa, vaazların konusu da tek bir bireye yönelik olmamalı ve toplumsal konular ele alınmalıdır (Yılmaz, 2022). Gemi batınca sadece gemiyi delenler batmadığı gibi yanında diğer yolcularda onlarla beraber batar. Toplumda da bozulan unsurlar genelden özele gidildikçe her bireyi etkilemeye başlar. Bu sebeple gemiyi delenlerin nasıl engellenmesi gerekiyorsa, toplum yapısını bozan unsurlarında engellenmesi veya düzeltilmesi gerekir. İslam'ın "Her koyun kendi bacağından asılır" mantalitesinden uzak olmasının sebeplerinden biri de budur. Sepette bir çürük meyve var ise ya o meyve atılmalıdır ya da çürük yeri temizlenmelidir. Toplumda da zararlı olan unsur neyse imha edilmeli ya da düzeltilmelidir. Toplumsal konuları ele alırken dikkat edilmesi gereken en önemli hususlardan biri ötekileştirme yapmadan, nefret veya itici bir sözcük kullanmadan insanlara hitap edebilmektir. Toplumsal hassasiyeti uyandırmaya çalışırken, kastedilen bir davranışı, grubu, şahsı veyahut başka bir dine mensup olan bireyi ayıplamaktan uzak durulmalı ve incitici davranılmamalıdır (Yılmaz, 2022).

Nitekim Hz. Peygamber dini tebliğ ederken her daim nazik olmaktan yana olmuş ve Allah da böyle olunması gerektiğini elçisiyle insanlara bildirmiştir. Nisa Suresi'nin 63.ayetinde '*Onlar Allah'ın kalplerindeki bildiği kimselerdir. Öyleyse onlara aldırma. Onlara öğüt ver ve onlara, kendileri hakkında etkili ve güzel söz söyle*' buyurmuştur. Bu ayetten de yola çıkılacağı gibi tebliğ, da'vet veya vaaz kınamak veya ötekileştirmek ile değil nasihat ve güzel söz ile mümkündür.

Dikkat edilmesi gereken hususlardan bir diğeri ise toplumsal konular hakkındaki vaazların her yaştan insana ulaşabilmesidir. Çünkü toplumsal ahlakı ve yapıyı korumak belli bir yaş aralığını eğitmekle mümkün değildir. Her yaştan insana toplumsal hassasiyet aşılaraq sürekli eğitim ile bu hassasiyeti korumak mümkün olabilir (Gökçe, 2022, s. 57- 72). Sürekli eğitimlerde, Diyanet personeline toplumda yaşanan sorunlar, toplumsal duyarlılık ve etik konular gibi farklı alanlarda eğitimler verilebilir. Bu eğitimler, din görevlilerinin toplumun ihtiyaçlarına duyarlı bir şekilde rehberlik etmelerine yardımcı olur (Tetik, 1998).

2.1.2.4. İmam-Hatip, Vaiz ve Kuran Kursu Öğreticilerinin Eğitimi

DİB, İmam-Hatip, Vaiz ve Kuran Kursu Öğreticilerinin niteliklerini ve bilgi

düzeylerini artırmak için sürekli eğitim programları düzenler. Bu eğitimlerde, dini bilgi, vaaz verme teknikleri, iletişim becerileri, eğitim yöntemleri ve pedagojik yaklaşımlar gibi konular ele alınır. Camilerde görevli olmaya aday kişilere belirli süre pratik uygulama yaptırmak daha sonraki verimliliği artırmaya yönelik önemli bir adım olarak karşımıza çıkmaktadır. Nasıl ki öğretmen olabilmek için pedagojik formasyon olarak belirli bir yeterliliğe ulaşmak gerekliyse aynı şekilde İmam- Hatiplik veya vaizlik gibi insanları yetiştirmede etkin rol oynayan mesleklere alımda bazı ön şartlar ve yeterlilikler koyulmalıdır (Aşıkoğlu, 2004). Örneğin yaşlılarla olan iletişimin sağlığı için aday görevliler andragojik formasyon, çocuk eğitimi için pedagojik formasyon, özellikle günümüzde daha önemli bir konu olan ergenlik eğitimi için ergenler ile yapılan çalışmalardan oluşan bir eğitimin verilmesinin isabetli olacağı açıktır.

Konumuzla alakalı olarak da DİB'e bağlı personelin eğitim düzeylerine göre personel sayısı aşağıdaki gibidir; (Diyanet İşleri Başkanlığı 2023 Faaliyet Raporu, 2023)

Çizelge 1. Eğitim Düzeylerine Göre Diyanet İşleri Başkanlığı Personel Sayısı

Eğitim Durumu Hizmet Birimi	Dini Yükseköğrenim	Yükseköğrenim (Diğer)	Ön Lisans (Dini Öğrenim)	Ön Lisans (Diğer)	İmam-Hatip Lisesi	Lise ve Dengi Okul	İlkokul	Toplam
Merkez Teşkilatı	640	528	191	87	67	51	8	1.572
Müftülükler	42.685	13.099	50.524	5.248	20.501	2.168	1.255	135.480
Dinî Yüksek İhtisas Merkezleri	914	94	96	175	91	148	2	1520
Dinî İhtisas Merkezleri	241	98	117	226	133	208	4	1.027
Yurt Dışı Teşkilatı	578	3	1	0	2	2	0	586
Genel Toplam	45.058	13.822	50.929	5.736	20.794	2.577	1269	140.185

2.1.3. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Sürekli Eğitim İle İlgili Görevlileri

Din görevlileri halka dini meselelerde rehberlik etmek ve dini öğretmek için DİB tarafından görevlendirilmiş personellerdir. DİB merkez teşkilatında çeşitli görevliler bulunmakla beraber konumuzdan uzaklaşmamak adına ele alacağımız görevliler; İmam-Hatipler, Kur'an Kursu öğreticileri ve vaizler olacaktır. Tüm bu personellerin görevleri farklı olmada ortak olarak yaptıkları eylem din öğretimidir (Çanakcı, 2014, s. 27-40).

2.1.3.1. İmam-Hatip

Arapça emm "öne geçmek ve idare etmek" kökünden gelen imam, terim olarak "cemaatle önderlik eden kimse" ve "devlet başkanı" anlamlarına gelir. İslamiyet'in tebliğiyle görevli Hz. Peygamber imamlık görevini de gerçekleştirmiştir. Fakat Müslüman sayısının artması, İslamiyet'in farklı coğrafyalarda tebliğ ihtiyacı, cami ve rehber ihtiyacı gibi sebeplerde başka kişiler de imam olarak vazifelendirilmiştir. Bu ihtiyacı karşılamak üzere bilhassa Suffe ehli daha sonraki dönemlerde ise bu konuda kendisini yetiştirmiş kişilerden istifade edilmiştir. Buldukları coğrafyada mümkün mertebe namaz kılma görevini başka bir kişiye emanet etmemelerinden de anlaşılacağı üzere imamlar sadece namaz kıldırma göreviyle değil, insanlara rehber, topluma lider olma yönleriyle de her dönem önemli bir konumda olmuşlardır (Küçükbaşcı, 2000).

DİB Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'a (2010) göre İmam-hatiplerin görevleri yönetmelik ve yönergelerle belirlenmiştir. Asıl görevleri cami ve mescitleri ibadete açık tutmak, Cuma namazı, bayram namazları, teravîh namazı, cenaze namazı ve beş vakit namazı kıldırmasıdır. 633 nolu kanunla birlikte bu görevler dışında gerekli izinler sağlandığı takdirde talep doğrultusunda Kur'an-ı Kerim öğretmek ve cemaati bilgilendirmek de imamlar tarafından yapılabilmektedir (http-4).

Özellikle göreve yeni başlayan imam-hatiplere meslekî formasyon kazandırılması ve mesleki gelişiminin tamamlanması için DİB tarafından belirli aralıklarla düzenlenen hizmetiçi eğitim programlarının gerçekleştirilmesi amacıyla ilki 1973'te olmak üzere Bolu'da mesleğe hazırlayıcı kurslar gerçekleştirilmiştir (http-14). Son yıllarda ise DİB Akademi şeklinde yeni bir oluşuma giderek imam- hatip alımında 6 aylık bir kurs eğitimini zorunlu kılmıştır.

Ölümden doğuma her türlü önemli gün ve gecelerde görev üstlenen imamlar halk açısından birer rehber ve öğretmen niteliği taşımaktadır. Girdiği her mecliste söylediği her söz dinleyen açısından ders niteliği taşıdığından, ister görev başında ister hayatın içerisinde olsun imam hatiplerin her konudan donanımlı olmaları gerekmektedir. Sürekli eğitimde imamların görevi, dini ve mesleki bilgilerini güncel tutarak daha etkili vaazlar verebilmek, cemaatlerine daha iyi rehberlik edebilmek ve dinî hizmetlerini daha kaliteli bir şekilde sunabilmektir. İmamlar, cami görevlileri olarak toplum içinde önemli bir rol üstlenir ve bu nedenle sürekli eğitimleri, dinî bilgi ve pratiklerinin güncellenmesi için hayati önem taşır.

İmamlar, sürekli eğitimlerle dini bilgilerini güncellemeli, Kuran, hadis ve İslam hukuku gibi temel dini kaynakların yanında güncel yorumları da takip etmeli, bu konularda gelebilecek sorulara karşı her zaman hazırlıklı olmalıdır. Böylece, toplumun dini ve manevi ihtiyaçlarına daha iyi karşılık vererek ve cemaatlerine daha etkili bir şekilde hizmet etmiş olurlar (Demirbaş, 2008). İmam denilince terim anlamına bakılarak örnek alınan kimse, rehber gibi manalar aklımıza gelmektedir. Bunun için imamdan hem namaz ibadetinin hem de her türlü hayırlı hizmetin gerçekleşmesinde toplumuna önderlik etmesi, söz ve davranışlarıyla insanlara rehber olması beklenmektedir (Öğüt, 2000).

2.1.3.2. Kur'an Kursu Öğreticileri

Hz. Peygamber Mekke Döneminde Kuran'ın okunup öğrenilmesi için Erkam

b. Ebü'l- Erkam'ın evini seçmiş, daha sonraları Darülerkam olarak adlandırılacak olan bu ev bir ilim merkezi haline gelmişti (Köksal, 1993). Bu vesileyle ilk Kur'an Kursu Darülerkam olarak adlandırılan bu ev olmuştu. Tarih boyunca İslamiyet'in yayılmasıyla birlikte bu eğitim faaliyeti sistemleşmiş, belirli bir plan ve program dahilinde uygulanmıştır.

Osmanlı Devleti'nde ise yüksek seviyede Kur'an ve kıraat eğitiminin Darulkuranlarda verildiği bilinmektedir. Küçük çocukların Kur'an eğitiminin ise daha çok sıbyan mekteplerinde verildiği anlaşılmaktadır. "Mahalle mektebi, muallimhane, mektephane," olarak da adlandırılan bu okullar genellikle mahalle mescitlerinin yanında, bazı bölgelerde ise mahalle meydan ve aralarında kendi başına bir birim olarak dönemin hayırsever vatandaşları tarafından yaptırılmaktaydı. Bu okullarda

genellikle erkek çocukların okuduğu ancak kız-erkek karma veya sadece kızlara ait okullarında mevcut olduğu bilinmektedir. Cumhuriyet dönemine gelindiğinde ise 3 Mart 1924 tarihli ve 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile, Şeriyeye ve Evkaf Vekaleti veya özel vakıflar tarafından yönetilen bütün mektep ve medreselerin yanında günün Kuran kursları da Maarif Vekaletine devredilmiştir. İki yıl bu şekilde faaliyet gösterdikten sonra 1926 tarihli Maarif Teşkilat Kanunu ile tamamen kaldırılmıştır. Dönemin Diyanet İşleri başkanı Rıfat Börekçi'nin darülkuranların devam etmesi gerektiğini ısrarla söylemesi üzerine bu kurumlar Kuran kurslarına dönüştürülmüş ve 12 yaşından büyük öğrencilere hizmet etmesine izin verilmiştir (Çağrı, 2002).

Günümüzde ise ihtiyaç duyduğu ilgi ve imkânı bulan Kur'an kursları birçok ilde müstakil olarak varlığını sürdürmektedir. 4-6 yaş grubundan başlayarak ileri yetişkinliğe kadar her yaş dönemine hizmetini sürdüren Kur'an Kursları din eğitiminin vazgeçilmez yapısı haline gelmiştir. Yaş sınırının ortadan kalkması ve isteyen her bireyin Kur'an dersi alabilmesi imkânı Kur'an Kursu öğretmenlerinin de iyi bir eğitimden geçmesini gerekli kılmaktadır. Bu sebeple Kur'an kursu öğretmenlerinin sürekli eğitime katılması, Kur'an ve dini bilgilerini güncel tutmaları, pedagojik ve andragojik yöntemlerle öğretim becerilerini geliştirmeleri ve öğrencilere daha etkili bir şekilde rehberlik edebilmeleri açısından önemlidir. Kur'an kursları, çocuklardan yetişkinlere kadar geniş bir yaş aralığındaki katılımcılara dini eğitim veren kurumlardır.

Öğreticiler sürekli eğitim sayesinde, iletişim ve etkili konuşma becerilerini artırmaya yönelik eğitimler alabilirler. Kur'an kursları hem çocuklara hem de yetişkinlere yönelik eğitim verir. Kur'an kursu öğretmenleri, sürekli eğitimlerle hem çocuk hem de yetişkin eğitiminde uzmanlık kazanabilirler. Sürekli eğitim ile Kuran kursu öğretmenleri eğitim teknolojilerini kullanma ve dini içerikleri etkili bir şekilde sunma konusunda bilgi sahibi olabilirler. E-öğrenme platformları, interaktif materyaller ve dijital araçlar, öğrencilere dini eğitimi daha ilgi çekici hale getirebilir.

Sonuç olarak, Kuran kursu öğretmenlerinin sürekli eğitime katılması, dini bilgilerini güncellemelerine, öğretim becerilerini geliştirmelerine ve öğrencilere daha iyi rehberlik etmelerine katkı sağlar. Sürekli eğitimler, öğretmenlerin profesyonel gelişimlerine ve dini eğitimin kalitesine olumlu katkılar sağlar.

2.1.3.3. Vaiz

633 sayılı kanununun 33. Maddesinde ve DİB Merkez ve Taşra Teşkilatı Görev ve Çalışma yönergesinde vaizin görev alanı, yetki ve sorumlulukları belirlenmiştir. Ayrıca DİB Görev ve Çalışma Yönetmeliğinin 32.- 35. Maddelerine binaen vaizlerin görev sahası temelde cami içi ve cami dışı faaliyetler olarak iki kısma ayrılmıştır (http-15).

DİB ‘in kuruluş gayesine uygun olarak sürdürdüğü din hizmetleri grubunun yapı taşını cami içi dini faaliyetler oluşturmaktadır. Buna göre vaizlerin en temel vasfı cami içerisinde bulunan cami cemaatine vaaz ve irşatta bulunmaktır. Cuma ve bayram vaazlarında veya takrir denilen ve ders niteliği taşıyan uygulamalar da vaazın içerisinde değerlendirilmektedir. Vaizlerin muhatap olduğu kesim yalnızca cami cemaati değildir. Cami dışı faaliyetlerde de halka hizmet vermektedirler. Özellikle DİB’in aileyi koruma ve destekleme amacıyla ADRB ve denetimli serbestlik büroları gibi farklı mekanlarda farklı kişilere vaaz ve İrşad hizmeti verilmektedir (Kılınçer, 2022).

Bu uygulamalara örnek olarak; köy ve ilçe programları, engelli ebeveynlere yönelik vaaz, sevgi ve ıslah evlerindeki vaaz faaliyetleri verilebilir. Bu mekanlarda verilen vaazların cami kürsüsünde verilen vaazlardan farklı olduğu anlaşılmakta ve farkı olarakta sosyal gelişime destek özelliği taşıdığı görülmektedir. Bu özelliğiyle vaazlara ‘’ Sosyal Açılımlı Din Hizmeti’’ vasfı da yüklenmiş olmaktadır. Sosyal açılımlı din hizmetinin gayesi temelde toplumu oluşturan insanlarla toplum kavramının ortaya çıkmasında en önemli rol oynayan din ile sağlıklı iletişim kurabilmedir. Kısaca toplumsal manevi şahlanışa rehber olmaktır. Bu önemli görevi üstlenenler ise vaizlerdir (Bakkal, 2008).

İnsan hangi dönemde olursa olsun Allah’ın kelamını anlatırken rehber görevini sırtına yüklemiş olur. Hz. Peygamber sadece tebliğ eden değil tebliğ ettiğini yaparak örnek olan bir rehberdir. Bu sebeple bir rehberin taşınması gereken özellikler Hz. Peygamber’den yola çıkılarak dört temel yeterlilik alanı belirlenebilir (Aşıkoğlu, 2004; Çanakcı, 2014 s. 44-62). Bunlar;

2.1.3.3.1. Mesleki Alan Yeterlilikleri

Vaizlerin en temel görevi Dini irşad olduğu için öncelikle dinin asli kaynakları olan Kur'an ve Sünneti tanıma ve yorumlama kabiliyetine sahip olmalıdır. İslam coğrafyasında meydana gelen olayları sebep- sonuç ilişkileriyle bilmelidir. Halk tarafından gelebilecek her türlü soru ve sorunlara karşı günlük din diline ve problemlerine de hâkim olmalı, bunun sonucunda da kelami ve felsefi bazı meselelerde yorum yapabilecek seviyede bilgiye sahip olmalıdır. Vaizin muhatabı her kesimden insanı kapsadığı için görevi boyunca yeni bilgileri doğru bir şekilde edinmeli, var olan bilgilerini de zinde tutmalıdır (Kılınçer, 2022; Bakkal, 2008). Sürekli eğitim, vaizlerin Kur'an ve diğer dini metinlerdeki yorumları güncellemelerini, kelim ve felsefe konularında problemleri takip etmelerine ayrıca mevcut bilgilerini korumalarına da yardımcı olur. Dinî bilgilerin güncellenmesi, vaazlarda doğru ve güncel bilgilerin sunulmasını sağlar.

Vaiz kişilere DİB tarafından belirli aralıklarla mesleki seminerler ve konferanslar verilmesi buna örnek gösterilebilir. Sürekli eğitimler, vaizlere toplumda yaşanan sorunlara ve insanların psikolojik ihtiyaçlarına duyarlılık göstermeleri konusunda rehberlik eder. Vaizler, sürekli eğitimlerle toplumun ihtiyaçlarına daha duyarlı hale gelir ve cemaatin manevi ihtiyaçlarını daha iyi anlamaya çalışır. Sürekli eğitimler, vaizlerin sadece dini bilgi alanında değil, aynı zamanda toplumsal konular, iletişim, liderlik, etik, insan ilişkileri gibi farklı alanlarda da kendilerini geliştirmelerine olanak tanır. Böylece, vaizler toplumda daha geniş bir perspektifle etkili olabilirler.

2.1.1.3.2. Eğitim-Öğretim Açısından Yeterlilikleri

Alan bilgisine sahip olmak vaizlik mesleği açısından tek başına yeterli değildir. Çünkü vaizler kime, neyi, nasıl ve ne kadar öğreteceğini bilmeli ve bu planlamaları eğitime ve öğretime uygun şekilde sunmalıdır. Öncelikle vaizin muhataplarını iyi tanıması gerekmektedir. Cezaevlerinde, köylerde, il merkezlerinde, denetimli serbestlik bürolarında vb. mekânlarda faaliyet gösterdiklerinden dolayı tek metod ve tek etkinlikle her yerde yeterli olmaları mümkün değildir. Vaaz veya ders planlaması yapabilmeli, konuyla alakalı etkinlikleri geliştirebilmeli ve bununla alakalı değerlendirmeler yapabilmelidir. Eğitim psikolojisi, hasta-tutuklu-geç psikolojisi,

öğretim yöntemleri, etkili hitabet ve iletişim, dini danışmanlık ve rehberlik, materyal hazırlama gibi alanlarda bilgi sahibi olmalı ve gerektiğinde bu alanlardan faydalanabilmelidir (Koç, 2008). Ayrıca bulunduğu bölgedeki üniversite veya STK'lar gibi kurumlarla iş birliği kurarak caminin etki alanını artırabilecek organizasyon yeteneğine de sahip olmalıdır. Yetişkinlerin eğitimi hakkında bilgiye sahip olmalı ayrıca internet kullanmayı bilmelidir.

2.1.1.3.3. Genel Kültür Yeterlilikleri

Her vaiz görev yaptığı bölgedeki insanların kültürlerine hâkim olmalı, bölgenin tarihini ve sosyo-kültürel yapısını bilmelidir. Farklı disiplinler hakkında bilgi sahibi olmalı ve disiplinler arası ilişki kurabilmelidir. Görev tanımını, sahasını ve kurumu hakkında bilgilere de sahip olmalıdır. Genel kültür açısından yeterli donanıma sahip olan vaizler vaaz faaliyetlerini daha etkili bir şekilde yürütmektedir. Yaptıkları ilginç girişler, çarpıcı örnekler, güncel konular ile dini konuların bağlantısı gibi durumlar muhatap kitleyi etkilemekte ve dikkatin vaazda toplanmasını ayrıca ilgi içerisinde dinlenmesine zemin hazırlamaktadır. Ayrıca okuma hâkimiyetine sahip olarak güncel veya klasik eserler üzerine yorum sahibi olmalıdır. Nihayetinde vaizler kendilerini sürekli geliştirmek zorunda olduklarının farkında olmalı, hayat boyu öğrenme ve sürekli eğitim anlayışını bütün benlikleriyle benimsemelidir. Mesleki alan, eğitim-öğretim ve genel kültür yeterliliklerini daima geliştirerek yeniliklere açık olmalıdır (Koç, 2008; Ünverdi, 2011).

2.1.1.3.4. Kişisel Özellikleri

Vaizin hayatı kürsüde anlattığıyla çelişmemelidir. Konuşmasıyla (jest, mimik, dil ve üslup), tevazu ve yumuşak huylu olmasıyla halka örnek olmalıdır. Vaizlerin kişisel özelliklerini kısaca açıklamak gerekirse;

a) Ses Tonuna Dikkat Etme: Sesin çok fazla yükseltilmemesi, karşısında muhataba göre ayarlaması vaaz veren kişinin dikkat etmesi gereken bir husustur. Konuya, ortama ve muhataba göre aşırıktan uzak şekilde ses tonunu değiştirebilmelidir. Hatip sesinin nerede yükseltmesi nerede alçaltması gerektiğini, hatta cümle içinde hangi kelimelere vurgu yapacağını bilmesi gerekir. Bu hususların dikkat edilmediği bir vaaz monoton bir konuşmadan ileriye gidemez ve tesirini

kaybeder (Akın, 2008).

b) Sözü Yerinde Güzel ve Ölçülü Söyleme: Sözün güzelinden kasıt Allah'ın rahmet sıfatına takılı kalarak sadece mükâfatlardan bahsetmek değildir. Kur'an-Kerim'de imanın makbul olmasının şartlarından biri havf ve reca arasında bulunma halidir. Havf ve reca kuşun iki kanadına benzetilebilir. Kanatları eşit olmayan bu kuşun doğru istikamette uçması mümkün olmadığı gibi havf ve recası eşit olmayan bir kulluğun da dengesi olmayacaktır (Gökcan, 2016). Hitabetin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için Havf ve Reca 'da bulunan bu denge, sözlerimiz içinde geçerli olmalıdır. Bu denge doğru sözü doğru yerde zikretmekle mümkündür.

c) Söz ve Davranışlarda Tutarlı/Güvenilir Olma: Kişilere hitap noktasında birçok hususa değinmemize rağmen belki de insanı en çok tesir altında bırakan nokta muhatap olduğu kişide bu sözlerin faaliyete geçtiğini görmesidir (Çanakcı, 2014). Hz. Peygamber için '*en mükemmel örnek*' (Ahzap/21) denmesinin sebeplerinden birisi Allah'ın kelamını birebir uygulaması ve insanlara Allah'ın tüm emirlerini yerine getirmenin mümkün olduğunu göstermesidir. İnsanın söylediği şeyleri yapmaması Kuran-ı Kerim'de birçok yerde dile getirilmiş ve uyarılmıştır. Örneğin; '*Allah'a ve ahiret gününe inanmadıkları halde mallarını insanlara gösteriş için harcayanları da Allah sevmez. Bir kimsenin arkadaşı şeytan olursa, o ne fena bir arkadaştır! ;(Nisa/38)*', '*Münafıklar, kendilerince güya Allah'ı aldatmaya çalışıyorlar. Oysa Allah, onların hilelerini sürekli kendi başlarına çeviriyor. Onlar namaza kalktıklarında tembel tembel kalkarlar, insanlara gösteriş yaparlar ve Allah'ı da pek az hatırlarına getirirler (Nisa /142)*' bu ayetlerden de yola çıkılacağı üzere Allah insanları riya konusunda uyarılmış, içlerinde olmadığı veya yapmayacakları işleri çıkarları uğruna insanlara nasihat edenleri uyarmıştır. Görüldüğü üzere insan yalnızca yaptıklarından değil bazen sözünü dile getirip yapmadıklarından da mesuldür. '*Ey iman edenler! Niçin yapmayacağınız şeyleri söylüyorsunuz? Yapmayacağınız şeyleri söylemeniz Allah katında çok çirkin bir davranıştır. 'ayetinden de görüleceği üzere Allah katında söz-fiil uygunluğu oldukça önemlidir (Saff/2-3).*

Bahsettiğimiz bu nitelikler vaizlerin kişisel olarak barındırması gereken bazı hasiyetlerdir. Vaizlerin mesleki, kültürel ve eğitim yeterlilikleri yanında kişisel olarak da kendini beslemesi ve geliştirmesi gerekmektedir. Bu nitelikleri bir bütün olarak düşünmeli ve görevli kişinin her açıdan kendisini geliştirerek toplum önüne çıkması

büyük ehemmiyet taşır (Akar, 2022).

2.1.2. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Sürekli Eğitim Etkinliğinde Vaazlar

Şüphesiz insanoğlu dünyaya gelirken çeşitli maddi ve manevi ihtiyaçlarını da beraberinde getirir. Maddi ihtiyaçlarını yetiştirdiği çevreden veya ailesinden karşılar. Manevi ihtiyaçları ise alacak olduğu din eğitimiyle karşılanabilir. İlk insan ve ilk peygamber Hz. Âdem ile başlayan din eğitimi; ardından peygamberlerin, alimlerin ve din eğitimcilerin devam ettirdikleri bir kavramdır. Bunun en güzel örneklerinden biri ise Ashab-ı Suffe'dir (Çanakcı, 2014). Ashab-ı Suffe Mescid-i Nebevi'nin hemen bitişiğinde ve 'gölgelik' manasına gelen bir yapıyı temsil etmekteydi. Genellikle ihtiyaç sahibi sahabelerin ikamet ettiği yer olan Suffe, Medine'ye gelen misafirler tarafından da kullanıldığı için kalanların sayısı değişkenlik göstermekteydi. Suffe ehli genellikle yoksul sahabelerden oluşmaktaydı. İş sahibi olmadıklarından dolayı Peygamber Efendimiz (sav.) önderliğinde ilimle meşgul olmaktaydılar. Efendimiz (sav.) okuma yazma bilenleri bilmeyenlerle birebir eşleştirerek öncelikle okuma yazma eğitiminin verilmesini sağlamaktaydı. Okuma yazmanın ardından çeşitli ilim dallarına yönelen Suffe ehli aldıkları eğitim sayesinde İslam'ın ilerleyen döneminde çeşitli coğrafyalara gerek öğretmen gerek vali gerekse de imam olarak gönderilmekteydi (Görmez vd., 2014). Suffe'de uygulanan eğitim- öğretim faaliyetlerine bakıldığında yetişkinlerin ihtiyaçları doğrultusunda ayrıca kendi bilgi ve birikimlerini artırıcı faaliyetleri bir çatı altında yürüttükleri anlaşılmakta, bu ise aslında sürekli eğitimin toplumun maddi manevi gelişmesinde ne kadar önemli olduğunu açığa çıkarmaktadır. Öyle ki cahiliye döneminde okuma yazma oranının ve toplumun genel ahlak düzeyinin düşük olduğu bilinmekle beraber en güzel öğretmen olan Peygamber'imizin (sav) bu yöndeki ilk faaliyeti ilime değer vermek idi. Darul Erkam'da başlayan bu gizli ilim halkaları İslam'ın şahlanış dönemlerinde büyük külliyeler, kütüphaneler, kervansaraylar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kur'an-ı Kerim nasıl ki belli bir yaş grubuna, ırka, renge gönderilmedi ise Suffe'deki eğitimde bu şiarla tüm insanlığa kapılarını açmıştır. Hem ihtiyaç sahibi olanların kalabilecekları hem de İslam'ın eğitim kurumu haline gelen bu mescit insanların her çağda eğitilmesi gerektiği inancıyla büyümüştür (Baktır, 2009). Bu şekilde toplum içinde birlik, nesiller arası iletişim ve İslami açıdan sağlıklı toplum

yapısı elde edilmiştir.

Suffedeki uygulanan ilim faaliyetlerine bakıldığında sözlü iletişimin ön planda tutulduğu görülmektedir. Vaazların ise bu sözlü iletişimde kullanılan yöntem olduğu anlaşılmaktadır. Efendimiz (sav.) Suffe ehli ile birlikte olduğu zamanlarda onlara Kuran ayetleri beraberinde vaaz etmekte, vaazların içeriğini ise çoğunlukla sahabeleri gelecekteki görevlerine ve misyonlarına hazırlayıcı dersler ve sohbetler oluşturmaktaydı (Görmez vd., 2014). Vaazların bir ders niteliği taşıdığı anlaşılma ile beraber eğitim aracı olarak kullanılmasının en güzel örneği olarak Suffe' deki eğitim faaliyetleri örnek olarak gösterilebilir.

Yaşadığımız çağın getirileriyle değişen tek şey teknoloji değildir. Efendimiz (sav.) zamanından günümüze gerek toplumsal gerek bireysel birçok alanda değişiklik meydana gelmiştir. Çağın yeni getirileri sosyal alanımızı da etkilemiştir. İletişim kolaylığı kuşakları birbirinden uzaklaştırmış ve nesillerin birbiriyle olan bağını zayıflatmıştır. Dinimizin en hassas noktalarından biri olan aile yapısı, gelişen teknoloji ve yeniliklerle bazen olumlu yönde değişmiş ama maalesef bu durumdan daha çok zarar görmüştür. Bu olumsuzlukları en az seviyeye indirmekte farklı nesilden grupların bir araya getirilmesiyle sağlanabilir (Kılavuz ve Barlas, 2014). DİB ise bu konuda birey- aile, aile- toplum ilişkilerinin uyum içerisinde yaşayabilmelerini amaçlayan faaliyetler yürütmektedir.

DİB Türkiye'de devletin resmi dini işlerini yürüten en üst düzey kuruluştur. Ayrıca İslam dininin Türkiye'deki ve bulunduğu yabancı ülkelerdeki resmi temsilcisidir. DİB İslam dininin öğretilerini topluma aktarmak, dini eğitimleri düzenlemek ve cami hizmetlerini koordine etmek gibi önemli görevleri üstlenir. Bu nedenle, DİB ve sürekli eğitim arasında önemli bir ilişki vardır (Keyifli, 2019).

2.1.2.1. Sürekli Eğitim Bağlamında Din Eğitimi

İçinde bulunduğumuz çağda meydana gelen toplumsal ve teknolojik gelişmeler gerek devlet gerek toplum kurumlarını da baştan sona etkilemiş, değişim ve gelişime uğratmıştır. Bu değişim ve gelişimden hiçbir dönemde olmadığı kadar din ve değerler eğitimi de etkilenmiştir. Din eğitiminin yaşam boyu devam etmesi de sürekli eğitim çerçevesinde değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır (Kaygın ve Yokuş, 2015). Din eğitimi ilk çocukluk dönemi ile beraber 4-6 yaş Kur'an kurslarında verilmeye

başlanmakta sonraki dönemlerde ise okul çatısı altında devam etmektedir. Ancak sadece okul dönemiyle sınırlı kalmayan din eğitimi, her yaştan bireyin toplandığı camilerde yaygın din eğitimi olarak da verilmektedir. DİB'in bu konudaki uygulamaları bütün yaş gruplarını kapsayacak şekilde olduğu için konuyla alakalı çocukluk, gençlik, yetişkinlik dönemlerinden ve ayrıca uygulanan faaliyetlerden kısaca bahsetmek uygun olacaktır.

2.1.2.1.1. Çocukluk Dönemi Din Eğitimi

Dindarlığın ister doğuştan geldiği düşünölsün isterse çevre etkisiyle oluştuğu düşünölsün her durumda bir gelişim süreci olduğu açıktır. Bu gelişim süreci belirli dönemlere ayrılmakta ve her dönemin kendisine has özellikleri bulunmaktadır. Dini duyguların gelişmesinde büyük öneme sahip olan dönemlerin başında çocukluk dönemi gelmektedir. Çocukluk dönemini kendi içerisinde üç kısma ayırmak mümkündür. Bunlar; bebeklik dönemi olarak adlandırılan 0-2 yaş aralığı, ilk çocukluk olarak adlandırılan 3-6 yaş aralığı ardından son çocukluk dönemi olarak adlandırılan 7-12 yaş aralığındaki dönemlerdir. Konumuzdan sapmamak adına gelişim dönemlerinin özellikleri üzerinde durulmamasının daha uygun olacağını, bu dönemle alakalı DİB'in yaptığı başlıca çalışmalara değinmenin yeterli olacağı kanaatindeyiz. Çocukluk dönemi kişiyi hayata hazırlayan ve birçok temel becerisini kazandığı kritik dönem olarak adlandırılmaktadır. Bu öneme binaen DİB temel dini bilgilerin oluşturulması amacıyla 4-6 yaş Kuran Kurslarını hizmete koymuştur. Hizmete başladığı günden günümüze kadar artan talep yoğunluğuna gerekli cevapları vermeye çalışmıştır. Günümüzde birçok il ve ilçe merkezlerinde faaliyet gösteren 4-6 yaş Kur'an kursları etkinliğini hızla artırmakta ve çalışan kadrosuyla hızla sahasını genişletmektedir. Verilen eğitimin sadece din dersleriyle sınırlı kalmadığı görölmekte, anaokuluna denk bir eğitim sisteminin uygulandığı bilinmektedir (Nazıroğlu ve Turan, 2023, s. 238-239). Buna göre 4-6 yaş kuran kursuna katılan bir çocuk hem devlet okullarında anaokulu seviyesindeki eğitimi alabilmekte hem de dini ve ahlaki eğitiminin temellerini atmaktadır.

2.1.2.1.2. Gençlik Dönemi Din Eğitimi

Gençlik dönemi çocukluk ile yetişkinlik arasında köprü vazifesi gören bir

dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde kişinin etki alanının daha çok çevreye kaydığı bilinmekte, kişisel kararların geleceği etkilemesi yönünden de büyük önem arz etmektedir. Ergenlik ile başlayıp yetişkinliğe devam edilen bu dönemde belirli problemler de beraberinde gelmektedir. Bunlar bazıları; psikolojik, sosyal, maddi ve dini problemler olmaktadır. Bu dönem ayrıca ilköğretimin son, ortaöğretimin tamamını kapsamaktadır (Nazıroğlu ve Turan, 2023). Bundan dolayı özellikle okullarda, ardından ailede ve yaygın din eğitimi kurumlarında verilecek olan din eğitimi önem arz etmektedir. Bu dönemde verilen din eğitiminin; oluşabilecek kişilik problemlerine çözüm üretmek, sağlıklı bir beden ve ruh yapısı oluşturmak, ailesine ve topluma karşı duyarlı ve dengeli bireyler yetiştirmek gibi amaçları bulunmaktadır. Gençlik döneminde dini gelişimi etkilen başlıca faktörler olarak aile, arkadaş çevresi ve özellikle son yıllarda karşılaşılan sosyal medya söylenebilir.

Gençliği zararlı mecra ve gruplara kaptırmamak DİB'in en önemli görevlerinin başında gelmektedir. DİB'e ait gençlik merkezlerinde önemli gün ve gecelerde buluşmalar yapılmakta ayrıca geziler, piknikler gibi çeşitli etkinlikler de yapılmaktadır. Bu etkinlik ve buluşmaları il ve ilçe müftülüklerinde görevli gençlik koordinatörleri yapmakta, bu koordinatörlük görevi ise genellikle vaizlere verilmektedir (Nazıroğlu ve Turan, 2023).

Gençlerin sorumluluk sahibi olmaları ve güzel olan her şeye yönelimlerinin sağlanması amacıyla yürütülen gençlik faaliyetleri; gençlerin aile, okul ve çevre ilişkilerinin sağlıklı yürümesi açısından önem taşımaktadır. Ayrıca zararlı görüş ve düşüncelere kapılmasını önleyerek dini şuurla donanımlı hale gelmesini sağlamaktadır. Ayrıca gençlerin tercihlerinde yol göstericilik yaparak onlara en iyisini seçme konusunda kılavuzluk rolünü de üstlenmektedir (Düzgüner ve Soykök, 2023). Ayrıca günümüzde çoğalan bilgi kirliliğinin başında çeşitli dini grupların sosyal medyada yaptığı dezenformasyon gelmektedir. Artan sosyal medya kullanımı ve süreleri gençliği bilgi kirliliğinin arasında adeta hapsetmekte ve etkilemektedir. Bu sebeple DİB sosyal medyada da doğru dini bilgilerin aktarılmasını sağlamalı, gençliğin dikkatini çeken telefon uygulamaları, filmler veya kısa diziler geliştirmelidir.

2.1.2.1.3. Yetişkinlik Dönemi Din Eğitimi

Günümüz çağdaş eğitim sisteminin temeli, öğrencinin ilgi ve ihtiyaçlarının

karşılanması üzerine atılmıştır. Öğrencinin psikolojik, sosyal ve biyolojik ihtiyaçları göz önünde bulundurularak düzenlenen eğitim sistemine kısaca ‘‘öğrenci merkezli eğitim’’ denilmektedir. Bu eğitim sistemi çocuklara yönelik olduğu kadar (pedagoji), yetişkinler için de söz konusu hale gelmiştir (andragoji). Bunun sebebi olarak nasıl ki çocuğun kendisine has özellikleri bulunmaktaysa yetişkinlerin de kendilerine has özellikleri bulunmasındandır (Köylü, 2020).

Kimlerin yetişkin kabul edilip edilmemesi konusunda görüş farklılığı olsa da genellikle belirli dönemlere ayrıldığı görülmektedir. Bu dönemler; ilk yetişkinlik (20-35), orta yetişkinlik (36-55) ve son yetişkinlik (56 ve yukarısı) olarak nitelendirilir. Her yetişkinlik dönemin kendisine has biyolojik ve sosyal farklılıkları bulunmaktadır. Yetişkin özellikleri farklılık gösterdiği için din eğitimi açısından bakıldığında kişinin ihtiyacına yönelik verilen din eğitimi daha etkili olmaktadır. Yaşın artmasıyla dine yönelimin de arttığı bilinmekle beraber tek etkenin de yaş olmadığı bilinmektedir. Yaşla birlikte kişinin ailesi, çevresi, almış olduğu eğitim ve hayat tecrübesi etkenler arasındadır (Nazıroğlu ve Turan, 2023, s. 267).

Yetişkinlere verilecek olan din eğitim- öğretim programında dikkat edilmesi gereken hususlar bu konuyla görevli kişiler tarafından bilinmeli ve ona uygun şekilde yürütülmelidir.

2.1.3. Diyanet İşleri Başkanlığının Cami İçi Hizmetleri

Caminin işlevselliğine bakıldığında ilk andan itibaren ibadet yanında, eğitimde yerini almış ve toplumu geliştirmek hedeflenmiştir. Peygamberimiz (sav.) döneminde tebliğin merkezi haline gelen Mescid-i Nebi içinde yerini alan suffa din eğitimiyle sınırlı kalmamış, çeşitli ilim dallarında eğitim-öğretim faaliyetleri göstermiştir (Baktır, 2009). Dört halife dönemiyle eğitim için camilerin yetmemesi üzerine yeni kuruluşların ortaya çıkması, daha sonrasında din eğitiminin hem bu kurumlarda hem de camilerde devam etmesi İslam kültüründe eğitimin önemini ortaya koymuştur.

Camilerde sürekli eğitim, dinî bilgilerin güncellenmesi, vaaz ve hutbe sunumlarının etkili bir şekilde yapılması, cemaate daha etkili rehberlik edilmesi ve dinî hizmetlerin kalitesinin artırılması amacıyla önemlidir. Türkiye’de camilerde sürekli eğitim, Diyanet İşleri Başkanlığı ve diğer ilgili kurumlar tarafından sağlanmaktadır. Camiler, Müslüman topluluklar arasında dini bilgi ve manevi rehberlik sağlamak için

önemli merkezlerdendir. Camilerde sürekli eğitimi sağlamak için aşağıdaki uygulamalar kullanılmaktadır;

a) Dinî Dersler ve Seminerler: Camilerde, farklı yaş gruplarına ve ilgi alanlarına yönelik olarak düzenlenen dinî dersler ve seminerler sayesinde sürekli eğitim sağlanır. Bu derslerde, Kuran, hadisler, İslam hukuku, dua ve ibadetler gibi konular ele alınır.

b) Vaazlar ve Hutbeler: Mekân ve zaman şartlarına göre şekillenebilen eğitim, camilerde genellikle hutbe ve vaazlarla sağlanmıştır. Hutbe ve vaazların toplum üzerinde etkisi birçok alanda olabileceği gibi insanın eğitilmesi üzerinde de her dönem önemini korumuştur. Daha önce de bahsettiğimiz üzere sürekli eğitim çağıın ihtiyaçları doğrultusunda yenilenen, gelişen bir yapıya sahiptir. Bu değişim ve gelişim içinde doğal olarak çağın ortaya çıkardığı yeni dini bilinmezlikler de olacaktır. Camilerde gerçekleşen hutbe ve vaazların da sürekli eğitim türlerinden birisi olması hasebiyle yenilenebilir fonksiyonelliğini koruması ve bu bilinmezliklere cevap vermesi toplumun din eğitimi açısından olmazsa olmazlarındadır.

İslam kültüründe her dönem büyük yeri olan hutbe ve vaaz aynı yöntemle gerçekleştiriliyor olsa da birbirinden ayrılan yönleri vardır. Camilerde toplumu yaşamın her döneminde eğitime imkânı sağlayan bu araçların ayrı olarak ele alınması ve arasındaki farkların bilinmesi önem arz etmektedir. Nitekim mekân ve yöntem aynı olsa dahi barındırdığı özellikler farklılık içermektedir.

2.1.3.1. Hutbe

Kelime anlamı olarak konuşmak, karşındakine hitap etmek, seslenmek gibi manalardan oluşan hutbe, dini bir kavram olarak, öncelikle Cuma ve bayram namazlarından önce imam- hatibin minbere çıkarak bazen günün anlam ve önemini bazen ise toplumsal olaylara değindiği bazen ise fihki konularda insanlara bilgiler verdiği bir eğitim aracıdır (Kocaman, 2006).

Hutbeler genellikle vaaz ve nasihat içerikli oluşmaktadır (Baktır, 1998). Örnek olarak İslam'ın temel ilkeleri, ahlaki değerler, insan hakları, sosyal adalet, hoşgörü, kardeşlik, dayanışma, ibadetin önemi, aile hayatı, refahı, barış ve huzur gibi konular verilebilir. Hutbeler, Müslümanları Allah'a ibadet etmeye, doğru bir şekilde yaşamaya, ahlaki değerleri uygulamaya teşvik eder ve İslam'ın öğretilerini günlük hayata taşımaya

amaçlar (Cirit, 2012).

Peygamber Efendimiz (sav.) cuma günü imamın hutbede değindiği konulara halkın mutlaka ihtiyacı olacağını düşünmüş ve dinlenip üzerinde düşünülmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu durum da aslında eğitim kapsamında değerlendirilmesinden hareketle Peygamber Efendimiz 'in (sav.) eğitime verdiği önemi bizlere gösteren hadislerden biridir. Hutbe, cami minberinden veya bir platformdan insanları yetiştirmek ve genellikle toplumun önemli konuları hakkında bilgi verme, yönlendirme sağlama ve manevi öğretileri kullanma amacı taşımaktadır.

2.1.3.2. Vaaz

Cami temelli eğitimin hutbeden farklı olarak kullandığı diğer eğitim aracı da vaazlardır. Vaaz, sözlük anlamı itibariyle öğüt ve nasihat anlamına gelmektedir. Dini terimde ise vaaz, “dinî konularda cemaati aydınlatarak manen gelişmesini ve düşünce yapılarının oluşmasını sağlamak amacıyla din âlimlerince camilerde ve mescitlerde yapılan konuşma, öğüt” anlamına gelmektedir (Cirit, 2012). Temel amacı, insanlara öğütlerde bulunmak, onları iyiliğe ve güzelliğe yöneltmek, dünyevi ve uhrevi hayatın dengelenmesine katkıda bulunmak, batıl inanç ve bidatlerden zihinleri arındırmak ve bunların yayılmasını engellemek, Allah'ın nimetlerinin karşısında kişilerde şükür duygusunu geliştirmektir (Çakan, 2019, s. 56-60; Karasakal, 2021). Hutbe gibi vaaz da Peygamber Efendimiz (sav.) zamanından günümüze gelmiş bir uygulamadır. Vaaz edene vaiz denilmektedir. Vaizin kaynağı ise Kuran ve Sünnet ışığında gelişen her türlü dini bilgilerden oluşmaktadır. Vaaz kavramı Kur'an' da “meviza” olarak belirtilmektedir. Mev'iza aynı zamanda Kur'an'ın bir sıfatıdır ve Kur'an-ı Hâkim kendisini nitelerken bir öğüt ve uyarı – inzar- olarak nitelemektedir (Ali İmran, 3/138; Yunus, 10/57; Nur, 24/34).

Çok eski tarihlere dayanan vaaz ve hitabet faaliyetleri, İslam dini bakımından Hz. Peygamber (sav.) ile başlamıştır. O, insanlara gerek toplu halde gerekse talep üzerine tek tek, kadın-erkek ayrımı yapmadan vaaz ve nasihatte bulunmuştur. İslam'ın ilk zamanlarından itibaren camilerde, dini yönden yetkin kişilerce uygulanan vaaz faaliyetleri bazı zamanlarda ders halkaları şeklinde de uygulanmıştır (Dam, 2018, s. 277-282). Vaaz, dinin ve ahlakın temel ilkelerini anlatırken, insanların hayatlarına dokunan pratik öğütler de sunmaktadır. Ayrıca insanların kötü beklentilerinden

vazgeçmelerini, dürüst ve adil olmalarını ve insanlık için daha iyi bir dünya varetmeye yönelik sorumluluklarını hatırlatmada yardımcı olmaktadır. İnsanları iyilik, adalet, sabır, affetme gibi erdemlere teşvik ederek toplumsal huzurun ve dayanışmanın sağlanmasına vesile olmaktadır. Ayrıca, vaazlar toplumu dini ve kültürel mirası koruma ve aktarma açısından da önemli bir işleve sahiptir.

Vaaz verirken kaçınılması gereken bazı söz ve davranışlar söz konusudur. Bilhassa vaaz edilen kitleye anlayamayacakları kelimeleri kullanmaktan sakınılmalıdır. Örneğin vaaz verilen grup çocukluk dönemindeyse cümleler basitleştirilmeli ve kafa karışıklığına mahal verilmemelidir. Ayrıca vaaz içerisinde verilen rivayetler ve anlatıların kaynağı sahih olmalı, güvenilir kaynaklardan bilgi eklenmemelidir (Çanakcı, 2014, s. 53). Topluluk içinde birçok görüşten insan olduğu unutulmamalı, saldırgan bir tutumdan kaçınılmalı, kişi veya grupları tenkit etmekten sakınılmalıdır. Vaaz içeriğinde toplumu kötümserliğe itecek konuşmalardan kaçınılmalı, çözüm odaklı yaklaşılmalıdır. Vaaz esnasında dini bütünlüğü zedeleyici ifadeler ve ihtilafli konulara yer vermekten sakınmak gerekmektedir (Emiroğlu, 2023a).

Sonuç olarak, vaazlar, dini liderlerin veya din görevlilerinin topluma yönelik önemli mesaj ilettiği etkili iletişim araçlarıdır. Dini, ahlaki ve toplumsal konuları ele alarak manevi olarak koruyucu ve toplumsal değerleri koruma ve yayma görevini üstlenir.

2.1.3.2.1. Vaazın Planı ve Sunumu

Din eğitimi denildiğinde hutbe ve vaaz akla gelen araçlardandır. Her önemli iş gibi yaygın din eğitimi olan vaazlarda da belirli bir plan ve sunuma göre hareket edilmesi gerekmektedir. Planlı bir vaaz, konunun dağılıp gitmesini önleyerek verilmek istenen mesajın en iyi yolla iletilmesini sağlamaktadır. Bu sebeple vaaz tekniğinin uygulanması esnasında eğitim bilimlerinden destek alınması doğru bir karar olacaktır.

Vaazın planı ve sunumu, etkili iletişim sağlamak ve dinleyiciler üzerinde güçlü bir etki bırakmak için dikkatli bir şekilde hazırlanmalıdır. Etkili bir vaaz planı aşağıdaki sıralamaya uygun olmalıdır (Çakan, 2019; Emiroğlu, 2023b, s. 47-50);

- a. Dua
- b. Konunun takdimi

- c. Giriş; (konuyla ilgili materyal-kaynak gösterimi)
- d. Gelişme; (açıklayıcı bilgi, örnek olaylar, cemaate soru-cevaplar)
- e. Sonuç; (önemli noktalara tekrar değinilir.)
- f. Dua ve temenniler
- g. Bitiriş; vaaz için el-Fatiha

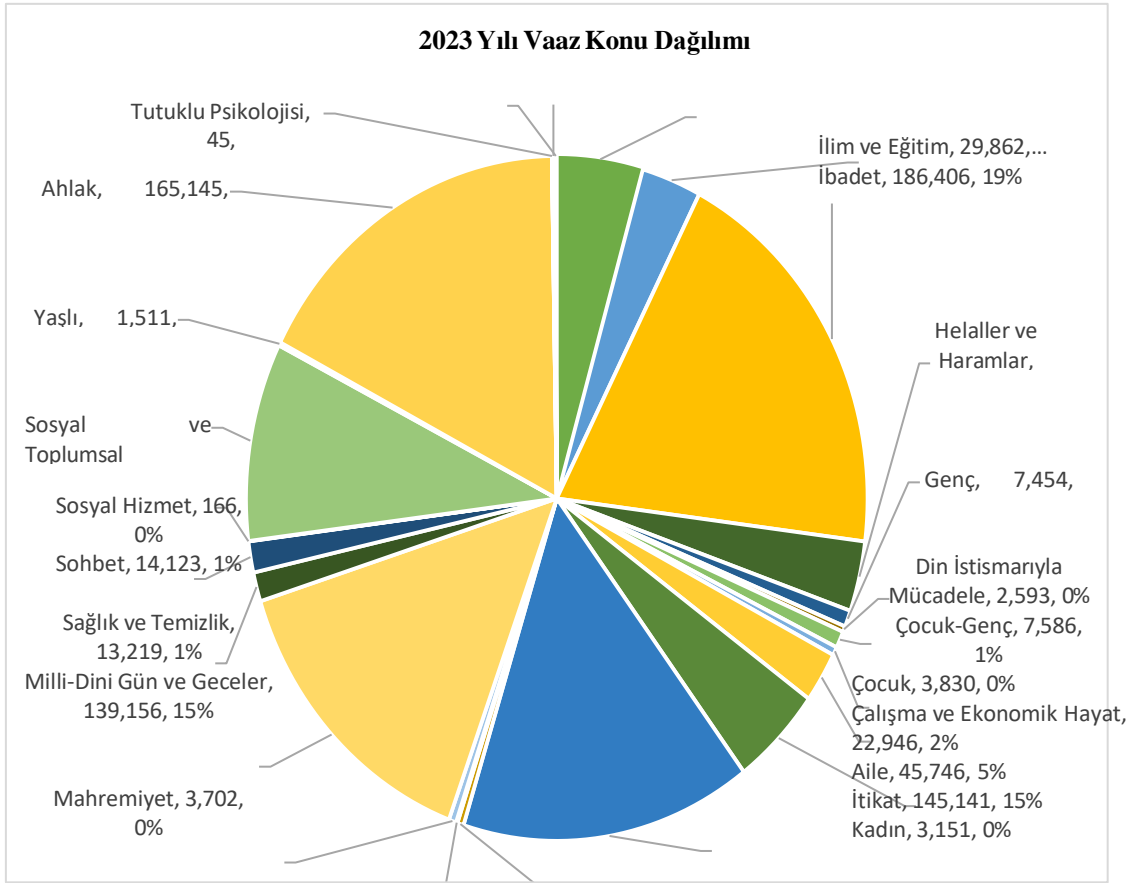
Etkili bir vaaz planı yapılırken dikkat edilmesi gereken hususlar şunlardır;

2.1.3.2.2. Konu Seçimi

İslam Kuran-ı Kerim’de güzel üslubun nasıl olacağından bahsetmiş ve insanlara tavsiye etmiştir. Örneğin; güzel sözün (Bakara 2/83), doğru sözün (Nisâ 4/9) ve yerine uygun sözün (Ahzap 33/32) tebliğde etkili olacağını haber vermiştir. Kuran-ı Kerimden faydalanarak birçok alanda hayatımızı şekillendirdiğimiz gibi üslubumuzu da Rabbimizin istediği minvalde geliştirebiliriz. Üslup sadece konuşma şekli değil konuştuğumuz mevzunun ortama uygun olmasını da kapsar. Bu sebeple vaazlarda ki konu seçimi bilhassa önemlidir. Çünkü yerinde yapılmamış bir işin kıymeti yoktur. Vaazın başarısı, doğru bir konu seçimiyle başlar. Hedef kitlenin ihtiyaçlarını ve ilgi alanlarını göz önünde bulundurarak, anlamlı ve etkileyici bir konu belirlemek gerekir. Toplumun gündeminde olan ve hedef kitlenin ilgisini çekebilecek konulara odaklanılması gerekir. Hedef kitlenin ihtiyacına yönelik sorunlarına ve ihtiyaçlarına cevap verecek, onlara rehberlik edecek konular seçilmelidir. Bu şekilde vaaz dinleyiciler üzerinde daha büyük bir etki yaratabilir. Benzer konular üzerinde sürekli tekrar eden vaazlar yerine, özgün ve farklı bir bakış açısı getiren konular seçilmeye çalışılmalıdır (Emiroğlu, 2023a).

2021 Din Hizmetleri Raporuna göre yıl boyunca yapılacak vaazların hepsini Vaaz ve İrşat Kurulu belirlemektedir. Valilik onayıyla vaaz etme yetkisine ve ehliyetine sahip personeli olan büyükşehir statüsündeki şehirler ve ilçelerinde, müftünün başkanlığında ve en az üç üyeden oluşan ‘‘ Vaaz ve İrşat Kurulu’ ’bulunur. Vaaz ve İrşat Kurulu her ilde il müftüsü önderliğinde ilgili müftü yardımcıları, baş vaiz, uzman vaiz ve en az bir tane kadın vaiz olmak üzere toplamda beş kişiden oluşan bir kuruldur. Kurul üçer aylık bir vaaz programını belirlemekle ve o senenin Ramazan ayı konularını da belirlemekle görevlidir. Hazırlanan vaaz ve irşat konuları, dönemin başlama tarihinden en az iki hafta öncesinde ‘‘Din Hizmetleri Bilgi Yönetim

Sistemi'ne kaydedilmektedir. Belirlenen konular vaizlere verilmekte ve içerik açısından hazırlığını ise yazılı ve sözlü kaynaklardan vaizler kendileri yapmaktadır (http-16). İlaveten Diyanet İşleri Başkanlığının 2023 yılı içerisinde vermiş olduğu vaazların konu dağılımını eklemek de faydalı olacaktır. İl irşat kurulları tarafından detaylandırılan vaaz konuları, belli periyodlarla DİBBYS programına "Ana Konular" ve bunlara bağlı "Alt Konular" sekmesine kaydedilmektedir. Gerek görülmesi halinde, konu başlıklarında değişiklikler yapılabilmektedir. Ana konular, "İbadet, Çocuk-Genç, Ahlak, Milli- İtikat, İnsan, Sağlık ve Temizlik, Aile, İlim ve Eğitim, Helaller ve Haramlar, Çalışma ve Ekonomik Hayat, Çocuk, Kadın, Genç, Sohbet, Din İstismarıyla Mücadele, Mahremiyet, Kadın-Erkek, Yaşlı, Sosyal Hizmet, Sosyal ve Toplumsal Hayat Baba, Tutuklu Psikolojisi, Zekât, Dini Gün ve Geceler," olmak üzere yirmi dör başlık altında toplanmıştır. Bu kapsamda yapılan vaazların, ana konularına göre dağılımı aşağıdaki grafikte gösterilmiştir (http-17):

Şekil 1. 2023 Yılı Vaaz Konu Dağılımı

Bu tabloya göre vaazlar da en çok bahsedilen başlıca konular şu şekildedir; İbadet (%19), Ahlak (%17), Milli- Dini Gün ve Geceler (%15), itikat (%15). Vaaz sayısı itibariyle en az değinilen konular ise şu şekildedir; Tutuklu psikolojisi, Sosyal hizmet, Yaşlı, Zekât. Geçmiş yıllarda yayınlanan dini hizmet raporlarına bakıldığında vaazlarda ağırlık verilen konuların genellikle aynı olduğu görülmektedir (http-17).

Bahsettiğimiz konuların dışında toplumu yakından ilgilendiren, bu başlıklar altında yer alan birçok konu mevcuttur. Örneğin; sosyal ve toplumsal hayat başlıklı vaazların altında; akraba ilişkileri, kul hakkı, hayvan hakları; ahlak başlıklı vaazların altında yer alan adalet, tevazu, gösteriş ve riya; çalışma ve ekonomik hayat başlığı altında, çalışmanın önemi, faiz, helal kazanç gibi daha birçok konularda işlenmiştir.

2.1.3.2.2.1. Zaman ve Mekân

Vaazın zaman ve mekânı, vaazın etkisini büyük ölçüde etkileyen önemli faktörlerdir. Hem vaazın içeriği hem de sunumu üzerinde zaman ve mekânın rolü vardır. Vaazın sunulacağı süre ve mekân göz önünde bulundurulması gerekir. Konunun süre ve mekân için uygun bir düzeyde olmasına özen gösterilmelidir. Örneğin köyde yaşayan bir kitleye verilecek vaazla şehirde yaşayan bir kitleye verilen vaaz farklılıklar gösterebilir. Mekânın atmosferi ve düzenlemesi, dinleyicilerin vaaza olan ilgisini ve dikkatini etkileyebilir. Rahat ve sakin bir mekânda yapılan vaazlar, dinleyicilerin mesajı daha iyi odaklanmasını sağlayabilir. Vaaz verilecek dönemde toplumun sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel durumu önemlidir (Koç, 2008). Vaaz veren kişi, toplumun ihtiyaçlarına ve sorunlarına uygun bir şekilde içerik ve üslup belirlemelidir. Dini mekânlar ve ritüeller, vaazın içeriğini etkileyebilir (Tetik, 1998).

Örneğin, Cuma hutbeleri, dini metinlerden alıntılar ve ibadetlerle uyumlu olmalıdır. Zaman ve mekân seçimi, vaaz veren kişinin iletmek istediği mesajı ve etkilemek istediği kitleyi doğrudan etkiler. Bu nedenle, vaaz veren kişinin hedef kitlenin özelliklerini, toplumsal durumunu ve mekânın atmosferini iyi anlaması ve buna göre içerik ve üslup belirlemesi önemlidir. Vaaz veren kişi, zaman ve mekânın getirdiği özel fırsatları değerlendirmeli ve dinleyicilerin ihtiyaçlarına uygun olarak vaazını hazırlamalıdır. Böylece, vaazın dinleyicilere olan etkisi artar ve mesaj daha etkili bir şekilde iletilmiş olur.

Vaazın verileceği ortama göre konuşma süresi belirlenmelidir, vaaz türüne göre zaman sınırlaması şu şekilde olur;

- a) Cuma:20-40 dakika
- b) Bayram: 30-60 dakika
- c) Kandil günleri:30-50 dakika
- d) Hafta sonu:20-40 dakika
- e) Nişan, düğün, taziye vb. anlar: 5-30 dakika
- f) İlçe pazarı günü: 20-30 dakika (Emiroğlu, 2023b).

2.1.3.2.2.2. Üslup

Vaazın üslubu, vaaz veren kişinin hedef kitlesine ve vaazın amacına uygun olarak belirlenmelidir. T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı Diyanet Akademisi Eğitim Programları ve Koordinasyon Daire Başkanlığı'nın düzenlemiş olduğu Din Görevlilerinin Vaaz Becerilerini Geliştirme Hizmet İçi Eğitim Programı'nda etkili bir vaaz üslubu için dikkat edilmesi gereken bazı noktalar şöyle sıralanmıştır (http-18);

a) Şefkat ve Merhamet: Vaaz veren kişi vaazı verirken samimi ve içten bir üslup kullanılmalıdır. Dinleyicilerle duygusal bir bağ kurabilmek için doğal bir dil kullanılmalı ve yapaylıktan kaçınmalıdır. “ *Andolsun, size içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya uğramanız ona ağır gelir, size çok düşkündür, müminlere karşı şefkat ve merhamet doludur.*”(Tevbe/128) Ayette bahsedildiği üzere İslam'ın rehberi Hz. Peygamber örnek alınarak müminlere şefkat ve merhametle yaklaşmalıdır. Vaaz veren kişi olumlu bir enerji ve güler yüzle konuşarak dinleyicilerin kendisine yakın hissetmelerini sağlamalıdır (Keyifli, 2018).

b) Yumuşak ve Sade Nasihat: Vaaz, karmaşık ve zor anlaşılabilir bir dil yerine, sade ve anlaşılır bir dil kullanarak verilmelidir. Dinleyicilerin vaazı kolayca anlamaları, mesajın etkili bir şekilde iletilmesini sağlar.” *"Ona yumuşak söz söyleyin, belki öğüt alıp-düşünür veya içi titrer-korkar."* (Taha/44). Ayette görüleceği üzere insana anlayabileceği düzeyde, yumuşak şekilde nasihat vermesi, gönlü hoş edecek cümlelerde hitap edilmesi emrolunmuştur.

c) Empati: Vaaz veren kişinin, dinleyicilerin duygusal durumunu ve ihtiyaçlarını anlamaya çalışmalı ve empatik bir üslupla konuşmalıdır. Empati, dinleyicilerin vaaza daha fazla bağlanmasına ve mesajı benimsemesine yardımcı

olabilir.” *O seni yetim bulup barındırmadı mı? Seni yol bilmez halde bulup yol göstermedi mi? Ve seni yoksul bulup zengin etmedi mi? O halde sakın yetimi ezme! El açıp isteyen de sakın boş çevirme!*” (Duha/6-10). Ayetlerden de görüleceği üzere İslam insana empatiyi emretmiş, yardımlaşmanın ve diğer insanları anlamının yolunun empati ile geliştirebileceğini ortaya koymuştur.

d) Müjdeleyici ve Motive Edici: Vaazın üslubu, dinleyicileri motive etmeye yönelik olmalıdır. Olumlu ve cesaret verici bir dil kullanarak dinleyicilere ilham vermek, onların değişime ve gelişime olan inançlarını güçlendirebilir. Korkutucu bir dil kullanmayı tercih etmek vaazın etkisini olumsuz etkileyebilir. (Keyifli, 2018, s.42). *”Ey peygamber! Seni tanık, müjdeci, uyarıcı, izniyle Allah’a çağırıcı ve etrafını aydınlatan bir ışık olarak gönderdik.”* (Ahzap/45-46) ayetlerinde bahsedilen müjdelemeler minvalinde içeriklerle konuşma desteklenmelidir. Bu sayede kişi motive olarak ihlase yönelebilir.

e) Saygı ve Nezaket: Vaaz veren kişi, dinleyicilere karşı saygılı ve nezaketli bir üslup kullanmalıdır. Dilinde ayrımcı veya kırıcı ifadelerden kaçınmalı ve herkesi kucaklayıcı bir tutum sergilemelidir. Muhatabı veya bir grubu genelleme yapmak veya yargılamak din diline uygun olmayıp bireyi iletişimden uzaklaştırmaktadır (Keyifli, 2018, s. 46). *”Rabbinin yoluna hikmetle ve güzel öğütle davet et; onlarla en güzel yöntemle tartış. Kuşkusuz senin Rabbin, yolundan sapanların kim olduğunu en iyi bilendir; O, doğru yolda bulunanları da çok iyi bilir. ‘’(Nahl/125) ayetinde bahsedildiği üzere insanlara nezaket ve saygıyla yaklaşılmalı tartışırken dahi seviye korunmalıdır.*

f) Vurgulama ve tempo: Vaazın etkili olması için vurgulama ve doğru tempoya dikkat etmek önemlidir. Vurgular, önemli noktaların altını çizerek mesajın daha iyi anlaşılmasını sağlar. Ayrıca, vaazın tempo ve ritmi, dinleyicilerin ilgisini canlı tutmada etkilidir. Vaaz veren kişi, ilgi çekici ve etkileyici bir üslupla konuşarak dinleyicilerin dikkatini çekmeye çalışmalıdır. Etkileyici örnekler, hikayeler ve gerçek yaşam deneyimleri kullanmak, dinleyicilerin vaaza olan ilgisini artırabilir. Örneğin; Bakara/46, Enfal/3, Kaf/40 gibi ayetlerde namaz ibadeti tekrar ele alınmıştır. Allah Kur’an-ı Kerim’de insanlara önemini unutturmamak adına farklı yerlerde namazı ve önemini vurgulamıştır. Bu sebeple vaaz esnasında vurgulanması gereken yerler belli edilmeli ve vurgulanmalıdır.

g) Dinleyicilerle etkileşim: Vaaz veren kişi, dinleyicilerle etkileşim kurmaya önem vermelidir. Arada bir sorular sormak, dinleyicilere seslenmek ve onların tepkilerine duyarlı olmak, vaazın daha etkili bir iletişim aracı olmasına yardımcı olabilir. ‘‘ *Sen onlara surf Allah’ın lütfettiği merhamet sayesinde yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı kalpli olsaydın, hiç şüphesiz etrafından dağılır giderlerdi. Onları affet, onların bağışlanmasını dile, iş hakkında onlara danış, karar verince de Allah’a güven, doğrusu Allah kendisine güvenenleri sever.*’’ (Ali İmran/159) ayet mealinden anlayacağımız üzere insanlara katı yürekle yaklaşmak, duyarsız kalıp gönle yumuşak yaklaşmamak insanları uzaklaştırır. Etkileşimi ve iletişimi olumsuz etkiler. Sağlıklı etkileşimin olmadığı bir vaaz ortamında bireyin etkilenmesi de o derece azalır.

Vaaz veren kişinin kendi kişisel üslubunu geliştirmesi ve hedef kitlenin ihtiyaçlarına uygun olarak adapte etmesi önemlidir (Tetik, 1998). Sonuç olarak, etkili bir vaaz üslubu, samimi, anlaşılır, motive edici, ilgi çekici, saygılı ve dinleyicilerle etkileşim kurabilen bir tarzda olmalıdır.

2.1.3.2.2.3. Materyallerin Oluşturulması

Hz. Peygamber insanları dine da’vet ederken sade anlatımla kalmamış bizzat kendisi Kur’an’ın yürüyen haline bürünmüştür. İnsanların sadece kulaklarına değil gözlerine de hitap etmiştir. Nitekim insanın kulağıyla öğrendiği bir şeyi gözüyle gördüğü şeyden daha kolay unutmaması, insanın duyu organlarının farklı derecede öğrendiğinin bir ispatıdır (Sarı ve Türk, 2020) .

Bu sebeple vaaz yalnızca anlatımla yapıldığında etkisini kaybedecektir. Vaaz esnasında kullanılan materyallerin önemi vaazın diğer unsurları kadar önemlidir. T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı Diyanet Akademisi Eğitim Programları ve Koordinasyon Daire Başkanlığı’nın düzenlemiş olduğu Din Görevlilerinin Vaaz Becerilerini Geliştirme Hizmet İçi Eğitim Programı’nda dikkat edilmesi gereken husus ve kazanımlarda vaaz verecek kişinin hazırlayacağı materyal tasarımından söz edilmiştir. Vaazı dinleyen katılımcılara uygun yönelikte materyal hazırlanması gerekmektedir. Seslenen kitlenin yaşı, cinsiyeti, nerede yaşadığı, sağlık durumu vb. birçok etken materyal tasarımında vaaz veren eğitmeni yönlendirmelidir.

Örneğin görme bozukluğu olan bir kitleye vaaz veriliyorsa materyalin ölçeği katılımcılara göre biçimlendirilmelidir. Yahut duyma konusunda engeli olan bir

kitleyse izletilen video-filmlerin altyazılı hali hazırlanmalıdır. Bu tür hususlara dikkat edilerek katılımcı kendisini özel hissedecek ve vaazın konusunu kişiselleştirerek benimsemesi kolaylaşacaktır (http-18).

2.1.3.2.2.4. Amaç

Vaazın amacı net bir şekilde tanımlanmalıdır. Örneğin, vaazın bilgilendirici, motive edici, rehberlik edici ya da inanç temelli bir amacı olabilir. Vaazların genel amacı, dini tebliğ, huzurlu ve verimli bir ömür iyiye ve güzele yöneltmektir. Bu genel amacın yanında bazen farklı hedefler söz konusu olabilir ve vaazın şartları buna göre şekil alır (Koç, 2008).

2.1.3.2.2.5. Yeterli İlmî Bilgi ve Kaynak

Vaaz verecek eğitimcinin sadece ilahiyat alanında değil konuyla alakalı diğer pozitif ilim dalları hakkında da bilgi birikiminin olması, karşısındaki kitlede güven duygusunu arttıracaktır. Görevli kişi vaaz verdiği konuya tüm yönleriyle hâkim olmalı ve vaaz sonunda gelebilecek sorulara tatmin edici yanıt verebilmelidir. Vaiz sadece yeterli ilmi bilgiye sahip olmakla kalmayıp, bildiği ilmi uygun kitleye sunmakta da becerikli olmalıdır. Bu yüzden İlahiyat alanında oldukça detaylı bir konuyu çocukluk dönemindeki bir kitleye sunarsa yanlış anlaşılmalara ve korkuya mahal verebilir (Ege, 2013).

2.1.3.2.2.6. Geri Bildirim

Vaazları uygulama esnasında eğitim bilimlerinden yararlanılmasının faydalı olacağını belirtmiştik. Özellikle en büyük faydası geri bildirim noktasındadır.

Geri bildirim sağlıklı işlemesi gelecekte yapılacak konu seçimlerini, mekânı ve zamanı, materyallerin hazırlanmasını yani kısaca bütün sistemin sağlıklı işlemesine ciddi katkı sağlar. Eğitimin bir sistem oluşu da belirli bir plana uygun olarak çalışan parçalardan meydana gelmesi sebebiyledir. Bu parçalar girdi, işlem, çıktı ve geri bildirimdir (dönüt) (Demirel ve Altun, 2017, s. 13-16).

a) Dönüt: Sistemi hedefe ulaştırmak için dışarıdan alınan bütün malzemelere

denilir. Girdinin en önemli özelliği hedefe uygun nitelik ve nicelikte olmasıdır. Aksi halde amaca hizmet etmez. Örneğin ticaret ile ilgili ayetlerle ahiret hayatını anlatmaya çalışmak.

b) İşlemler (Süreç): Sisteme dahil edilen girdilerin hedefe ulaşma sürecini kapsar. Bu süreçte işlemler yöntem ve materyallerden oluşmaktadır. Sabit değildir hedef kitleye, imkânlarla vb. durumlara göre şekillenir. Ayrıca işlemler amaca nasıl ulaşılacağını açıklar. Örneğin vaizin gençlerin ağırlıklı olduğu bir vaazda güncel örnekler vermeye dikkat etmesi, güncel bir dil kullanması veya görsel materyal kullanması işlemlere örnek verilebilir.

c) Çıktı: Girdilerin işlemler vasıtasıyla hedefle buluşması ve bu buluşmadan ortaya çıkan ürüne denilir. Örneğin vaizin anlatmayı hedeflediği ve anlattığı bir konunun cemaat tarafından anlaşılıp anlaşılmaması örnek verilebilir.

d) Geri Bildirim (Dönüt): Hedefe ulaşma oranına da dikkat ederek en son da süreç hakkında bilgi toplamaya denilir. Sistemde bir eksik veya yanlışın olup olmadığını ortaya çıkarır. Ayrıca sistemin yeterlilik durumunu anlamaya ve karşılaşılan problemlerin nasıl çözülmesi gerektiğini belirtir. Verilen eğitimin alıcı tarafında karşılığı var mıdır? Varsa nedir? Gibi önemli sorulara cevap verir. Kısaca geri bildirim; bir işin sonucu hakkında bilgi vermek veya toplamaktır. Ayrıca eğitimde sürekli geri bildirim ihtiyaçları etkili ve hızlı şekilde gidermesi açısından çok önemlidir (Demirel ve Altun, 2017). Örneğin bir Cuma namazı ardından cemaate anket yapılarak vaaz hakkında sorular sormak geri bildirim örnek verilebilir.

Eğitim sürecinin iyi işlemesi öğrenmenin ortaya çıkmasına vesile olur. İletişimde alıcı ve verici arasında bir akış söz konusudur. Bu akış çift yönlü olduğunda sağlıklı bir eğitim- öğretim ortaya çıkar. Sonuç olarak geri bildirim bu çift yönlü akışı sağladığı için önem arz etmektedir. Genelde eğitim özelde ise vaazlar da aslında bir iletişim sürecinden oluşmaktadır. Vaaz veren kişi açısından da bu böyledir.

2.1.4. Sürekli Eğitim Yaklaşımında Vaazların Toplum Üzerindeki Etkileri

Sürekli eğitim ile birçok konuda ilerleme sağlanabildiği gibi sürekli eğitimi vaazlar yoluyla sağlamak da bireyde farklı gelişimleri ortaya çıkarmaktadır. Din eğitimi, toplumun kültürel ve sosyal yapısının önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

Din eğitiminin toplum üzerindeki etkisi aşağıdaki başlıklar ile sınıflandırılabilir:

a) Bilgi ve Öğretime Etkisi: Vaazlar, din eğitiminin en önemli kitaplarından biridir çünkü doğrudan bilgi ve öğretimle bağlantılıdır. Vaazlar aracılığıyla din görevlileri, topluluğa dini metinlerin yorumlanması ve sunulması konusunda bilgi sunarlar. Bu sayede, dinin öğretilerini, ritüellerini ve inançlarını daha iyi anlamalarını sağlarlar (Karataş, 2022).

b) Ahlaki Gelişime Etkisi: Vaazlar, sadece bilgi ve öğretim aracı olarak kullanılmamakta aynı zamanda ahlaki gelişime destek olmak için önemli bir rol üstlenmektedir. Vaizler ve imam-hatipler vaazlarında ahlaki değerlerin verdiği önemi vurgular ve toplumsal değerlere uygun davranılmasını teşvik eder. Vaazlar aracılığıyla insanlara dürüstlük, merhamet, sabır, hoşgörü gibi ahlaki erdemler hakkında rehberlik etmektedirler. Böylece, vaazlar sayesinde toplumsal ve bireysel dini hassasiyet artar.

c) Toplumsal Uyum Açısından Etkisi: Din eğitimi, toplumsal uyumu sağlamak için önemli bir rol oynar ve vaazlar bu uyumu sağlar. Vaazlar, toplumsal değerleri, normları ve sosyal davranışları şekillendiren dini öğretileri yayma görevini üstlenir. Vaaz veren görevliler de vaazlarında toplumun bir arada yaşama, dayanışma ve yardımlaşma gereğini vurgular. Böylece vaazlar, ortak değerlere dayalı bir birliktelik oluşturur (Turgut, 2015).

d) Bilinçli Dini Yaşam Tarzına Etkisi: Bilinçli dini yaşam tarzı ile vaazlar arasında güçlü bir ilişki vardır. Bilinçli dini yaşam tarzı, bireylerin dini inançlarına dayalı olarak günlük yaşamlarında bilinçli ve tutarlı bir şekilde davranmalarını anlamına gelir. Bu, dini değerlerin günlük hayata yansıtılması, ibadetlerin düzenli olarak yerine getirilmesi ve ahlaki değerlerin yaşantıya geçirilmesi şeklinde kendini gösterebilir.

Sonuç olarak, vaazlar ile sağlanan sürekli eğitim arasındaki ilişki şu şekilde açıklanabilir; Vaazlar, dinleyicilere dini inançlarını günlük yaşamlarına bütünleşme konusunda motivasyon ve rehberlik sağlar. Vaaz veren kişiler dinleyicilere dini değerlerin önemini ve yaşam tarzlarına nasıl dahil edileceğini anlatarak, bilinçli bir dini yaşam tarzının önemini vurgular. Vaazlar, dinleyicilere dini bilgilerin sunulduğu bir platformdur. Bu sayede dinleyiciler, dini hükümler, ibadetler ve ahlaki değerler hakkında bilgi edinir ve dini yaşamlarını daha bilinçli bir şekilde yönlendirebilirler.

Vaazlar sıklıkla ahlaki değerlerin vurgulandığı ve hatırlatıldığı etkinliklerdir. Dinleyicilere doğruluk, dürüstlük, merhamet gibi ahlaki değerlerin önemi anlatılarak, bu değerlerin günlük yaşama nasıl yansıtılabileceği konusunda fikir verilir. Bilinçli bir dini yaşam tarzı, bireyleri manevi olarak gclendirir.

Vaazlar, dinleyicilerin içsel bağlarını gclendirmeye yardımcı olur, ruhsal bir deneyim sunar ve dinî bağlılığı artırır. Vaazlar, cemaatlerin bir araya geldiği zaman verilir ve bu nedenle toplumsal etkileşimi artırır. Bir vaaz sırasında, dinleyiciler bir araya gelir, birlikte ibadet eder ve dinî deneyimlerini paylaşırlar. Bu, dinleyicilerin birbirlerine destek olmasını ve birbirleriyle dini yaşantılarını paylaşmasını sağlar.

2.2. İlgili Araştırmalar

Konumuzla ilgili olarak; Sürekli eğitim, yaşam boyu öğrenme, vaaz, vaizlik, pedagoji, andragoji, vaaz ve irşad faaliyetleri, yaygın din eğitimi vb. araştırmamızla ilgili kavramlar; yapılmış olan kitap, makale, sempozyum ve alıştay bildirileri, tez, dergiler vb. kaynaklar yardımıyla araştırılmıştır.

İlgili literatür taraması sonucu ulaşılan bazı kaynaklar şunlardır:

Nurullah Bora tarafından 2023 yılında hazırlanan ‘‘ Din Eğitiminin Referans Noktası Olarak Sosyal Medya Vaizliği İstanbul rneği’’ adlı doktora çalışmasında yaşam boyu eğitim kavramının günümüzdeki önemi zikredilerek sosyal medyanın yaşam boyu öğrenme ile ilişkisi zikredilmiştir. Araştırmada nitel çalışma modeli ve durum çalışmasından yararlanılmıştır. Ayrıca sosyal medyanın din eğitimi açısından günümüzde ortaya çıkardığı sorunlara da değinilmiş bu bağlamda farklı gereklerle din eğitimcilerin sosyal medya vaizlerini referans olarak almadıklarına ulaşılmıştır.

Alanımızla ilgili bir diğer alışma Rabia Tezol tarafından 2023 yılında hazırlanan ‘‘ Din Hizmetlerinde Kadın Vaizler ve Sorunları: İstanbul- Avrupa Yakası rneği’’ adlı yüksek lisans tezidir. Yapılan alışmada İstanbul’da hizmet gösteren kadın vaizler ile mülakat görüşmeleri gerçekleştirilerek vaaz ve irşad faaliyetlerinde karşılaşılan sorunlar hakkında bilgiler elde edilmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş ve fenomenolojik desenden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular çeşitli başlıklar altında toplanarak öneriler belirtilmiştir.

Bir diğerk saha çalışması yaygın din eğitiminde büyük bir görev üstlenen vaizlerin vaaz ve irşat faaliyetlerinde ihtiyacı oldukları yeterlilikleri; “İletişim, rehberlik ve pedagojik formasyon yeterliliği”, “ Mesleki alan ve uygulama yeterliliği” son olarak “ Temel İslam bilimleri alan yeterliliği” şeklinde başlıklar altında değerlendiren Ayşe İnan Kılıç tarafından 2014 senesinde doktora tezi olarak kaleme alınmıştır. “ Vaizlerin mesleki faaliyetleri, yeterlikleri ve sorunları” adlı çalışmada 155 kadın vaize anket, 16 kadın vaize ise görüşme yapılarak elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Değerlendirmeler sonucu başlıklardaki yeterlilikler açasından kadın vaizlerin kendilerini yeterli gördükleri ortaya çıkmıştır. Çalışmada ayrıca kadın vaizlerin sorunlarına da değinilmiştir.

Vaizler üzerine bir diğerk saha çalışması Ahmet Doğru tarafından 2008 yılında “ Din görevlilerinin hizmet alanları ve problemleri (Kayseri İlinde görev yapan vaizler üzerine sosyolojik bir inceleme)” adıyla karşımıza çıkmaktadır. Yüksek lisans tezi olarak kaleme alınan çalışmada Kayseri ilinde görev yapan vaizlerden anket ve görüşme tekniği ile elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Değerlendirmeler sonucu vaizlerin mesleki, kişisel ve sosyal yönlerden bir takım sorunlar yaşadığı tespit edilmiş ve yapılan öneriler ile çalışma sonlandırılmıştır.

Vaaz ve vaizlik gerek yaygın din eğitiminde gerek toplumun ve bireyin ihyasında çok önemli kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde birçok kesimden insana dinin anlatılmasını sağlayan vaaz ve İrşad faaliyetlerinin yürütülmesinde, vaizlerin üstlendiği bir görevdir. Bu öneme binaen alanla ilgili DİB tarafından yapılan “ Vaaz ve Vaizlik Sempozyumu” birçok alanında uzman kişilerin bildirilerinden oluşmaktadır. 2011 senesinde gerçekteştirilen sempozyum, yine aynı sene iki cilt şeklinde kitap formatını almıştır. İçerisinde nitel ve nicel birçok çalışma barındırmakla beraber alanımızla da ilgili çalışmaları ihtiva etmektedir. Bunlar, İsmail Lütü Çakan (2011) tarafından “ İrşat hizmeti açasından vaizlik üzerine bazı düşünceler”, Nevzat Yaşar Aşıkoğlu (2011) tarafından “ Aile irşat büroları ve sosyal kurumlarda dini rehberlik” hazırlanan çalışmalardır. Vaazlarda iletişimin, dil ve üslubun önemine dikkat çekilen bu çalışmalarda vaizlerde olması gereken bazı özelliklere değinilmiştir.

Şükrü Keyifli (2013) tarafından kaleme alınan ‘‘ Yaygın Din eğitiminde yeni yaklaşımlar’’ adlı eser ise din eğitim faaliyetlerinin sürekli eğitim ile ilişkilendirilmesi açısından önemli bir çalışmadır. Ayrıca çalışmada yaygın din eğitimi faaliyetlerinden sorumlu olan DİB görev ve görevlileri üzerinde durulmakta ve DİB dışındaki kurum ve kuruluşlardan da bahsedilmektedir. Yaygın din eğitiminin toplumda oluşan dini ve manevi ihtiyaçları karşılayabilmesi için eğitim faaliyetlerinin artırılması gerektiği gibi öneriler ile çalışma sonlandırılmıştır.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Balıkesir İl ve İlçe müftülüklerine bağlı olarak görevlerini sürdüren vaizlerin; sürekli eğitim yaklaşımı bağlamında vaazlar açısından görüşlerinin incelendiği bu çalışmada nitel araştırma yönteminden yararlanılmıştır. Nitel araştırma yönteminin tam manasıyla tanımını yapmak zordur. Ancak temelde bazı özellikleri herkes tarafından genel manasıyla kabul görmektedir. Bu bağlamda nitel araştırma doküman analizi, görüşme ve gözlem gibi nitel veri toplama yoluyla elde edilen bilgilerin, bütüncül ve doğal ortamında gerçekçi şekilde takip edilebildiği araştırma olarak nitelendirilebilir. Bu özelliğinden dolayı nitel araştırma modeli araştırmacının esnek olmasını, toplanan verilere göre araştırmanın yönünü değiştirebilmesini ve araştırma deseninin oluşmasında tümevarımcı bir yaklaşım izlemesini gerektirmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2021).

Araştırmanın teorik bölümünde alan yazınla ilgili literatürde yapılan verilerden yararlanılmıştır. Çalışmanın ikinci veri kaynağını ise alanında uzman katılımcıların görüşleri oluşturmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın güvenilirliğini, kapsam ve sınırlılıklarını ve süresini belirlemek amaçlı alan uzmanları ile odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Bu odak grup görüşmesi Prof. Dr. Şükrü Keyifli ve Doç. Dr. Ahmet Ali Çanakçı ile gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte nitel araştırma yönteminin daha uygun olacağı yönünde alan uzmanlarının tavsiyesinden yararlanılmış, araştırmanın modeli belirlenmiştir. Ardından problemler oluşturularak problemlerle alakalı sorular uzmanlar yardımıyla araştırmacı tarafından hazırlanmış ve görüşme formuna son şekli verilmiştir. Ardından Balıkesir Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Komisyonundan, 08.12.2023 tarihli ve 2023/09 sayılı toplantıda alınan karar sonucu Etik Kurul Onay Belgesi alınmıştır. Aynı şekilde Müftülük İznini ekle

Bu bağlamda görüşme formu, 2023-2024 eğitim- öğretim yılı bahar döneminde araştırmacı tarafından katılımcılara uygulanmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Din eğitimi faaliyetlerinin yürütülmesini sağlayan görevliler olarak müftüler, vaizler, daire elemanları, imam ve müezzinler örnek verilebilir. Görevli çeşitliliğinin ve sayısının çok olması hepsini kapsayacak bir çalışma yapmayı zorlaştırmaktadır. Bu nedenle alan araştırmamız, önemli gün ve gecelerde toplumun her kesimine hitap eden bundan farklı olarak birçok alanda görevi ve sorumluluğu olan vaizler üzerine yoğunlaştırılmıştır.

Bu araştırmanın evrenini Balıkesir İl ve İlçe Müftülüklerinde görev yapan 60 vaiz oluşturmaktadır. Çalışmada vaizlerin hepsine ulaşma imkânı olmadığından dolayı bunların arasından amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilen “20” vaiz araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

Çizelge 2. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Kod	İsim	Cinsiyet	Yaş	Görev Süresi	Eğitim Durumu	Görev Yeri
K1		Erkek	41	7 yıl	Yüksek Lisans	İlçe
K2		Kadın	50	16 yıl	Lisans	İl
K3		Erkek	45	20 yıl	Lisans	İl
K4		Kadın	44	10 yıl	Lisans	İlçe
K5		Kadın	41	17 yıl	Lisans	İlçe
K6		Erkek	47	19 yıl	Lisans	İl
K7		Erkek	47	20 yıl	Lisans	İlçe
K8		Erkek	56	23 yıl	Lisans	İlçe
K9		Kadın	45	10 yıl	Lisans	İl
K10		Erkek	63	32 yıl	Lisans	İl
K11		Kadın	48	18 yıl	Lisans	İlçe
K12		Erkek	28	4 yıl	Lisans	İlçe
K13		Erkek	41	17 yıl	Lisans	İlçe
K14		Erkek	42	11 yıl	Yüksek Lisans	İlçe
K15		Erkek	30	9 yıl	Yüksek Lisans	İlçe
K16		Erkek	32	4 yıl	Lisans	İlçe
K17		Erkek	40	9 yıl	Lisans	İlçe
K18		Erkek	34	10 yıl	Lisans	İlçe
K19		Erkek	42	18 yıl	Lisans	İlçe
K20		Kadın	38	5 yıl	Lisans	İlçe

3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri

Araştırmayla ilgili olarak çeşitli veri toplama teknikleri kullanılmıştır. Öncelikle konuyla ilgili kaynaklar taranarak, konunun teorik kısmı büyük oranda literatür taraması tekniğiyle oluşturulmuştur. Bunun dışında vaazların sürekli

eğitim açısından etkisini tespit etmek amacıyla vaizler ile yarı yapılandırılmış görüşme tekniği veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Yarıyapılandırılmış görüşme tekniği sahip olduğu belirli düzeyde standartlık ve aynı zamanda esneklik nedeniyle eğitimbilim araştırmalarına daha uygun bir teknik görünümü vermektedir (Türnüklü, 2000).

Görüşme soruları hazırlanmadan önce, araştırma konusu ile ilgili alan yazın taraması yapılmıştır. Konu tasarlandıktan sonra formda yer alması düşünülen maddeler belirlenmiştir. Araştırmada vaizlere yöneltilen bazı sorular şunlardır:

- 1) Vaazlarda gençlere yönelik konuların yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?
- 2) Vaazlarda yetişkinlere yönelik konuların yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?
- 3) Vaazlarınızda hitap ettiğiniz kitlenin yaş grubuna dikkat ediyor musunuz?
- 4) Sizce sürekli eğitimle dini hassasiyet artırılabilir mi?
- 5) Sürekli eğitim bağlamında vaazlarda yaşadığımız sorunlar ve bu sorunlara yönelik zmleriniz nelerdir?

Bu maddelerin amaç, anlam ve kapsam açısından değerlendirilmesini yapmak amacıyla tez danışmanı desteğiyle etik izin alınarak sorular belirlenmiştir. Bu aşamalardan sonra elde edilen bilgilerden yararlanılarak forma son hali verilmiş, oluşturulan görüşme soruları araştırma kapsamındaki katılımcılara yöneltilmiştir.

3.4. Verilerin Toplanma Süreci

Araştırmaya ilişkin veriler Balıkesir il ve İlçe Mftlklerin'de görevli olan vaizler ile 2023-2024 eğitim-ğretim yılı bahar döneminde görüşme yapılarak elde edilmiştir. Araştırmamız görevi devam etmekte olan 20 vaizle gerçekleştirmiştir. Görüşmelerin bir kısmı yüzyüze olarak gerçekleşmiştir. Yüzyüze imkân olmayan durumlarda uzaktan görüntülü ve sesli olarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler ortalama 37 dakika srmştr. Toplam 741 dakika veri elde edilmiş ve bilgisayar ortamına işlenmiştir. Katılımcılara görüşme esnasında araştırmaya ilişkin bilgiler verilmiştir. Görüşmeler esnasında veri kayıplarını önlemek amacıyla ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Katılımcılara görüşmelerde ses kayıt cihazı kullanılacağı belirtilmiş ayrıca yapılan görüşmelerin sonunda tutulan kayıtların katılımcılar

tarafından dinlenebileceği, gerektiğinde kayıtlardaki verilerin isteğe bağlı olarak kısmen ya da tamamen çıkarılabileceği belirtilmiştir. Böylece katılımcılar üzerinde yaratabileceği olumsuzluklar nlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada katılımcıların kendilerini rahat ve huzurlu hissedebileceği ve görüşlerini içtenlikle açıklayabilecekleri bir görüşme ortamı sağlanmasına zen gösterilmiştir. Görüşme sırasında, katılımcıların soruları cevaplariken ikinci şahıslardan etkilenmemesine çalışılmıştır. Araştırmadaki veri kaynağı olan bireylerin konumu ve araştırma sürecinde oluşan sosyal ortamlar ve süreçler açıkça tanımlanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Bu alışma yapılırken elde edilen verilerin analizi, nitel yöntem bağlamında analiz edilmiştir. Araştırmamızda içerik analizi tekniğinden yararlanılmıştır. İçerik analizi ise önceden belli olmayan kavramsal erveyi ortaya çıkarmak ve derinlemesine analiz etmede kullanılır (Yıldırım ve şimşek, 2021).

Araştırmanın amacına uygun olarak hazırlanan görüşme soruları katılımcılar ile randevulaşarak kendilerine yöneltilmiş ve izinleri doğrultusunda ses kayıt cihazına kaydedilmiştir. Ardından yazıya geçirilerek düzenlenmiştir. Anlamlı veri birimleri saptanarak daha sonrasında veriler temalara ayrılmıştır. Temalardan hareketle kategoriler oluşturulmuş, oluşturulan kategorilerden ise kodlara ulaşılarak veriler bir bütün olarak yorumlanmıştır. Ayrıca katılımcı bilgileri; K1,K2,K3... şeklinde verilmiştir.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırmanın çalışma grubunu oluşturan gönüllü katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmelerde, katılımcılara “Vaizlerin İhtisas Eğitimi Durumu”, “Vaaz Konularının Kapsamı”, “ Vaaz Uygulamasında Önemli Olan Hususlar”, “Vaizlerin Mesleki Açısından Eğitim ile Desteklenmesi”, “Sürekli Eğitim ve Vaaz”, “Merkezi Vaaz Sistemi”, “Vaizlerin Sürekli Eğitim Açısından Yaşadığı Problemler” temaları altında sorulan sorulara verilen cevaplar çizelge 3’de yer aldığı şekilde kategorilere ayrılmış ve bu kategoriler altında da sonraki tablolarda yer aldığı şekilde kodlar oluşturulmuştur.

Çizelge 3. Oluşturulan Temaların Kategorilere Dağılımı

Temalar	Kategoriler
Vaizlerin İhtisas Eğitimi Durumu	<ul style="list-style-type: none">• İhtisas Eğitimi• İhtisas Eğitiminde Her yaş Grubuna Özel Eğitim,• İhtisas Eğitimi Almayan Vaizlerin İhtisas Eğitimi Alan Vaizlerden Farklı Olarak Aldıkları Eğitim
Vaaz Konularının Dağılımı	<ul style="list-style-type: none">• Vaaz Konularının Dağılımı• Vaaz Konularının Yeterliliği
Vaaz Uygulamasında Önemli Olan Hususlar	<ul style="list-style-type: none">• Dil ve Üslup• Kullanılan Kaynakların ve Materyallerin Yeterliliği• Vaaza Uygunluk Açısından Anlatım Teknikleri• Vaazda Süre Yönetimi• Vaaz Sunumunun Planlanması
Vaizlerin Mesleki Açısından Eğitim ile Desteklenmesi	<ul style="list-style-type: none">• Mesleki Gelişimi Destekleyen Faaliyetler• Pedagojik Formasyon• Andragojik Formasyon
Sürekli Eğitim Ve Vaaz	<ul style="list-style-type: none">• Vaizlerin Sürekli Eğitim ile İlgili Kavramlar Hakkındaki Görüşleri• Vaizler Tarafından Vaazların Sürekli Eğitim Aracı Olarak Görülüp Görülmemesi
Merkezi Vaaz Sistemi	<ul style="list-style-type: none">• Merkezi Vaaz Sisteminin Olumlu-Olumsuz Yanları
Vaizlerin Sürekli Eğitim Açısından Yaşadığı Problemler	<ul style="list-style-type: none">• Fiziki Şartların Yetersizliği• Görev Tanımıyla İlgili Yaşanan Sorunlar

Çizelge 4. Katılımcıların Yaş Dağılım Tablosu

Yaş	Katılımcı Sayısı	%
18-30	2	10
31-40	4	20
41-50	12	60
51-60	1	5
61-70	1	5

Çizelge 4’de yer alan katılımcıların kişisel bilgileri incelendiğinde araştırmaya katılan vaizlerin yaş grubunun 41-50 yığında olduğu görülmektedir.

Çizelge 5. Katılımcıların Cinsiyet Dağılım Tablosu

Cinsiyet	Katılımcı Sayısı	%
Kadın	6	30
Erkek	14	70

Çizelge 5’ de yer alan katılımcıların kişisel bilgileri incelendiğinde araştırmaya katılan vaizlerin cinsiyet grubunun erkek yığında olduğu görülmektedir.

Çizelge 6. Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılım Tablosu

Eğitim Durumu	Katılımcı Sayısı	%
Lisans	17	85
Yüksek Lisans	3	15

Çizelge 6’ da yer alan katılımcıların kişisel bilgileri incelendiğinde araştırmaya katılan vaizlerin eğitim düzeyinin lisans yığında olduğu görülmektedir.

Çizelge 7. Katılımcıların Görev Süresine Göre Dağılım Tablosu

Görev Yılı	Katılımcı Sayısı	%
1-5 Yıl	3	15
6-10 Yıl	4	20
11-20 Yıl	9	45
20+ Yıl	4	20

Çizelge 7’de yer alan katılımcıların kişisel bilgileri incelendiğinde araştırmaya katılan vaizlerin görev süresinin 11-20 Yıl yığınlarında olduğu görülmektedir.

Çizelge 8. Katılımcıların Görev Yeri Göre Dağılım Tablosu

Görev Yeri	Katılımcı Sayısı	%
İl merkezi	5	25
İlçe Merkezi	15	75

Çizelge 8’de yer alan katılımcıların kişisel bilgileri incelendiğinde araştırmaya katılan vaizlerin görev yeri dağılımının İlçe Merkezi yığında olduğu görülmektedir.

4.1. Vaizlerin İhtisas Eğitimi Durumu

4.1.1. İhtisas Eğitimi

Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan katılımcılara ihtisas eğitimi alıp almadıkları yönünde sorulan soruya alınan cevaplar çizelge 9’daki gibi kodlara ayrılmıştır.

Çizelge 9. Vaizlerin İhtisas Eğitimi Alıp Almadıklarına Yönelik Görüşleri

Kodlar	Katılımcı Sayısı	Katılımcılar
İhtisas eğitimi alma	10	K3, K6, K7, K12, K14, K15, K16, K17, K18, K19
İhtisas eğitimi almama	10	K1, K2, K4, K5, K8, K9, K10, K11, K13, K20

Çizelge 9’da yer alan verilere bakıldığında ihtisas eğitimine ilişkin görüşler incelendiğinde 2 farklı kod oluşturulduğu görülmektedir.

Çizelge 9’da yer alan verilerden ve öne çıkan katılımcı ifadelerine bakıldığında ihtisas mezunu olan vaizler ile olmayan vaizlerin eşit olduğu görülmektedir.

İhtisas eğitimi donanımlı vaiz ve müftü yetiştirmek amacı ile ilk olarak 1976 yılında İstanbul ilinde Haseki Yüksek İhtisas Merkezi Müdürlüğü adı ile faaliyete başlamıştır. Günümüzde ise 12 farklı ilde eğitime devam eden ihtisas merkezleri, hizmet içi eğitim ihtisas kursları statüsüyle gerekli şartları taşıyan din görevlilerin; 30 hafta hazırlık, 90 hafta ihtisas eğitimi olarak tamamladığı bir kurs halini almıştır. İhtisas kurslarında uygulanan eğitim programlarının kurulduğu yıldan günümüze kadar ki süreç içerisinde ihtiyaçlar doğrultusunda değiştiği ve güncelleştiği görülmektedir. Tamamlanan 30 aylık eğitim sonrasında mezun olan görevliler çeşitli vaaz ve irşad faaliyetlerini yürütmek amacıyla vaiz statüsünde görevlerine başlamaktadır (http-18).

4.1.2. İhtisas Eğitiminde Yaş Gruplarına Özel Eğitim

Katılımcılara ihtisas eğitimi aldıkları süre boyunca her yaştan kişiye hitap noktasında eğitim alıp almadıklarına yönelik sorulara alınan cevaplar çizelge 10'daki gibi kodlara ayrılmıştır.

Çizelge 10. İhtisas Mezunu Olan Vaizlerin Her Yaş Grubuna Yönelik Eğitim Alıp Almadıklarına Yönelik Görüşleri

Kodlar	Katılımcı Sayısı	Katılımcılar
Uygulamalı olarak verildi ancak yeterli olmama.	1	K7
Böyle bir eğitim almama.	4	K3, K6, K16, K18
Hitabet dersi vardı ancak her yaştan kişiye özel olmama.	2	K12, K15
Teorik olarak dersi vardı ama yeterli olmama.	3	K14, K17, K19

Çizelge 10'da yer alan veriler incelendiğinde “ Böyle bir eğitim almama.” şeklindeki kodun öne çıktığı görülmektedir.

Konuyla ilgili öne çıkan katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“*Böyle bir eğitim yoktu, ihtisas döneminde sadece literatür dersleri vardı, usul dersleri vardı Arapça ağırlıklı oluyordu genellikle...*” (K3)

“*Yok, ben öyle bir ders almadım. Ortalama bir model seçilmiş, klasik eserleri okuma üzerine. Yoksa gençlere iletişim yöneticisi olacaksınız. Belki müftü olacaksınız. Onlara yönelik bir iletişim dersi görmedik.*” (K6)

*‘‘Bununla alakalı eğitim, böyle bir eğitim hatırlamıyorum, almadık.’’(K16) ‘‘
Hayır.’’(K18)*

Çizelge 10’da yer alan verilere ve ihtisas mezunu olan katılımcıların verdikleri ifadelerle bakıldığında üç yıllık İhtisas eğitimi içerisinde hitabet dersinin çoğunlukla yer almadığı görülmektedir. İhtisas eğitimi içerisinde ağırlıklı olarak temel İslami eserlerin okutulduğu söylenebilir. Bu hususta vaizlik eğitimi içerisinde yaş gruplarına yönelik hitabet dersinin eksik kaldığı söylenebilir. K6’nın görüşleri bu konunun anlaşılması için iyi bir örnektir. Yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde vaizlerin yeterlilik alanlarının temelde dört alandan oluştuğu anlaşılmaktadır. Aşıkoğlu’na (2004) göre bu alanlar; Özel Alan Yeterlilikleri, Eğitim- Öğretim Yeterlilikleri, Genel Kültür Yeterlilikleri ve Kişisel Özellikleri olarak ayrılmaktadır. Vaizlik mesleğinin geniş bir alana yayılması vaizlerin her yaşta kişiyle muhatap olması anlamına gelmektedir. Araştırmamızda elde edilen bulgulara göre ihtisas eğitimi alan katılımcıların eğitim içerisinde bu konunun eksikliği anlaşılmakta, yaşanan bu eksiklik sebebiyle de sahada uygulanan vaaz ve irşat faaliyetleri olumsuz yönde etkilenmektedir. Bu hususta DİB bünyesinde verilen ihtisas eğitimi içerisinde vaizlerin her yaşta kişiye etkili bir şekilde hitap edebilmesi amacıyla derslerin oluşturulmasının önem arz ettiği söylenebilir.

4.1.3. İhtisas Eğitimi Almayan Vaizlerin İhtisas Eğitimi Alan Vaizlerden Farklı Olarak Aldığı Eğitim

Katılımcılara ihtisas eğitimi alıp almadıklarına ilişkin soruya verilen cevaba istinaden, ihtisas eğitimi almamış olan vaizlerin; ihtisas eğitimi alan vaizlerden farklı olarak aldığı bir eğitim sorusuna alınan cevaplar çizelge 11’deki gibi 3 farklı kod toplanmıştır.

Çizelge 11. İhtisas Eğitimi Almayan Vaizlerin Almış Oldukları Eğitim Faaliyetlerine Yönelik Görüşleri

Kodlar	Katılımcı Sayısı	Katılımcılar
Farklı olarak bir eğitim almama.	2	K1, K2
Farklı olarak hizmet içi eğitimler alındı.	6	K4, K5, K8, K9, K11, K20
Arapça eğitimi alma	2	K10, K13

Çizelge 11’de yer alan veriler incelendiğinde “ Farklı olarak hizmet içi eğitimler alındı.” şeklindeki kodun öne çıktığı görülmektedir.

Konuyla ilgili öne çıkan katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Şimdi benim pandemi dönemine denk geldi. Normalde vaizler bir eğitim alıyorlar. Bu üç aylık bir eğitim alıyorlar vaiz olduktan sonra. Ama pandemi dönemi geldi ben onu da alamadım. Bunun dışında hizmet içi eğitimlerimiz oluyor. Alo fetvalar ile ilgili oluyor. Mesela şimdi hac semineri almadıysanız sadece belirli hizmet içi seminerler olur. Onun dışında özel eğitim almadım.”(K4)

“Yeterlilik seminerimiz vardı. Üç ay eğitim merkezlerinde.”(K5)

“Yok, ben gitmedim yani kısa süreli gittim. Ben 10 hafta gibi bir sürede gittim. Önce sınava girdik sınavdan sonra da eğitim merkezine 10 haftalık hazırlayıcı eğitim yaptılar.”(K8)

“6 aylık eğitim aldık Sadece vaizlik için. İhtisas yok yani.”(K11)

Çizelge 11’deki veriler dikkate alındığında İhtisas mezunu olmayan katılımcıların çoğunluğunun hizmet içi eğitim aldığı söylenilebilir. Vaizlerin genel itibariyle temel ilahiyat eğitiminden geçen kişiler arasından seçildiği bilinmektedir. İhtisas eğitimi ile alınan vaizler olduğu gibi görevde yükselme sınavları gibi kurum içi sınavlar ile elde edilen başarıya göre de vaiz olunabilmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda vaizlerin kendi içerisinde bilgi ve donanım açısından farklı seviyelerde olduğu söylenebilir. Korkmaz’a (2011) göre bu soruna çözüm olarak İlahiyat fakültelerinde vaizlik mesleği ile alakalı genel prensiplerin, derslerin ve bilgilerin ileride DİB’de görev yapmak isteyen öğrencilere okutulması ve anlatılması dile getirilmiştir. Lisans aşamasında giderilemeyen bu sorun meslek hayatında hizmet içi eğitimler ile tamamlanabilir. Hizmet içi eğitimlerin günümüz ihtiyaçları ve problemleri doğrultusunda geliştirilerek verilmesi, bu sorunun çözümüne yönelik

diğer bir alternatif olarak zikredilebilir. Çalışmamızda elde edilen bulgulara göre hizmet içi eğitimlerin süre açısından çok değişken olduğu görülmektedir. Eğitimlerin aynı yeterlilikten yoksun herkese aynı şekilde ve standartlarda gerçekleşmesi verimlilik açısından önemli olduğu söylenebilir.

4.2. Vaaz Konularının Kapsamı

4.2.1. Vaaz Konularının Dağılımı

Katılımcılara vaaz konularının dağılımına ilişkin sorulan sorulara verilen cevaplar çizelge 12'deki gibi kodlara ayrılmıştır.

Çizelge 12. Vaizlerin Vaaz Konularının Dağılımına Yönelik Görüşleri

Kodlar	Katılımcı Sayısı	Katılımcılar
Belirlenen 3 aylık vaaz programına göre her konudan bahsetme.	6	K3,K7,K14,K15,K17, K20
Zaman, Mekân ve İhtiyaca göre değişme.	4	K8,K9, K11,K18
Ahlak ve İnanç	5	K1,K2,K4,K6,K19
İman ve Güncel	4	K5,K10, K13,K16
İnanç ve Ahiret	1	K12

Çizelge 12'de yer alan veriler incelendiğinde “ Belirlenen 3 aylık vaaz programına göre her konudan bahsetme. ” ve “ Ahlak ve İnanç” şeklindeki görüşlerin öne çıktığı görülmektedir.

Konuyla ilgili öne çıkan katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“ Yani 3 aydan 3 aylık konular. Diğer taraftan bir ana konular belirleniyor, onun altında dolduruluyor ama 3 aylık dönem içerisinde inanç konulardan bahsediliyor, itikat konularına bahsediliyor, Fıkıh tan bahsediliyor, güncel konulardan bahsediliyor. Birçok konuda bahsediliyor. ”(K3)

“ Şimdi dediğimiz gibi konu başlıkları Başkanlığımızda Başkanlığımız komisyonu oluştururken bütün bu çeşitlerin her birine değinmeye çalışıyor. Şubelerimizde de böyledir. Sosyal konular olsun, inanç, ibadet yani. Çünkü halkımız bir eksik gördüğü zaman yazıyor zaten. Vaaz konularına ve hutbelere baktığınız zaman hutbe konuları da dahil olmak üzere her biri dengeli olarak dağıtılmıştır. Ama son dönemde sosyal. Bazılarımız daha çok aile gibi, çocuk gibi çünkü ihtiyaç buradadır.

Dolayısıyla her çeşitten veriyoruz.’’(K7)

“ Böyle konular tabii. İl Müftülüğüne geldiği için İl Müftülüğü de bu bahsettiğiniz konulara bir dağıtım yapıyor. Yani pazartesi inanç olur, Salı ibadet olur. İşte Cuma vaazı genel bir vaaz konusu olur. Bu tamamen İl Müftülüğünün dağıtımıyla alakalı. İl Müdürlüğündeki o vaazı İrşad Kurulunun dağıtımıyla alakalı ama hepsinden alakalı konular mutlaka oluyor.’’(K14)

“ Dediğim gibi, üç aylık bizim vaaz programımız olur bu üç aylık vaaz programı. İlden gelir, ilden gelen programda biz sadece gideceğimiz camilerimizi, vaaz yapacağımız günleri seçeriz. Üst başlık bellidir örneğin, ahlak. Altını ise biz doldururuz mesela çocukta ahlak eğitimi.’’(K15)

Çizelge 12’ de elde edilen vaiz görüşlerine bakıldığında vaaz konularının genellikle her konuya değindiği söylenebilir. Aynı zamanda ahlak, güncel ve sosyal konularında konular içerisinde yer aldığı görülmektedir. Katılımcıların genel olarak belirttiğine göre vaaz konuları üçer aylık vaaz programları şeklinde merkezden ana konular halinde yollanmaktadır. Ana konuların ise il ve ilçe müftülüklerince oluşturulan Vaaz ve İrşad Kurulunda detaylandırıldığı görülmektedir. Kandil günleri, üç aylar veya Ramazan vakitlerinde ise yine özel temalar ve konular merkez tarafından belirlenmektedir. Bu hususta bir bütünlüğün sağlanması önem arz etmektedir. K14’ün görüşleri bu konuda iyi bir örnektir. Nitekim Ek-1 de yer alan 2024 yılı ilk üç aylık vaaz konuları incelendiğinde vaaz konularının çeşitlilik gösterdiği anlaşılmaktadır. Ancak konuların belirlenmesinde güncel hayatla irtibatın sağlanması çok önemlidir (Karaköse, 2011). 2024 yılı ilk üç aylık vaaz programı incelendiğinde güncel sorun ve problemlere gerektiği kadar yer verilmediği anlaşılmaktadır. Çalışmamızda elde edilen bulgulara göre vaizler vaazlarında güncel konu ve olaylardan örnekler vererek bu eksikliği gidermektedir.

4.2.2. Vaaz Konularının Vaizler Açısından Yeterliliği

Katılımcılara vaaz konularının yaş gruplarına göre yeterliliğine ilişkin sorular sorulara verilen cevaplar çizelge 13’deki gibi kodlara ayrılmıştır.

Çizelge 13. Vaizlerin Vaaz Konularının Yaş Grupları Açısından Yeterliliğine Yönelik Görüş ve Deneyimleri

Kodlar	Katılımcı Sayısı	Katılımcılar
Çocuklar ve gençler için yeterli değil, yetişkinler için yeterli.	11	K1,K2,K4,K6,K7,K8,K10,K13,K16,K17,K19,K20
Çocukların anlama düzeyi açısından yeterli değil, genç ve yetişkinler için yeterli.	1	K12
Her yaş grubu için konular yeterli.	4	K3,K11,K14,K18
Çocuk ve gençler için yeterli, yetişkinler için yetersiz.	1	K5
Çocuklar ve yetişkinler için yeterli, gençler için yetersiz.	1	K9
Çocuklar için yetersiz, genç ve yetişkinler için yeterli.	1	K15

Çizelge 13’de yer alan veriler incelendiğinde “ Çocuklar ve gençler için yeterli değil, yetişkinler için yeterli.” şeklindeki kodun öne çıktığı görülmektedir.

Konuyla ilgili öne çıkan katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“ Çocuklara yönelik bir dil daha yeni yeni oluştuğunu görüyorum. O çok şey değil. Özellikle en çok zorlandığımız da zaten ilkokul ve ortaokula giderken ne anlatacağımız hususu oluyor. Çünkü onunla ilgili dediğim gibi doküman noktasında da ya biz bilmiyoruz ya da henüz çok fazla yok. ... Gençlere yönelik konuların dilinin konular yeterli de dili noktasında belki biraz daha bilemiyorum. Daha mı din dilini o konuda çok yakalayabildiğini ben kendi adıma düşünmüyorum. Çünkü onlar farklı bir dönemde ve biz o dönemi sanki çok uzaktayız gibi hissediyorum... Yetişkin ve yaşlılara yönelik konuların yeterli olduğunu düşünüyorum.”(K4)

“ ...çocuklara yönelik konuların yeterli düşünmüyorum... Gençlere yönelik konuların yeterli olduğunu düşünmüyorum... Yetişkinlere yönelik konuların yeterli olduğunu düşünüyorum.”(K2)

“ ...çocuklara yönelik konuların yeterli olduğunu düşünmüyorum. ...gençlere yönelik konuların yeterli olduğunu düşünmüyorum. Çünkü genç yok. Evet, yapılan vaazlarda genelde genç gençlere yönelik vaazlarda ona dikkat etmeye çalışılıyor, çalışılıyor. ...yetişkinlere yönelik konuların yeterli olduğunu düşünüyorum.”(K6)

Çizelge 13'deki vaiz görüşlerine bakıldığında vaaz konularının hitap ettiği kesimin daha çok yetişkinler olduğu söylenebilir. Katılımcılar cami cemaatinin çoğunlukla yaşlı grubundan oluştuğunu rahatsızlık ifadesiyle belirtmişlerdir. Bu hususa dikkat çekmek açısından da çocuklar ve gençler ile ilgili konuların ve etkinliklerin çoğaltılması önem arz etmektedir. Nitekim Ek-1' de yer alan 2024 yılı ilk üç aylık vaaz konularına bakıldığında çocuklar ile ilgili sadece 'Çocukluk Döneminde Ahlak ve Maneviyat Eğitimi' adlı bir konunun olduğu görülmektedir. Gençlik ile alakalı ise 'Gençlerimizi Geleceğe Hazırlamak' adlı bir konunun olduğu anlaşılmaktadır. Çalışmamızda elde edilen bulgulara göre katılımcıların yaklaşık

%55'inin gençler ve çocuklar ile ilgili konuları yetersiz bulmaları yönündeki görüşleri de bu konuyla ilgili vaaz konularının gözden geçirilerek çocuk ve gençlere dair konuların daha çok yer edinmesi sonucunu ortaya çıkarmıştır.

4.3. Vaazın Uygulanmasında Önemli Olan Unsurlar

4.3.1. Dil ve Üslup

Katılımcılara dil ve üslubun önemine ilişkin sorulara verilen cevaplar çizelge 14'deki gibi kodlara ayrılmıştır.

Çizelge 14. Vaizlerin Vaaz Esnasında Kullanılan Dil ve Üsluba Yönelik Görüş ve Deneyimleri

Kodlar	Katılımcı Sayısı	Katılımcılar
Hedef kitleye göre üslubu düzenleme ve sadeleştirme.	9	K4,K7,K11,K12,K13, K14,K18,K19,K20
Konunun içeriğine göre ses tonunu ve duyguyu aktarmak için dil ve üslubu düzenleme.	5	K5,K8,K9,K10,K15
Dil ve üsluba uygun jest ve mimikleri mümkün mertebe kullanma.	5	K1,K2,K6,K16 K17
Tamamen vaaz esnasında ki ruha bağlı olma.	1	K3

Çizelge 14'de yer alan veriler incelendiğinde "Hedef kitleye göre üslubumu düzenliyor ve sadeleştirilme." şeklindeki kodun öne çıktığı görülmektedir.

Konuyla ilgili öne çıkan katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“ Özellikle bulunduğumuz muhatap kitlenin durumunu iyi bilmek lazım ki ona göre dil kullanmak gerekiyor. Eee şöyle ki. Eee dil ve üslup özellikle anlaşılabilir bir dil olması çok önemli. Nitekim biz hutbe ellerimizde bile çok zorluk çekiyoruz. Sanki biz kendimizle konuşulmuş gibi biliyormuş gibi yazıyor. Aslında muhatap bilmiyordur bunu. Daha çok basit, sade olması gerektiği. Yani biz kendimizi ve bu camiada bulunan kişileri esas almayıp gerçekten muhatabın anlayacağı bir dil öne, devrik cümleler ile anlaşılmasına, bazen anlaşılmasına engel olduğunu düşünüyorum. Çok sade bir dil olması gerektiğini düşünen biriyim. ”(K19)

“...dilin sadeleştirilmesi taraftarıyım. Şöyle söyleyeyim. Bir kere camiye gelen, sizi dinleyen farklı kesimlerden, farklı meşreplerden, farklı eğitim düzeyinden birçok insan var ve vereceğiniz vaaz konusu konuyu bölmeden aynı konu etrafında bütün kesimlerin, bütün zihinlerin, bütün eğitim standardındaki kişilerin, bütün cemaatimizin anlaması gerekiyor. Bunun için vaazı bölümler, aşamalar halinde sunmanız gerekir. Hocam Şöyle ki. Yani avam dediğimiz normal insanların anlayabileceği tarzda da kısımlar olmalı. Eğitim düzeyi yüksek kardeşlerimizin anlayabileceği ve konuyla alakalı bağlantılı yerleri keşfedecek yerler olmalı. Çocukların, gençlerin ve kadınların da olabileceği alanlar olmalı. ”(K14)

Çizelge 14’deki vaiz görüşleri incelendiğinde katılımcıların vaaz esnasında ki muhatap durumuna göre dili ve üslubu şekillendirdiği söylenebilir. Katılımcıların çoğunluğuna göre cemaatin eğitim düzeyi, yaş grubu ve yaşadığı ortam bu konularda belirleyici unsur olarak önem arz etmektedir. Yapılan görüşmelerde ayrıca sürekli yüksek perdeden konuşmak; eleştirel, anlaşılmayan ve korkutucu bir dil kullanmak gibi durumlardan da kaçınılması gerektiği anlaşılmıştır. Vaizin cemaate anlattığı konuyu iyi bilmesi kadar bu konunun anlatımında kullandığı sunuş biçimi de büyük bir öneme sahiptir. Dili sade ve yumuşak kullanmak ve verilmek istenen mesajı güzel bir üslup ile dile getirmek vaaz ve irşad faaliyetlerinin etkisini arttırma açısından büyük bir öneme sahiptir (Keyifli, 2019; Yılmaz, 2011; Tetik, 1998). Bu önem çalışmamızda katılımcıların da ifadesiyle pekişmiştir. Yapılan diğer çalışmalarda ise vaaz esnasında en çok yapılan yanlışların başında halkın ihtiyaçlarını gözetmeden, kuru bir anlatımla, çok teknik ifadeler kullanarak ve geri bildirim alınmayarak yapılan vaazlar gelmektedir (Emiroğlu, 2011; Aydın, 2011; Yalnız, 2015). Hedef kitlenin eğitim düzeyi, ağırlıklı iş grupları veya yaş ortalaması gibi birçok etkene vaizler tarafından dikkat edilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Örneğin cuma günü sanayi

camiiinde verilen bir vaaz ile genelinin tarım ile uğraştığı bir kasabanın camiinde verilen vaazın farklı özellikler barındırması gerekmektedir. Çalışmamızda katılımcılar tarafından bu konunun önemine sıkça değinilmiştir.

4.3.2. Kullanılan Kaynakların ve Materyallerin Yeterliliği

Katılımcılara kullanılan materyallerin yeterliliği ilişkin sorulan sorulara verilen cevaplar çizelge 15'deki gibi kodlara ayrılmıştır.

Çizelge 15. Vaizlerin Vaazın Hazırlanması ve Uygulanmasında Kullanılan Materyallere Yönelik Görüşleri

Kodlar	Katılımcı Sayısı	Katılımcılar
Kaynakların yeterli olduğunu düşünme.	15	K2,K3,K4,K5,K6,K7,K8,K11, K12, K13,K14,K15,K16,K17, K20
Kaynakların görsel açıdan eksik kaldığını düşünme	2	K1,K10
Yazınsal açıdan yeterli fakat güncellenmeli.	1	K9
Kaynaklar yeterli ama vaizlerin teknolojik materyal desteği verilmesi gerekmektedir.	1	K18
Kaynaklar çok fazla tekrara düştüğü için vaizlerin yeni çalışmalar yapması gerekmektedir.	1	K19

Çizelge 15'de yer alan veriler incelendiğinde “ Kaynakların yeterli olduğunu düşünme.” şeklindeki kodun öne çıktığı görülmektedir.

Konuyla ilgili öne çıkan katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“ ...Doğrusu şu an materyal sıkıntısı yok, insan istediği şeye, istediği yerden çok rahat ulaşabiliyor. Diyanet İşleri'nin de bu konularda çok ciddi çalışmalar var zaten. Hem PDF olarak hem de kitabi olarak. Yani sen ne ararsan buluyorsun. Öyle diyeyim. Yani şu an bilgi bilgiye ulaşmak çok kolay.’’(K13)

“ ...Yazılı kaynaklara ulaşma noktasında her hangi bir sorun yok. Yani bunları bir şekilde; Telegram üzerinden olsun veya farklı uygulamalar üzerinden PDF kitaplara gerekse ulaşabiliyoruz. Çok büyük kütüphanelere bu şekilde ulaştığımızda

herhangi bir sorun yok. Fakat nasıl diyeyim? Kurum anlamında, kurumsal bağlamda. Eee o noktada biraz sıkıntılarımız var. Mesela bazı arkadaşlarımdan duyduğum Eee yani bilgisayar noktasında hani her odada bilgisayar bulundurulması gibi bir şey var. Mesela sizlere ayrı bir oda tahsis edilmesi gerekli. Eee işte bizler donanımların odada sağlanması gibi şeyler var. Hani bu noktada eksiklikler var. Sadece bu da değil, camilerimizde de mesela merkezi sistem yaptığımız özel camide bir sunum üzerinden, hani vaaz sunumu üzerinden ilerlemek istiyorum. Hani bu noktada gerek slayt sunabileceğimiz yansıtabileceğimiz ekran ve buraya atabileceğimiz işte hani kablosu vesaire bunlar noktasında sıkıntı çekiyoruz. Yani kendimiz tableten veya bilgisayardan. Eee varsa sunumum bu sunumları buradan kendim hani kumandayla bu şekilde sunumu böyle yapıyorum hani cemaate de yansıtmak isterim. Aslında yansıtmak istediğim görüntüler, yazılar, paylaşımlar olabiliyor. Hani materyal dediğin için onları da içerisine katmak istedim.”(K18)

Çizelge 15’deki kodlara bakıldığında gerek vaazın hazırlanışı gerekse sunum esnasındaki materyallerin yeterli olduğu söylenebilir. İnternetin gelişmesiyle birlikte kaynaklara ve materyallere ulaşma noktasında eksikliğin artık yok denecek kadar az seviyeye indiği görülmektedir. Katılımcılarla yapılan görüşmeler ışığında internetin gelişmesi ve bilgiye ulaşmanın kolaylaşması da doğru ve yanlış bilginin ayrılması noktasında bir sorunu beraberinde getirdiği görülmektedir. Nitekim Kahraman (2011) tarafından yapılan çalışmada da bu soruna değinilmiştir. Vaiz için en birincil kaynak nedir? Sorusuna “İnternet” olarak cevap verileceği korkusunu araştırmada dile getirmiştir. Vaizin vaaz hazırlama aşamasında en temel kaynaklarının Kuran, Hadis ve Tefsir ağırlıklı olması gerektiği yapılan diğer çalışmalarda dile getirilmiştir. Ancak günümüzde değişen toplum yapısı kaynakların genişlemesini zorunlu kılmaktadır. İnternet, hayatımızın merkezinde yer alan büyük bir unsur olarak karşımıza çıkmakta bu problemin çözümünde DİB’e internet ortamında doğru dini bilgilere ulaşmanın kolaylaşması noktasında büyük bir görev düşmektedir.

4.3.3. Vaaza Uygunluk Açısından Kullanılan Yöntem ve Teknikler

Katılımcılara Vaaza uygunluk açısından anlatım teknikleri ilişkin sorulan sorulara verilen cevaplar çizelge 16’daki gibi kodlara ayrılmıştır.

Çizelge 16. Vaizlerin Vaaz Esnasında Kullanılan Anlatım Yöntem ve Tekniklerine Yönelik Görüşleri

Kodlar	Katılımcı Sayısı	Katılımcılar
Soru-Cevap şeklinde dikkat çekerek vaaz etme.	2	K3,K18
Düz anlatımı tercih etme.	4	K2,K6,K2,K19
Çeşitli anlatım tekniklerinden faydalanmayı uygun görme.	12	K1,K5,K7,K9,K10,K11, K12,K13,K15,K16,K17, K20
Çoğunlukla kıssalardan yararlanma.	2	K4,K14

Çizelge 16’da yer alan veriler incelendiğinde “ Çeşitli anlatım tekniklerinden faydalanmayı uygun görme ” şeklindeki kodun öne çıktığı görülmektedir.

Konuyla ilgili öne çıkan katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“ ...Görseller olabilir. Ama kıssanın her zaman yeri ayrı. Yani konuyu kıssalar ile anlatma. Kur'an ı Kerim'in üçte biri kıssa ya. Yani her zaman için hanımların aklında, özellikle hanımlarda. Hani bir sohbet. Geriye kalan bir anekdot oluyor. O yüzden ben kendi adıma zaten bizim öylesine vizyonlu böyle bir durumumuz yok. En çok hikayelerle menkıbeleri desteklemeye çalışırım. Hanımların da orada bir daha bir ilgisinin olduğunu hissediyorum.”(K4)

“ Muhatabın sorabileceği soruları gündeme getirerek zaman zaman dikkatinin o sorular üzerinde toplanmasını sağlamak veyahut da zaman zaman İslam düşmanlarına karşı sert bir tavırla korkusuz olduğunu ifade etmek veya Müslümanları güzel bir şeye rağbet etmek için tatlı dil, güler yüz ve ödülleri sesini yumuşatmak ve tatlı ulaştırmak. Tabii ki bunlar söyleme üslubunda diyalog halinde önemli ihtiyaçlar. Evet, diyalektik olayı çok önemli. ”(K10)

Çizelge 16’daki verilere bakıldığında katılımcıların vaaz esnasında çeşitli anlatım tekniklerinden yararlandığı söylenebilir. Vaaz esnasında soru- cevap tekniğinin bazı dezavantajlar doğurduğu katılımcılar tarafından görüşmelerde dile

getirilmiştir. Konunun ve dikkatin dağılmaması açısından çeşitli tekniklerden yararlanmak önem arz etmektedir. Nitekim Yılmaz (2011) tarafından yapılan çalışmada vaaz esnasında soru- cevap yönteminin belirli nedenlerden dolayı halk açısından fazla kullanılmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenler; konu bütünlüğünün sağlanamaması, cemaatin kalabalık olduğu ortamlarda kişilerin soru sormaya çekinmesi, merkezi vaaz sistemi uygulamalarında diğer camilerde vaazı dinleyen cemaatin gündeminde, sorulan soruların gündemde olmaması gibi maddeler halinde çalışmalarda dile getirilmiştir. Vaazda örnek olay yöntemi etkili görülmektedir. Çünkü kısa anlatımında başvurulan ilk yöntemi oluşturmaktadır. Peygamber (sav.) ve sahabe hayatı, ibretlik hadiseler, kavimlerin başına gelenler, güncel olaylar gibi konuların anlatımında örnek olay yönteminden yararlanılmaktadır (Keyifli, 2013). Sonuç olarak süre, konu ve muhatap gibi etkenler, anlatımda kullanılacak yöntem ve teknikleri çeşitlendirmelidir. Çalışmamızda elde edilen bulgular da bu yöndedir.

4.3.4. Vaazda Süre Yönetimi

Katılımcılara vaazda süre yönetimine ilişkin sorulan sorulara verilen cevaplar çizelge 17'deki gibi kodlara ayrılmıştır.

Çizelge 17. Vaizlerin Vaaz Verme Sürelerine Yönelik Görüşleri

Kodlar	Katılımcı Sayısı	Katılımcılar
Normal günde yapılan bir vaaz en az 60 dakika olmalı.	1	K14
Cemaatin toplanma durumuna göre hareket etme.	7	K13, K10, K15, K6, K7, K2, K3
30 dakika ile 50 dakika arasında vaaz etmeye dikkat etme.	11	K4, K5, K7, K8, K9, K11, K12, K16, K18, K19, K20
20 dakikayı yeterli bulma.	1	K1

Çizelge 17'de yer alan veriler incelendiğinde “ Cemaatin toplanma durumuna göre hareket etme.” şeklindeki kodun öne çıktığı görülmektedir.

Konuyla ilgili öne çıkan katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“ ...benim bildiğim yarım saat 40 dakikayı geçmemeli bir vaaz. Bende hep o şeyle hareket ediyorum. O düsturları yani yarım saati geçirmeye çalışıyorum. En fazla

35 40 dakika yani yeterli oluyor. Eğer sözü çok yuvarlak yazsak böyle adlandırması gayet yeterli oluyor. Yani meramımızı anlatabiliriz.’’(K16)

‘‘ Yani hafta içi ve cuma günleri bayram vaazları süreleri belli. Yani yarım saat 45 50 dakika. Cuma günleri normal. Diğer günlük vaazlar yani yarım saat civarında vaaz Konulara süreleri kişiye bağlı. Bu konuda. Tabi cemaatin camiye gelmesiyle de alakalı tabii. Cemaat genelde 25 kala geliyor. Bazen de 15 dakika kala geliyor. Ne kadar uzun vaaz hazırlarsanız da o kadar cemaate bildiğiniz o süre içerisinde değişiyor.’’(K3)

‘‘ Evet, namaza son 20 dakika kala daha etkili oluyor.’’(K1)

‘‘ Yani süre şöyle. Mesela öğleden önce, öğleden sonra bizimki, akşam, namazdan sonra, yatsıdan sonra gibi maddeler var. Öyle 30 dakika, 40 dakika gibi bir sınırlama yok. Ama zaten insanların bir dinleme şeyi var. Biz onu 40 dakikayı, 45 dakikayı geçmemeye çalışıyoruz.’’(K4)

Çizelge 17’deki verilere bakıldığında katılımcıların yarıdan fazlasının 30 ila 50 dakika arasında vaaz etmeyi uygun gördükleri söylenebilir. Özellikle Cuma vaazlarının diğer günlerde yapılan vaazlara göre biraz daha uzun tutulması gerektiği katılımcılar tarafından görüşmelerde dile getirilmiştir. Cami cemaatinin vaaz esnasında hazır olması vaaza başlama noktasında önem arz etmektedir. Bu hususta katılımcılar cami görevlileriyle uyumlu çalışmanın önemini görüşmelerde dile getirmiştir. Nitekim yapılan çalışmalara göre vaazın bütün aşamalarında hesaba katılması gereken üç unsur zaman, mekân ve cemaattir. Bundan dolayı bir vaiz anlatacağı konunun öncelikle bu üç unsura uygun olup olmadığına dikkat etmelidir. Zamana örnek olarak cenaze vaazı ile kandil gününde yapılan bir vaazın ne kadar farklı konular içerdiği söylenebilir. Mekâna örnek olarak düğün salonu için hazırlanmış bir vaazın camide anlatılmasının ne kadar uygunsuz olduğu verilebilir. Cemaat unsuruna örnek olarak ise cemaat profilinin genelde tek tipten oluştuğu yerlerde verilen vaazların, cemaat profilinin çok çeşitli olduğu yerlerdeki vaaz konularının farklı olması verilebilir (Çakan, 2019) . Bu unsurların hepsi vaazın süresini ve içeriğini etkilemektedir. Çalışmamızda elde edilen görüşlere göre mekâna, zamana ve cemaate göre ortalama bir vaaz süresinin belirlenmesi süreden kaynaklı oluşabilecek olumsuzluklara karşı en iyi yöntemin olduğu söylenebilir.

4.3.5. Vaaz Sunumunun Planlanması

Katılımcılara vaaz sunumunun planlanmasına ilişkin sorulara verilen cevaplar çizelge 18'deki gibi kodlara ayrılmıştır.

Çizelge 18. Vaizlerin Vaaz Esnasında Uygulanan Plana Yönelik Görüşleri

Kodlar	Katılımcı Sayısı	Katılımcılar
Giriş-Gelişme-Sonuç şeklinde vaazımı gerçekleştirme.	15	K1,K2,K3,K6,K7,K8,K9, K10,K12,K13,K14,K15, K16,K18,K20,
Doğaçlama ilerliyorum belirli bir plana bağlı kalmıyorum.	2	K4,K11
Zamana ve konuya göre plan oluşuyor.	3	K15,K17,K19

Çizelge 18'de yer alan veriler incelendiğinde “ Giriş-Gelişme-Sonuç şeklinde vaazımı gerçekleştirme.” şeklindeki kodun öne çıktığı görülmektedir.

Konuyla ilgili öne çıkan katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“ Şöyle diyelim biz vaizler olarak genelde ana konuyu önce ayetlerle, arkasından hadislerle, sonra sahabe, peygamberimiz, sahabe derken güncel günümüze böyle bir yukarıdan tümdengelim yöntemi izleriz. Sonra parçalara ayırıp cemaatin anlayışına sunmaya, yerleştirmeye çalışır. Bu manada evet böyle bir sistemimiz var.”(K7)

“ Planla gidiyorsun ben kendi not almışım ona göre gidiyorum ama bazen başka bir konuya giriyoruz. Eee dediğim gibi cemaat geç geliyorsa bu sefer konu yetiştiriyor. Hızlıca sonunu bağlamak zorunda kalabiliyoruz.”(K17)

“ Mümkün mertebe uymaya çalışıyorum. Daha çok ilk başlarken Diyanet İslam Ansiklopedisinden bilgi veriyorum. Gerçekten şümüllü, kapsamlı güzel bir ansiklopedi. Oradan daha çok yani bir kelimenin, özellikle mesela bilim sohbetinin ana noktaları, ana vurgu noktaları olan o kelimeleri, mesela bir felah kavramını, bir ahiret kavramını oradan bir okuyup öncelikle bir sözlük manasını veriyorum, arkasından dini kavram olarak İslami manasını veriyorum. ...Böyle bir girizgâh modeller önsözü yapmaya çalışıyorum, mukaddime yapmaya çalışıyorum hocam ve arkasından da ayetler ışığında, hadisler ışığında, daha çok da demin de söylediğim

üzere biraz da güncel olaylara az da olsa girmek. Sohbetimiz sonunda da meseleyi eğer vakit kalmışsa toparlamaya çalışıyorum.’’(K12)

Çizelge 18’deki vaiz görüşlerine bakıldığında katılımcıların çoğunluğunun vaaz esnasında bir plana uygun hareket ettiği görülmektedir. Vaaza başlamadan önce yapılan planın vaaz esnasında stresi azalttığı ve süre yönetimine olumlu yönde katkı sağladığı katılımcılar tarafından görüşmelerde dile getirilmiştir. Bu konuyla ilgili K12’nin ifadeleri iyi bir örnektir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde (Yılmaz, 2011; Çakan, 2019) vaaza hamdele, salvele ve besmeleden sonra konuyla ilgili ayet ve hadislerin verilerek başlanmasının vaazın geri kalanını olumlu yönde etkilediği anlaşılmaktadır. Çalışmamızdaki elde edilen bulgularda bu yöndedir. Girizgâh kısmı ne kadar iyi olursa gelişme ve sonuç kısmında o kadar etkili olunacağı araştırma bulgularımızda yinelenmiştir.

4.4. Vaizlerin Mesleki Açından Eğitimle Desteklenmesi

4.4.1. Mesleki Gelişim Destekleyen Faaliyetler

Katılımcılara görev süresince mesleki gelişime ilişkin sorulan sorulara verilen cevaplar çizelge 19’ daki gibi kodlara ayrılmıştır.

Çizelge 19. Vaizlerin Mesleki Gelişim Açısından Aldıkları Eğitime Yönelik Görüşleri

Kodlar	Katılımcı Sayısı	Katılımcılar
Diksiyon kursu alma.	2	K4,K11
Bireysel çalışmalar yapma.	6	K2,K3,K5,K6,K13,K20
Dil kursu ve spikerlik kursu alma.	1	K7
Hizmetiçi eğitimlerle alma.	9	K8,K9,K10,K12,K14, K15,K16,K17,K19
Yükseklisans yapma.	2	K1,K18

Çizelge 19’da yer alan veriler incelendiğinde “ Hizmetiçi eğitimlerle alma.” şeklindeki kodun öne çıktığı görülmektedir.

Konuyla ilgili öne çıkan katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“ doğrusu yani ben özellikle şu an az önce ifade ettik ya, bilgiye ulaşmak çok kolay hakikaten. İnternette her türlü eğitimi alabiliyorsunuz. Hem diksiyon eğitimi

alabiliyorsunuz hem etkili konuşabilme ile alakalı ya da çok etkili konuşan hocalarımızı dinliyoruz.’’(K13)

‘‘ Değerler üzerinden hitabet ile ilgili falan diksiyon ile ilgili şeyler dinlemeye çalışıyoruz. Evet.’’(K6)

‘‘ Şimdi biz onu demesek de Diyanet bize sürekli eğitim yapıyor şu anda mesela akşam sosyal medya seminerleri var. Bizi Diyanet her yıl hatta her hafta son zamanda bu dijital medyanın çıkmasıyla ilgili, bu konuda destek veriyor bize. Diyanetle ilgili işte sosyal medyada nasıl hareket edileceğinden. Biz sosyal medyada görev yapıyoruz ya. Veyahut da özel olarak. Mesela cezaevleri ile ilgili birkaç defa seminere gittik. Çünkü bazı arkadaşlar pot kırabilir, yanlış yapabiliyor. Yani cami dışı alanda nasıl etkili olacağıyla ilgili Diyanet İşleri Başkanlığı devamlı seminerler veriyor. Biz de kitap olarak kendimizi desteklemeye çalışıyoruz. Kendi geliştirmemek zaten olmaz. Olmaz değil, olmuyor, olmuyor da insanlar şey yapıyorlar. Ben mesela şu an uzlaştırmacıyım. Bakan Mesela Adalet Bakanlığında bununla ilgili seminerler, eğitimler aldım ve bunun bana etkisi oluyor. .’’(K8)

Çizelge 19’deki verilere bakıldığında DİB tarafından vaiz olan kişilere hizmet içi eğitimlerin verildiği söylenebilir. İsteğe bağlı veya zorunlu olarak verilen hizmet içi eğitimler vaizlerin mesleki gelişimi için önem arz etmektedir. Vaizlik mesleğini kolaylaştırıcı kursların yaygınlık kazanması sadece hizmet içi eğitimlerle sınırlı kalmaması gerektiği de faaliyetlerin verimliliği açısından önem arz etmektedir. Katılımcıların belirttiği görüşlere göre bazı eğitim ve seminerler yüzeysel kalabilmektedir. Bu durum verilen eğitim ve seminerlerin içerik olarak sürekli güncellenmesi ve etkinliğinin artırılmasını gerekli kılmaktadır. Bu konuya K8’in ifadesi iyi bir örnektir. Nitekim Aşkoğlu (2004) tarafından yapılan bir çalışmada vaizlere yeterlilik kazandırmada şu üç aşamadan söz edilmiştir: 1. Üniversite eğitimi

2. Mesleğe başlamadan önce kurum tarafından verilen eğitim 3. Mesleğe başladıktan sonra verilen hizmet içi eğitim. Bu bağlamda günümüzde vaizlerin genellikle üniversite eğitimi görmüş kişiler oldukları bilinmekte ancak geçmişte görülen yeterlilik sorunlarıyla yine karşılaşılmaktadır. Bunun sebebi olarak sadece üniversite eğitiminin bu konuda yetersiz kalması söylenebilir. DİB’e bu noktada günümüz ihtiyaç ve sorunlarına, ayrıca vaizlerin hangi yeterliliklere ihtiyacı olduğuna yönelik tespitini iyi bir şekilde yapıp bu tespitlere göre eğitimlerin ve kursların

verilmesi görevi düşmektedir.

4.4.2. Pedagojik Formasyon

Katılımcılara pedagojik formasyona ilişkin sorulara verilen cevaplar çizelge 20' deki gibi kodlara ayrılmıştır.

Çizelge 20. Vaizlerin Pedagojik Formasyona Yönelik Görüşleri

Kodlar	Katılımcı Sayısı	Katılımcılar
Pedagojik formasyon alma.	10	K2,K3,K4,K7,K8,K9,K10,K20 K11,K16,K18
Pedagojik formasyon almama.	10	K1,K5,K6,K12,K13,K14, K15,K17,K19

Çizelge 20' de yer alan veriler incelendiğinde ‘‘ Pedagojik formasyon alma’’ şeklindeki kodun öne çıktığı görülmektedir.

Çizelge 20'deki verilere bakıldığında katılımcıların pedagojik formasyon alma konusunda eşit dağılıma sahip olduğu görülmektedir. Katılımcılardan elde edilen görüşlere göre, görevleri gereği 4-6 yaş gruplarında da faaliyet gösterdikleri anlaşılmaktadır. Yine belirtilen ifadelerden hareketle pedagojik formasyon alan katılımcıların tamamı bu eğitimi lisans eğitimi içerisinde aldığı bilinmektedir. Nitekim Çelik (2011) tarafından yapılan bir çalışmada ihtisas eğitimi merkezlerinde Temel İslami İlimlerin ağırlıklı olduğu belirtilmekte konu ve müfredat seçiminde geleneğin takip edildiği belirtilmektedir. İhtisas eğitimi merkezlerinin konu ve müfredat yönünden günümüz ihtiyaçları ve problemleri doğrultusunda yeniden şekillenmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Vaizlik eğitiminde artık sadece camii kürsüsünün ihtiyaçları değil toplumun tamamının dini ihtiyaçlarının gözetilmesi gerekmektedir. Yapılan diğer bir çalışmada ise vaiz yetiştirme görevinin sadece DİB ile sınırlı kalmasının bazı eksikler doğuracağı tespit edilerek bu görevin İlahiyat fakültelerinde de gerçekleştirilebileceği ifade edilmiştir (Korkmaz, 2011). Bu hususta DİB, İlahiyat ve İslami ilimler fakülteleri ile iş birliği içerisinde bu eğitimleri vermeli, fırsatlar değerlendirilmelidir.

4.4.3. Andragojik Formasyon

Katılımcılara andragojik formasyona ilişkin sorulara verilen cevaplar çizelge 21’ deki gibi kodlara ayrılmıştır.

Çizelge 21. Vaizlerin Andragojik Formasyona Yönelik Görüşleri

Kodlar	Katılımcı Sayısı	Katılımcılar
Andragojik formasyon alma.	7	K3,K4,K7,K9,K10,K11,K16, K19
Andragojik formasyon almama.	13	K1,K2,K5,K6,K8,K12, K13,K14,K15,K17,K18,K20

Çizelge 21’ de yer alan veriler incelendiğinde “ Andragojik formasyon almama.” şeklindeki kodun öne çıktığı görülmektedir.

Çizelge 21’ deki verilere göre katılımcıların çoğunluk itibariyle andragojik formasyon almadıkları söylenebilir. Katılımcıların ifadelerine göre muhatap oldukları kesimde ilk sırada yetişkinler yer almaktadır. Bundan dolayı yetişkin eğitimi hakkında bilgi sahibi olmaları önem arz etmektedir. Nitekim Knowles vd.’nin (2015) yaptığı çalışmada 17 yaşından büyük olan herkese andragojik yaklaşımla eğitim verilmesinin daha uygun olduğu ifade edilmiştir. Yetişkinler açısından din eğitiminin öneminden bahseden bir diğer çalışma Gümüş Sarı (2013) tarafından kaleme alınmıştır. Yetişkinlik döneminde ortaya çıkan, artan sorumluluklarla başetme ve emeklilikten kaynaklanan zaman boşluğu gibi sorunlar, yetişkinlere din eğitiminin gerekliliğini göstermektedir. Vaizlerden elde edilen görüşlere göre ise vaizler gençler ve yetişkinlerle çocuklardan daha fazla muhatap olmaktadır. Vaizlerin daha etkili bir şekilde vaaz ve irşat faaliyetlerini sürdürebilmesi açısından muhatap olduğu kesim hakkında bilişsel veya davranışsal bazı bilgilere sahip olması gerektiği anlaşılmaktadır. Yetişkinlerin kendine has özellikleri ve öğrenmeleri olduğu için bu hususta vaizlere DİB’in kapsamlı bir andragojik formasyon eğitimi başlatması ve bu eğitime teşvikin sağlanması önem arz etmektedir.

4.5. Sürekli Eğitim ve Vaaz

4.5.1. Vaizlerin Sürekli Eğitim ile İlgili Kavramlar Hakkındaki Görüşleri

Katılımcıların sürekli eğitim ile ilgili kavramlar hakkında ki görüşlerine ilişkin sorulan sorulara verilen cevaplar çizelge 22' deki gibi kodlara ayrılmıştır.

Çizelge 22. Vaizlerin Sürekli Eğitim ve Yaşam Boyu Eğitim Hakkındaki Görüşleri

Kodlar	Katılımcı Sayısı	Katılımcılar
Bu kavramları daha önce duymama.	1	K1
Bu kavramlar İslam'ın temel öğretisidir. Bu yüzden çok önemli görme	16	K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K16, K17, K18
Bu kavramları bilme ve kullanma.	2	K15, K20
Bu kavramlar önemli ancak tam manasıyla kullanılmıyor.	1	K19

Çizelge 22' de yer alan veriler incelendiğinde “ Bu kavramlar İslam'ın temel öğretisidir. Bu yüzden çok önemli görme” şeklindeki kodun öne çıktığı görülmektedir.

Konuyla ilgili öne çıkan katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“ Bu kavramları destekliyorum. Mümin bir kişi beşikten mezara kadar ilim talep etmek durumundadır. Bu ilim eğitimle de olabilir, öğretimle de olabilir, hiç fark etmez. Ama ben Resulullah'ın şu hadisini çok önemsiyorum. İki günü aynı olan zarardadır diyor. Eşit olan zarardadır. Buradan zaten bize beşikten mezara kadar bir eğitim sürecinin, bir öğretim sürecinin ne kadar mühim olduğunu Resulullah'ın zaten anlatıyor. Bir müminin hayatında da bu hadisin bir karşılığı olarak her zaman kendini geliştirmesi ve bir işi bitirdikten sonra yeni bir işe geçmesi. Eee İnşirah suresinin de işaretiyle bu da eğitim öğretimle alakalı. Ben bu sözü çok destekliyorum ve çok önemli buluyorum. Beşikten mezara kadar eğitim çok önemli...”(K14)

“ Sürekli eğitim yani yaşam boyu eğitim. Duyduk. Yani eğitim 7'den 70'e herkesin yapması gereken bir durum. Beşikten mezara kadar ilim, peygamber sünneti. O yüzden eğitim her zaman olması gerekir. Yaşa göre, kişiye göre, psikolojiye göre eğitim verilmesi gerekir.”(K3)

“ Tabi bu bizler bu kavramlarla yetiştik zaten. Kelime ile Allah diye beşikten mezara kadar ilim öğrenin düsturuyla hep ilim öğrendik. Bir insan ilim öğrenmeyi bıraktığı anda ya da ben tamam dediği anda artık bundan sonra ilim öğrenemez. Kendi ilmini yeterli gördüğü anda artık duraklama devri başlar. O yüzden her gün, her geçen

gün bir şeyler öğrenmeye. Yani şu hadis i şerifi ben hep düstur edindim hocam. Hiç olmazsa buna uymalıyız: İki günü birbirinden müsavi olan aldanmıştır. O yüzden her geçen gün kendimizi geliştirmemiz lazım.’’(K16)

Çizelge 22’deki verilere bakıldığında katılımcıların 4/5’inin Sürekli Eğitim ile ilgili kavramları önemli bulduğu söylenebilir. Katılımcılardan elde edilen ifadelerle göre vaizlerin hem kendilerini sürekli eğitime tabii tutmaları yönünden hem de görevlerinin icrasında çocuk, genç ve yaşlı bütün kesimden insanlarla muhatap olmaları yönünden bu kavrama sıkça başvurdukları anlaşılmıştır. Bu konuya K14 ve K16’ ın ifadeleri örnektir. Tezol (2023) tarafından kadın vaizler üzerine yapılan bir araştırmaya göre kadın vaizlerin güncel meseleler ile ilgili DİB’den seminerler talep ettiği anlaşılmaktadır. Bu istek çalışmamız açısından da iyi bir sonuç teşkil etmektedir. Çünkü güncel meseleler aynı zamanda içerisinde çocuk, genç ve yaşlı bütün toplumun sorunlarını ve ihtiyaçlarını da barındırmaktadır. Bu ve benzeri eğitimlerin vaizlere verilmesi isteği sürekli eğitimin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır. Verilecek olan eğitimin uzman kişiler ve kurumlar tarafından DİB çatısı altında verilmesi bu plan ve programın işleyişi açısından önem arz etmektedir. Çalışmamızda elde edilen bulgular da bu yöndedir.

4.5.2. Vaizler Tarafından Vaazların Sürekli Eğitim Aracı Olarak Görülüp Görülmemesi

Katılımcıların vaazların sürekli eğitim aracı olarak görülüp görülmemesi ilişkin sorulara verilen cevaplar çizelge 23’deki gibi kodlara ayrılmıştır.

Çizelge 23. Vaizlerin Vaaz ve İrşad Faaliyetlerini Sürekli Eğitim Aracı Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Görüşleri

Kodlar	Katılımcı Sayısı	Katılımcılar
Sadece kürsüde yapıldığında eğitim açısından yetersiz kalıyor.	3	K1, K11, K19
Genel olarak görme.	7	K2,K4,K7, K8, K9, K12, K14
Genel olarak görmeme.	5	K3, K5, K6, K10, k17
Kesinlikle görme.	5	K13, K15, K16, K18,K20

Çizelge 23’de yer alan veriler incelendiğinde “ Genel olarak görme” şeklindeki kodun öne çıktığı görülmektedir.

Konuyla ilgili öne çıkan katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“ Yani bir birikim merkezinde bir okul olduğunu düşünüyorum. Uygulama alanımız çok geniş ve bu nedenle beşikten mezara dini eğitim vermeye çalışıyoruz.”(K4)

“ Hocam şimdi Hal İlmi ve Hâl İlmi diye bir meselemiz var sadece mesele sözle aktarma ve ikna etme şeklinde tesirli değil. Bunu kendi hayatımızda uygulayarak, göstererek, tatbik ederek Allah’ın Peygamberinin yaptığı gibi yaparsak her halimiz bir irşat haline dönüşür. Yoksa felsefecilerin yaptığı gibi sadece mantıken ikna etmeye çalışmak yeterli değil. Biliyorsunuz dini eğitim, dünyevi eğitim diye eğitimi bölmek ve yahutta kısmen kısıtlandırmaya ben karşıyım. Çünkü varlık alemi Allah’ın eseridir. Kuran ve Resule Rabbül aleminin sözü ve örneğidir, Sözlü örneğidir, yaşantısı örneğidir. Bir Müslümanın hem Yaradan Rabbinin eserine bakması hem sözünü dinlemesi gerekir. Yani dünyevi ve uhrevi ilimleri aynı anda. Görmesi gerekir. ...Hem. Maddi açıdan hem de manevi açıdan bir bütünlük içerisinde bilgi sahibi olması gerekir diye düşünüyorum.”(K10)

“ Yani yalnız vaziyetteyiz eğitim için. Tabii ki bunu çeşitlendirmek, farklı şeyler de yapmak lazım. Sadece şu da var hocam. Hani bizler mesela sürekli bir şeyleri anlatan pozisyonunda oluyoruz ama karşı taraf devamlı dinliyor. Yani bu da belli bir şeyden sonra sıkıcı hale de gelebiliyor. Hani tek vaaz her şey nurun ala nur demek değil.”(K5)

Çizelge 23’deki veriler incelendiğinde katılımcılar tarafından vaaz ve irşad faaliyetlerinin sürekli eğitim aracı olarak görüldüğü söylenebilir. Aynı zamanda katılımcıların görüşlerine göre eğer vaaz ve irşad faaliyetleri sadece cami içerisinde sınırlı kalırsa bu noktada sürekli eğitim yönünden eksik kaldığı anlaşılmaktadır. Katılımcılar sormuş olduğumuz vaazları sürekli eğitim aracı olarak görüyor musunuz? sorusuna genellikle vaizlik mesleğince uygulanan bütün faaliyetler açısından değerlendirdiği de yine katılımcılarla yapılan görüşmelerde anlaşılmıştır. Konuya K4 ve K5’in görüşleri örnektir. Doğru (2008) tarafından Kayseri’de vaizler üzerine yapılan bir benzer araştırma da vaizlerin sadece kürsüde değil, çeşitli kurum ve kuruluşlarda, fabrikalarda vb. her alanda görevlendirilmesi gerektiği anlaşılmıştır.

Vaaz kavramının sürekli eğitim olarak kullanılıp kullanılmamasının uygulama alanının genişliğiyle doğru orantıda olduğu araştırmamız bulgularınca da tespit edilmiştir. Katılımcıların %60'ının vaazları sürekli eğitim aracı olarak görmesi, vaizlerin yıllar içerisinde görev sahasının genişlediğinin kanıtı mahiyetindedir. Ayrıca Keyifli (2013) tarafından yapılan çalışmada sürekli eğitim; değişen toplum şartları ve ihtiyaçlarına karşılık kişinin planlı bir şekilde yaşam boyu eğitim desteği alması olarak tanımlanmakta, bu desteğin planlı yürüyebilmesi için de vaaz ve irşad faaliyetleri önemli bir rol oynamaktadır. Bu konudaki gereklilik Gümüş Sarı (2013) tarafından yapılan çalışmada ise “Din eğitiminde ihtiyaçlar” başlığı altında değerlendirilmiştir. Din eğitiminin çocukluk döneminden başlayan bir süreç olduğu ve bu sürecin ileri yetişkinlik dönemine kadar devam etmesi gerektiğini belirli sebeplerle açıklamıştır. Buna göre Sürekli Eğitim veya Yaşam Boyu Eğitim kavramları sayesinde birey aileden başlayarak yaşamı boyunca ihtiyaç duyduğu bütün dini ve manevi ihtiyaçlarını karşılayabilmektedir. Bu önemine binaen bu kavramların DİB tarafından gündemde tutulması ve bu bağlamda camii dışı dini eğitim faaliyetlerine planlı- programlı bir şekilde yön vermesi önem arz etmektedir.

4.6. Vaizlerin Merkezi Vaaz Sistemi Hakkındaki Görüşleri

4.6.1. Merkezi Vaaz Sisteminin Olumlu- Olumsuz Yanları

Katılımcıların merkezi vaaz sistemine ilişkin sorulara verilen cevaplar Çizelge 24’ deki gibi kodlara ayrılmıştır.

Çizelge 24. Vaizlerin Merkezi Vaaz Sistemi Hakkındaki Görüşleri

Kodlar	Katılımcı Sayısı	Katılımcılar
En ücra yere kadar vaaz verilebiliyor. Olumlu bulma	4	K3, K4, K7, K19
Yüzyüze iletişimi ve etkileşimi engelliyor. Bu yüzden olumsuz bulma.	7	K1, K2, K5, K6, K8, K11, K17
Hem olumlu hem olumsuz yönleri mevcut.	9	K9,K10,K12,K13,K14,K15,K16, K18,K20

Çizelge 24’ de yer alan veriler incelendiğinde “ Hem olumlu hem olumsuz yönleri mevcut.” Şeklindeki kodun öne çıktığı görülmektedir.

Konuyla ilgili öne çıkan katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“ Şimdi olumsuzdan başlayayım. Olumsuz görüşlerim. Köydeki hocalarımız biraz geri kalıyorlar. Bazen biraz kolaya geliyor vaaz hazırlamakta biraz vakit ayırdı. Ayırmak zorunda kaldıkları için bir şey yapmıyorlar. Kendileri vaaz yapmıyorlar. Bu konuda olumsuz tarafı imamlarımız aslında kendi hazırlar vaazları daha geliştirdiler. Olumlu tarafı da yani daha deneyimli, daha tecrübeli, bu alanı daha bilgili insanların bilgilerini her tarafa ulaştırması noktasında da olumlu.”(K16)

“ Yani merkezi vaaz sisteminin doğru olan yönleri var, doğru olmayan yönleri var. Doğru olan yönü en ücra köşeye kadar belki de bu işi yapamayacak olan kişilerin camilerine kadar diyelim. Yani her yönüyle çok uzak yerlere ulaşabiliyor. Bu yönüyle orada bir doğruluğun olması her zaman onun hizmetinin sürdürülür olması yönüyle güzel ama etkinlik yönüyle birazcık sıkıntı olabilir. Çünkü sonuçta siz yüz yüze değilsiniz. O vaazlarda merkezi olduğunda önünüzdeki cemaatin enerjisinden istifade ediyorsunuz. Gözlerinden, onların duruşundan bir şeyler alıyorsunuz. Ama diğer taraftan da ücra köşedeki bir kardeşimiz bu yapılan vaazda çok fazla da etkilenmeye biliyor...”(K13)

“ Olumlu düşünürüm ancak sık sık yapılmasını tavsiye etmem. Camide ki görevli açısından. Bir o açıdan, bir de. Muhatap kitle açısından. Örneğin kırsal bir köydeki olan muhatap. Kitle ile merkezdeki olan kitle farklı olabiliyor. Yerinde olması daha faydalı olacağını düşünüyoruz. Ona göre vaaz yeri gelince mizah ederiz, yeri geldikçe bilimsel bilgiler veririz. Hepsi bir arada düşündüğünde Eee o kırsal olan kesimlerde çok verimli alacaklarını düşünmüyorum. Özel olarak bire bir olması daha faydalı diye düşünüyorum. Ancak belli zamanlarda ve eğer gelen özel misafirler merkez isim yapmasına faydası var ama sürekli aynı kişi gibi vaizlerin sürekli merkezi sistem yapması doğru bulmuyorum.”(K9)

Çizelge 24'deki veriler incelendiğinde katılımcıların merkezi vaaz sistemi hakkında olumlu veya olumsuz olarak kesin yargılarda bulunmadığı söylenebilir. Merkezi vaaz sisteminin önemli gün ve gecelerde çok bilgili ve hitabet yönünden çok iyi seviyedeki görevliler tarafından bütün halkla paylaşılması bu konuda ortak olumlu yanıt olarak söylenebilir. Aksi olarak İmam Hatip veya diğer görevlilerin merkezi vaaz sisteminin uygulanmasından dolayı hiç vaaz etmeyerek kendini geri planda tutması ve yüzyüze yapılan bir vaazın en iyi vaaz olduğu da bu konuda dile getirilen olumsuz görüşlerin başında yer almaktadır. Doğru (2008) tarafından Kayseri'de yapılan bir araştırmada katılımcıların %40'ının merkezi vaaz sistemini faydalı ve yararlı

bulmadıkları tespit edilmiştir. Çalışmamızda ise merkezi vaaz sistemini çeşitli nedenlerle olumsuz değerlendirenler %35 oranındadır. Bu sebeple iki çalışma arasında yakın bir oranın ortaya çıktığı söylenebilir. Diğer görevlileri pasif konumda bırakması, yüzyüze iletişimden mahrum olması, bir konunun her yerde aynı ilgiyle karşılanmaması gibi özellikleri yapılan çalışmaların da ışığıyla olumsuz yönleri olarak değerlendirilebilir. Her vaizin her camide vaaz etmesinin mümkün olmaması, köyden şehir şehirden kasabaya her camiye vaazın ulaşması, fitne ve fesada düşülmeden tek görevli tarafından dini konuların anlatılması gibi özellikleri de yine yapılan çalışmaların ışığında olumlu yönleri olarak zikredilebilir.

4.7. Vaizlerin Sürekli Eğitim Açısından Yaşadığı Problemler

4.7.1. Fiziki Şartların Yetersizliği

Katılımcıların camilerdeki fiziki şartların durumuna yönelik sorulara verilen cevaplar çizelge 25’ deki gibi kodlara ayrılmıştır.

Çizelge 25. Vaizlerin Camilerdeki Fiziki Şartlara Yönelik Görüşleri

Kodlar	Katılımcı Sayısı	Katılımcılar
Camilerdeki fiziki şartların çoğunlukla yetersiz olması. Geliştirilmesi lazım.	14	K1, K3, K6, K7, K8, K10, K12, K13, K14, K15, K16, K18, K19, K20
Fiziki şartları yeterli bulma.	2	K11, K17
Kadınlar açısından fiziki şartların yetersiz kalması.	4	K2, K4, K5, K9

Çizelge 25’ de yer alan veriler incelendiğinde “Camilerdeki fiziki şartlar çoğunlukla yetersiz kalıyor. Geliştirilmesi lazım.” Şeklindeki kodun öne çıktığı görülmektedir.

Konuyla ilgili öne çıkan katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Camilerde mesela benim bazı gittiğim yer ayrı, bayanların ayrı bir namaz kılma yeri var. Dolayısıyla oraya bayanlar geliyor. Öncesinde Kur'an okuyor, ibadetini yapıyor. Kendisinin girip çıktığı bir yer ama her cami öyle değil. Camilerde öyle bir mekân yok. Gidiyor veya üst katta oluyor. Aşağıda olursa da özellikle kış mevsimlerinde hadi yaz mevsiminde namaz, bir iki namaz vakti arasında gider sohbet edersin. Ama kış aylarında ne oluyor işte vakit öncesinde kaloriferler yandı. Yerden

ısıtma yandığı için odaya nasıl getirebileceksiniz oraya? Çok zor. Ya da yanındaki Kur'an kursu oluyor genelde. Kur'an kurslarında biz gidiyoruz hanımlara bu sürekli eğitimi vermek için, devam etmek için. Yani şartları zorluyoruz aslında onlara ulaşabilmek için. Köylere gittiğimiz zaman cami aşırı soğuk oluyor. Biz gidiyoruz evleri ziyarete evet veya bayanlar hadi burada oturalım sohbet edelim diyoruz. Vaaz verilebilecek ortamları hazırlamaya çalışıyoruz.’’(K9)

“... Genelde karşılaşılan bir sorun. Daha çok yetişkinlerin bu tarz şeylere meraklı olması veya katılım sağlaması bunlarla alakalı bir sorun olarak karşımıza çıkıyor. Mekânın, fiziki şartları, sıcaklığı, soğukluğu çok etkili oluyor. Özellikle bizim için çok önemli kış aylarında. Çünkü ısınma çok ciddi sıkıntı.’’(K2)

“ Yani ısıtma olayı özellikle geçmişe kıyasla çok iyi. Yani alttan ısıtma klimalar iyi. Yani ısıtmada problem yok. Eee genç alanı genç gelse keşke. Her türlü imkân var yani imkânın olduğunu görüyorum. Eee bu konuda gençlik spordan da milli eğitimden de şey var. Biz mesela böyle bir taleple gittiğimiz zaman çocukları topluyor diyorlar, imkân var ama işte gençleri buraya kanalize edebilmek yani.’’(K17)

Çizelge 25’deki vaiz görüşleri incelendiğinde katılımcıların camilerdeki fiziki şartları yetersiz bulduğu söylenebilir. Nitekim Tezol (2023) tarafından yapılan çalışmada kadın vaizlerin fiziki şartlar yönünden yaşadığı sıkıntılara değinilmiştir. Bu sıkıntılardan bazıları; Belirli bir yerin olmaması, camilerin kullanılmayan bölümlerin kadınlara ayrılması, merdiven sayısının çok olması ayrıca özellikle kışın ısınma problemlerinin olması gibi sorunlar araştırmamızda elde edilen bulgular ile paralellik göstermektedir. Vaizlerin genel olarak ulaşım ve ekonomi yönünden problemler yaşadığı da yapılan diğer çalışmalar da dile getirilmiştir (Doğru, 2008). Yapılan vaaz ve irşad faaliyetleri içerisinde gerçekleştirilen aile ve hasta ziyaretleri gibi etkinliklerde, özellikle ikramların vaizlerin kendi imkânlarıyla sağlandığı tespit edilmiştir. Gençlik faaliyetlerinde yaşanan ulaşım sorunlarına yine vaizler kendi imkânlarıyla çözüm üretmektedirler. Yapılan çalışmalarda belirtilen sorunlar ile çalışmamızda ortaya çıkan sorunlar paralellik göstermektedir. Ayrıca camilerin toplum açısından kullanışlı mekânlar olması sağlanmalıdır (Erakkuş, 2011; Doğan, 2011). Çocuk parkları, gençlik odaları, etüt- ders salonları, bebek bakım odaları, lokal, kütüphane vb. yapıların camilerle birlikte düşünülerek yapılması gerektiği de yine katılımcı görüşlerinden çıkarılan sonuçlardır. Bu tarz uygulamaların toplumun din eğitimine teşvikinin artması yönündeki etkisini Erez (2010) tarafından yapılan

çalışmada da görmekteyiz. Bu bağlamda camilerin çoğunlukla sadece namaz kılma yerleri olarak düşünülmemesi, yaşamı içine alan bir merkez halinde düşünülmesi bu konuda önem arz etmektedir.

4.7.2. Görev Tanımıyla İlgili Yaşanan Sorunlar

Vaizlerin görev sınırlılıklarına yönelik sorulan sorulara verilen cevaplar çizelge 26' daki gibi kodlara ayrılmıştır.

Çizelge 26. Vaizlerin Görev Sınırlılıkları ile İlgili Görüşleri

Kodlar	Katılımcı Sayısı	Katılımcılar
Görev tanımı çok geniş. Her alanda görevlendirilme	20	K1,K2, K3, K4,K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17,K18, K19, K20

Çizelge 26' da yer alan veriler incelendiğinde “ Görev tanımımız çok geniş. Her alanda görevlendiriliyoruz.” şeklinde ki kodun öne çıktığı görülmektedir.

Konuyla ilgili öne çıkan katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“... Uzun vadede profesyonelleşme gidilmesi gerekiyor. Yani bir hoca bir yerde kendini geliştirir ve sürekli o yöne kayar mesela. Ama öbür türlü yani prosedir yerine gelsin diye oradan oraya oradan oraya koşturduğu zaman verim de çok olmuyor bence. Evet, biraz profesyonelleşme olsa o yönden daha verimli olur diye düşünüyorum. Yani bir kişi olsun da iki iş yapsın mesela hani üç, dört iş olduğu zaman da verim düşüyor diye düşünüyorum.” (K17)

“Yani şöyle ki. Bir taraftan Alo Fetva hattına bakıp, bir taraftan aile ve irşat bürosuna bakıp, bir taraftan normal irşat vakalarına gidip bir taraftan farklı kesimden gelip soru sorduğu ve farklı programlara katılması. Yani çok şey yapayım derken aslında birçok şey kaybediyoruz diye düşünüyorum. Yani birim şeklinde olursa ona göre vizyon geliştirirse daha faydalı olacağını düşünüyorum.” (K19)

“Ben her zaman şunu söylerim geniş bir yelpazede bizim görevimiz. Yani hatta ne iş yapıyorsunuz? Diye sorduklarında benim cevabım şu olur Ne yapmıyoruz ki? Bu kadar açık ve net. Yani bakınız koordinatörlük faaliyetlerimizden tutunda fetva nöbetlerimize kadar. Aile ve Dini Rehberlik Bürosu hizmetlerimiz nöbetlerimize kadar, vaazlar, seminerler, konferanslar ve bunun gibi vakıf faaliyetleri. Yani her

türlü alanda biz vaizler zaten aktif olarak çalışıyoruz. Tabi bizim şöyle söyleyelim biz bazen oluyor ki mesela uzun zamandır vaaz bile edemiyoruz vakit yetersizliğinden.’’ (K5)

‘‘Tabi bu da yani bizler her alanda olamayız bu bir gerçek ve biz bu konuda çok zorlanıyoruz zaten. Yani gençlik çalışmalarına ben katılıyorum. Gençlik koordinatörü olduğum için kadın vakıf çalışmalarına ayrıca onları yürütüyorum o ayrı. Kadın aileye yönelik çalışmalar var o ayrı. Yani bazılarımız başlı başına tabi bunlara hazırlanmak gerekiyor. Yani çok geniş bir alan olduğu için bizi en çok zorlayan nokta burası bence. Ekipmana ihtiyacımız var, desteklenmeye ihtiyacımız var yani Özellikle mesela sadece aile alanında uzmanlaşmış personel görev yapacak, işte gençlik alanında kendini bu alanda yetiştirmiş ya da bu alanda gerçekten eğitim almış...’’ (K2)

Çizelge 26’ daki vaiz görüşleri incelendiğinde vaizlik mesleğinin görev tanımının çok geniş olduğu söylenebilir. Görev tanımının kesin çizgilerle belirlenmemesi yapılan vaaz ve irşat faaliyetlerini olumsuz olarak etkilediği katılımcılar tarafından görüşmeler esnasında dile getirilmiştir. Koordinatörlük, Alo Fetva Nöbetleri, seminerler, ADRB, cezaevleri, denetimli serbestlik büroları gibi alanlarda her vaiz görevlendirilmektedir (Tezol 2023; Doğru, 2008; Başar, 2010). Bu hususta vaizlik mesleğinin kendi içerisinde uzmanlık alanlarına ayrılması gerektiği tespit edilmiştir. DİB tarafından gerek ihtisas eğitimi içerisinde gerek mesleğe başladıktan sonra vaizlere uzmanlık eğitimi verilmesi önem arz etmektedir. Konuyla ilgili K5’in görüşleri iyi bir örnektir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Bu çalışma vaazların sürekli eğitim açısından işlevselliğini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bu amaca doğrultusunda Balıkesir İl- İlçe Müftülüklerine bağlı olarak hizmetlerini sürdüren vaizlerin görüşlerine başvurulmuştur. Nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı çalışmada, vaizlerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile elde edilen veriler, içerik analizi tekniğiyle analiz edilerek değerlendirilmiştir. Değerlendirmeler sonucunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Vaizlik mesleği öncesi istenilen yeterlilikler yıllara göre farklılık göstermektedir. Kimi yıllar ihtisas eğitimi alınması şart koşulmuş kimi yıllar ise bu şart aranmayıp kurum içi sınavlar ile vaiz alımları gerçekleşmiştir. İhtisas eğitimi almayan görevlilerin süre ve içerik bakımından tek tip bir hizmetiçi eğitimden geçmediği tespit edilmiştir.

İhtisas eğitimi alan görevlilerin almış oldukları eğitim içerisinde meslek hayatlarında ihtiyaç duyacakları kalitede bir hitabet dersi almadıkları araştırmamız tarafından ulaşılan bir diğer sonuçtur. Her yaştan kişiye hizmet yürütme görevleri olan vaizler, almış oldukları üç yıllık ihtisas eğitiminde yeteri kadar hitabet dersi almamaktadır. Pedagojik ve andragojik formasyon eğitimleri de vaizlerin sahada görevlerini etkili bir şekilde yürütebilmesi açısından önemlidir. Gerekli formasyon eğitimleri ise ihtisas eğitimi içerisinde hiç yoktur. Bu yöndeki eksikliğin bir kısmının vaizler tarafından kendi imkânlarıyla, meslek hayatına başladıktan sonra tamamlandığı anlaşılmıştır. Ayrıca vaizlerin sahada ihtiyaç duydukları yeterliliklerin ve formasyon eğitimlerinin bazılarının DİB tarafından hizmetiçi eğitimlerle karşılandığına ulaşılmıştır.

Vaaz konularının dağılımında genellikle ahlak konusunun ön planda tutulduğu anlaşılmıştır. Vaaz ve İrşad Kurullarınca belirlenen üç aylık vaaz konularının çeşitli konulara değindiği görülmekte, konuların az veya çok gibi sınıflandırılmasının zor olduğu anlaşılmaktadır. Toplumun o an ki ihtiyaçları değişebileceği için vaizler genel

kanaate göre üç aylık konuların dışına ihtiyaç duydukları an çıkabilmektedir. Her zaman ön planda olan ve toplum tarafından hürmet edilen din adamlarının -vaizlerin- halkın sorunlarını ve ihtiyaçlarını görmezden gelerek takvimdeki konuyu işleminin uygun olmayışı bu konuda ki ulaşılan sonucun olumlu değerlendirilmesini sağlamıştır.

Vaazlar genel olarak her konuda paylaştırılmışsa da yaş gruplarına göre bu dağılımın araştırmamızca elde edilen bulgulara göre dengeli olduğu söylenemez. Vaazların, camilerdeki genel profil yetişkinler olduğu için çoğunlukla o yaş grubuna hitap ettiği anlaşılmaktadır. Çocukların da anlayacağı bir vaaz dili kullanmak her açıdan mümkün olmayabilir. Ancak gençler açısından mümkündür. Gençlerin sorunlarına ve ihtiyaçlarına dini açıdan çözümler üretmek vaaz ile gerçekleştirilebilir. Bu sayede gençlerle ilgili konuların cami içerisinde kalmayıp, cami dışı faaliyetler ile desteklenmesinin toplumun genel dini hassasiyetini artıracığı sonucuna ulaşılmıştır. Yetişkinler ile ilgili konuların yeterliliği ise genel muhatabın yetişkin olmasından dolayıdır.

Vaaz esnasında kullanılan dilin, en az konu kadar önemli olduğu hususu çalışmamızla yeniden pekişmiştir. Ayrıca vaaz dilinin cemaate göre değişkenlik gösterdiği anlaşılmıştır. Dilin sadeleşmesi vaazın anlaşılmasını kolaylaştıracağı için önemlidir. Özellikle kalabalık ve büyük camilerde vaizin konuşmaları her kesimce anlaşılmalıdır.

Vaazın hazırlanması aşamasında çeşitli kaynaklardan yararlanılmaktadır. Bu kaynakların temelini; Kuran-ı Kerim, tefsir, hadis ve fıkıh kitapları oluşturmaktadır. İnternet ise ulaşılabilirliğinin kolay olması ve geniş külliyatları içerisinde barındırması sebebiyle günümüzde vaizlerin sıkça kullandığı bir kaynak haline gelmiştir. Gerek yazılı gerek sözlü (internetteki vaaz kayıtları) kaynakların çok olması materyallerin yeterliliğini sağlamıştır. Bu bağlamda vaizlerin günümüzde istediği her kaynağa ulaşabildiği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak vaazı uygulama esnasında, işe yarar materyallere ulaşma noktasında sıkıntılar yaşadıkları anlaşılmıştır. Görsel veya işitsel materyaller açısından camilerin yeterli donanıma sahip olmadıklarına ulaşılmıştır.

Vaizlerin, vaaz esnasında çeşitli anlatım tekniklerinden faydalandıkları anlaşılmıştır. Ayıca dengeli bir anlatım tekniğinin vaaz esnasındaki konu bütüncülüğüne olumlu katkılar sağladığına ulaşılmıştır.,

Vaazda süre belirleyici bir etkidir. Süreye göre teknik veya konular değişebilir. Bu bağlamda çalışmamızda özellikle Cuma ve bayram günleri haricindeki vaazların cemaatin toplanmasına bağlı olarak çok değişkenlik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Vaizlerin birçoğuna göre vaaz esnasında belirli bir plana göre hareket etmek, vaazın etkisini artıracak unsurları ortaya çıkarmaktadır. Konunun; Giriş, gelişme ve sonuç şeklinde ele alınması ve sonuç bölümünde sonradan gelen cemaat için bütün bir özet geçilmesi vaizler açısından genel olarak kabul edilen bir sunum şekli olduğu anlaşılmıştır.

Vaizlerin genelinin sürekli eğitim ile ilgili kavramları İslami açıdan ele aldıkları tespit edilmiştir. Bu bağlamda ulaşılan sonuca göre vaizlerin, üstlendikleri yaygın din eğitimi görevini sadece belirli yaş gruplarıyla sınırlı tutmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmamızın ana problemi olan *“Vaizler vaazları sürekli eğitim aracı olarak görüyorlar mı?”* Sorusuna binaen elde edilen bulgulara göre ulaşılan sonuç, çoğunluğunun vaazları sürekli eğitim aracı olarak gördüğü yönündedir. Bu bağlamda ulaşılan diğer bir sonuç ise; vaazların sadece cami kürsüsüyle sınırlandırılmayarak, sahada uygulanan irşad faaliyetleri ile beraber değerlendirilmesinin sürekli eğitime daha iyi olanak sağlayacağı yönündedir. Bu ise çalışmada; vaaz ve irşad faaliyetlerinin sürekli eğitimi desteklediği, sürekli eğitim sayesinde toplumsal veya bireysel dini hassasiyetin arttırılabileceği sonucuna ulaşılmıştı. Vaizlerin gerekli olan alan yeterlilikleri, eğitim- öğretim yeterlilikleri yanında genel kültür yeterliliklerinin de tam olması, yapılan vaaz ve irşad faaliyetlerinin toplum nazarında daha önemli görülmesini sağladığı anlaşılmakta, vaaz konularını ise güncel konularla irtibatlandırmanın sade bir kürsü vaazından ziyade hayatın içerisinde dinamik bir şekilde yer alan vaaz etkinliğine dönüştüğü de tespit edilmiştir.

Sürekli eğitim açısından önemli bir yeri olan vaaz ve irşad faaliyetlerinin uygulanması esnasında yaşanan sıkıntılar temelde fiziki şartlar ve görev tanımından kaynaklı sıkıntılar olarak tespit edilmiştir. Bu bağlamda genel itibariyle camilerdeki alanların sadece ibadet yönünden insanların ihtiyaçlarını karşılaması en büyük sorun olarak anlaşılmaktadır. Camilerdeki alan yetersizlikleri; çocukların, kadınların ve gençlerin camide yetişkinlere nazaran daha az vakit geçirmelerine sebep olmaktadır.

Ayrıca vaizlerin alanıyla ilgili olsun-olmasın her yere görevlendirildikleri anlaşılmıştır. Alo fetva ve ADRB nöbetleri, takrir dersleri, gençlik, zekât, engelli, aile vb. koordinatörlük görevleri, çeşitli seminerler ve konferanslar, 4-6 yaş velilerine yönelik görevler, dini nikâh merasimleri, yapılan ziyaretler vb. birbirinden tamamen farklı yeterlilikler isteyen görevlerde vaizlerin görevlendirildiği sonucuna ulaşılmıştır.

5.2. Öneriler

Araştırmada, vaizlerin sürekli eğitim açısından vaazları çeşitli açıdan değerlendirmesine ait ortaya çıkan sonuçlar yukarıda değinilmiştir. Bu sonuçlara göre; Katılımcıların önerileri de göz önünde bulundurularak ayrıca alan araştırmalarından da elde edilen veriler ışığında ortaya çıkan önerilere, vaaz ve irşad faaliyetlerinin başarısına katkıda bulunabilmek amacıyla şu şekilde yer verilebilir:

Araştırmanın sonucunda tespit edilen eksiklik doğrultusunda ihtisas eğitimi programlarında kapsamlı bir hitabet dersi verilmeli, bunun yanında diksiyon, jest ve mimik, ses tonu kullanımı ile ilgili eğitimler alanında uzman kişiler tarafından ihtisas eğitimi içerisindeki vaiz adaylarına verilmelidir.

Vaaz ve irşad faaliyetlerinin daha iyi seviyeye gelebilmesi amacıyla vaizlerin ve vaiz adaylarının sistemli bir şekilde yetişkin formasyon eğitimi almaları sağlanmalıdır.

Cami dışı vaaz ve irşad faaliyetlerinin (Alo fetva, ADRB, koordinatörlük, çeşitli kurumlarda alınan görevler vb.) mümkün mertebe ihtisas eğitimi içerisinde ayrı ayrı alanlar oluşturularak detaylandırılması ve ihtisaslaşması gerekmektedir.

Özellikle koordinatörlük faaliyetlerinde vaizlere gerekli olan maddi ve fiziki desteğin sağlanması gerekmektedir.

Vaizlerin görev esnasında muhatap oldukları farklı yaş grubunda ki insanlara yönelik yürüttükleri eğitim faaliyetlerinin daha iyi işlemesi amacıyla çeşitli eğitim yöntem ve tekniklerinden haberdar olmaları gerekmekte, konuyla ilgili gerekli eğitimlerin DİB tarafından vaizlere verilmesi gerekmektedir.

Sürekli eğitimin dini açıdan belirli bir plan ve program dahilinde olabilmesi amacıyla camilerin bir yaşam merkezi haline döndürülmeleri gerekmektedir.

Özellikle büyük şehirlerde yapılan camilerin, kendilerine ait dükkan, ofis vb. gibi mekânları ticari kaygılar sebebiyle kiraya vermemeli; etüt, ders, internet, bebek bakım odalarını içinde barındırmalıdır. Ayrıca camilerin inşaatına başlamadan önce içerisinde çocuk parkları, lokal, kütüphane vb. mekânların düşünülerek inşaa edilmesi gerekmektedir. Kısaca camiler bir yaşam merkezi haline getirilmeli, her yaştan kişiye hitap etmelidir.

Vaaz ve irşad faaliyetlerinin verimliliği açısından; Vaiz, İmam ve Müezzinlerin uyum içerisinde çalışmaları gerekmektedir. Bu hususta yeterli donanıma sahip olan imam ve müezzinlerin gerektiği takdirde vaizlerle beraber faaliyetlere destek olması teşvik edilmelidir.

Günümüz toplum yapısının bütün manevi ihtiyaçlarına cevap vermeye çalışan vaizlerin donanımlı meslektaşlarıyla desteklenmesi ve beklentileri karşılayacak sayıya ulaşmaları gerekmektedir.

Bu araştırma sırasında yapılan kaynak taramalarında, vaizlerin mesleki yeterliliği ve yaygın din eğitimindeki rolü konusu ile ilgili yapılan çalışmaların çeşitli yönleriyle ele alındığı görülmüştür. DİB'in ilgili birimleri, bu alanda yapılan çalışmaları toplayarak, gerekirse saha çalışmalarının daha farklı illerde de yapılmasını teşvik ederek, vaizlerin uyguladığı faaliyetlerin olumlu- olumsuz yönlerini tespit etmeli, eksiklikler var ise gidermeli, gerekli tedbirleri almalı, başarılı olanları ödüllendirmeli ve bunların çalışmalarından da faydalanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akar, M. (2022). Müslüman'ın tebliğ ve irşad sorumluluğu. F. Kurt (Ed.), *Peygamberimiz cami ve irşad içinde (77-89)*. Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Akın, A. (2008). Cami içi din hizmetleri. *1. Din Hizmetleri Sempozyumu*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, ss.245-257.
- Akın, G. (2014). Andragoji kavramı ve andragoji ile pedagoji arasındaki fark. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 47(1), 279-300.
- Altıntaş, M. E. (2018). Hastanelerde gerçekleştirilen manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri üzerine nitel bir araştırma (Kayseri örneği). *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*,(11), 221-256.
- Aşıkoğlu, N. Y. (2004). Vaizlerde aranacak temel yeterlilikler üzerine. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*,8(2), 17-24.
- Aydın, M. Z. (2011). Vaazlarda içerik, sunum ve geri bildirim; vaazlarda değerlendirme ve geri bildirim. *Vaaz ve Vaizlik Sempozyumu II. Cilt* Ankara: DİB Yayınları, ss. 117-129.
- Ayhan, S. (1989). Andragoji: yetişkinlerde öğrenme konusunda yeni bir teknoloji. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 22(2), 529-546.
- Ayten, A. ve Özkan, A. (2020). Hastanelerde manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri. A. Ali ve D. Sevde (Ed.), (2) Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Bağcı, E. (2011). Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde Türkiye'de yaşam boyu eğitim politikaları. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(2), 139-173.
- Bakkal, A. (2008). Vaaz ve tekniği, *1. Din Hizmetleri Sempozyumu*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, ss.119-135.
- Baktır, M. (1998). Hutbe. *Türkiye diyanet vakfı İslam ansiklopedisi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, c.18, ss.425-428.
- Baktır, M. (2009). Suffe. *Türkiye diyanet vakfı İslam ansiklopedisi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, c.37, ss.469-470.
- Balcı, M.C., Yıldız A. (2022). Yaşam boyu eğitimden yaşam boyu öğrenmeye: Faure

- ve Delors Raporları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (56). 149-174.
- Başar, S.(2010). 2. Bayan vaizlerin cemaat, materyal, donanım ve kadın sorunları açısından yeterlilikleri ve çözüm önerileri. *Yecder 1.Ulusal Din Görevlileri Sempozyumu Tebliğleri*,. ss.35-60.
- Bilgin, B. (1981). Din eğitiminin genel eğitimdeki yeri. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 24(1), 469-483.
- Bozpolat, E., Uğurlu, C.T., Usta, H.G. ve Şimşek, A.S., (2016). Öğrenci ve öğretim elemanlarının öğretim yöntemi ve tekniklerine ilişkin düzenleme: nitel bir araştırma. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 83-95.
- Cirit, H. (2012). Vaaz. *Türkiye diyanet vakfı İslam ansiklopedisi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, c.42, ss.404-07.
- Coşkunsever, A., Göktepe, A. K. (2020). *Çocukevi, çocukevleri sitesi ve çocuk destek merkezlerinde manevi danışmanlık*. Düzgüner, S. (Ed.).(2) Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Çağrııcı, M. (2002). Kur'an Kursu. *Türkiye diyanet vakfı İslam ansiklopedisi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, c.26, ss.423-426.
- Çakan İ. L.(2019). *Dini hitabet çeşitleri-ilkeleri-örnekleri*.(24). İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- Çanakcı A. A. (2014). *Yaygın din eğitiminde din görevlilerin rolü*.(1).Bursa: Emin Yayınları.
- Çelik, E. (2011). İhl, ilahiyat fakülteleri ve Diyanet İşleri Başkanlığı eğitim merkezleri programlarının vaizlik mesleği açısından değerlendirilmesi, *Vaaz ve Vaizlik Sempozyumu II. Cilt*, Ankara: DİB Yayınları, ss. 355-365.
- Çiçek, H. (2022). Eğitim sanatı: Pedagojiden andragojiye. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,(55), 10-23.
- Dam, H. (2018). Camilerde din eğitimi ve sorunları. M. Köylü(Ed.), *Türkiye'de din eğitimi ve sorunları içinde* (275-318). (1) İstanbul: Dem Yayınları.
- Demirbaş, M. (2008). Vaaz ve irşatta verimli ve etkili olmanın unsurları.2. *Din Hizmetleri Sempozyumu*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, ss.425-442.
- Deveci, T., Güneş, F. (2023). *Yetişkin eğitimi ve hayat boyu öğrenme*.(11). Ankara, Pegem Akademi Yayınları.
- Deveci, T., Tezcan, F., (2018). Andragoji ve yaşamboyu öğrenme bağlamında

- yetişkinlerin öğrenmesi. *Researcher: Social Science Studies Dergisi*, 6(2). 123-137.
- Doğan, H. (1976). Yaşam boyu eğitim ve üniversite. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 9(1). 1-23.
- Doğan, Y. (2011). Cami merkezli din eğitiminde profesyonellik ve kurumsallaşma. *Yecder II. Ulusal Din Görevlileri Sempozyumu Tebliğleri*, İstanbul, ss.72-93.
- Doğru, A. (2008). *Din görevlilerinin hizmet alanları ve problemleri (Kayseri ilinde görev yapan vaizler üzerine sosyolojik bir değerlendirme)*. Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Düzgüner, S. ve Soykök, M. (2023). Gençlere yönelik manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri. Düzgüner, S. (Ed.), (5) Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları
- Ege, R., (2013). İlahiyat fakültesi öğrencilerinin vaaz ve vaizlik konularına bakışları: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 54(2). 58-129
- Emiroğlu, İ. (2011). Vaazlarda düşülen yanlışlar ve sebepleri. *Vaaz ve Vaizlik Sempozyumu II. Cilt*, Ankara: DİB Yayınları, ss. 87-116
- Emiroğlu, İ. (2023a). Davette dil, mantık, liyakat. Ş. Kondi(Ed.) *İslam'da tebliğ, davet ve irşat* içinde (199-238). İstanbul: İstanbul Yayınevi.
- Emiroğlu, İ. (2023b). Vaaz, tebliğ ve irşad faaliyetleri. Ş. Kondi(Ed.), *İslam'da tebliğ, davet ve irşat* içinde (47-76). İstanbul: İstanbul Yayınevi.
- Erakkuş, Ö.(2011). Kent yaşamına entegrasyon yaygın eğitim ve camilerde din eğitimi. *Yecder II. Ulusal Din görevlileri Sempozyumu Tebliğleri*, İstanbul, ss. 194-199.
- Ercan, H., Yıldırım Orhan, Ş. (2016). Kişiselleştirilmiş öğrenme-öğretme yaklaşımının bireysel çalgı dersiyle ilişkisi: Gazi Üniversitesi örneği. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 130-144.
- Erez, K. (2010). Yaygın ve örgün din eğitiminde cami modeli. *Yecder I. Ulusal Din Görevlileri Sempozyumu Tebliğleri*, ss. 234-236.
- Gökcan, M. (2016). Havf ve recâ (korku ve ümit) dengesi. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16(2), 171-192.
- Gökçe, F. (2022). Hz. Peygamberin rehberliğinde tebliğ ve irşad: peygamberimizin kullandığı dil ve üslup. *Peygamberimiz cami ve irşad* içinde (57-74). Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

- Görmez, M., Özafşar, M. E., Ünal, İ. H., Ünal, Y., Erul, B. (2014). Suffe ashabı. M. E. Özafşar, İ.H. Ünal, Y. Ünal, B. Erul, H. Martı, M. Demir (Ed.), *Hadislerle İslam 6 içinde* (915-931). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Güleç, İ., Çelik, S., ve Demirhan, B. (2012). Yaşam boyu öğrenme nedir? Kavram ve kapsamı üzerine bir değerlendirme. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 2(3), 34-48.
- Gümüş Sarı, A. (2013). *Yetişkinlerin Din eğitimine bakışları ve Din eğitimi ihtiyaçları*. İstanbul: İlke Yayınları
- Gürler, K. (2016). Günümüz İslam Dünyası'nda meseleler ve çözüm yolları, *Hz. Peygamber'in Mesajını Güncelleştirememesinin Sorunu / Uluslararası Sempozyum*, İstanbul: Şen Yıldız Yayıncılık, ss. 152-169.
- Işık, H. ve Demir, A. (2012). *Ceza infaz kurumları din hizmetleri rehberi*.(1). Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Kahraman, A. (2011). Vaizlerin kaynakları. *Vaaz ve Vaizlik Sempozyumu I. Cilt*, Ankara'da Yayınları, ss. 235-254.
- Karaköse, A. (2011). Vaazlarda konu bütünlüğü ve güncel hayatla ilişkilendirme. *Vaaz ve Vaizlik Sempozyumu I. Cilt*, Ankara: DİB Yayınları, ss.403-417.
- Karakütük, K. (2019). Yaygın eğitim harcamalarının değerlendirilmesi (1975-1988). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*,23(1), 195-211.
- Karaman, K. ve Işık, H. (2023). *Ceza infaz kurumlarında manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri*. Düzgüner, S. (Ed.). (2). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Karasakal, Ş. (2021). Kur'an'da davet üslubu ve söz çeşitleri, davet dili. (1). Batman: mütercim Yayınları, ss. 91-118.
- Karataş, M. (2022). Yaygın din eğitimine katkısı açısından camiler. *Bitlis İslamiyet Dergisi*, 4(1), 1-21.
- Kaygın, H., ve Yokuş, İ. (2015). Yaşam boyu değerler eğitimi kurumları olarak camiler: Hutbelerde değerler eğitimi. *Uluslararası Spor Kültürü ve Bilimi Dergisi*,3 (4), 476-485.
- Keyifli, Ş. (2019). Hutbe ve vaazların dili ve üslubuyla ilgili yaşanan olumsuzluklar. *Mevzu: Sosyal Bilimler Dergisi*,(2), 25-41.
- Keyifli, Ş. (2013). *Yaygın din eğitiminde yeni yaklaşımlar*.(1). Ankara: İlahiyat Yayınları.
- Keyifli, Ş. (2018). Cami merkezli hizmetlerde din dili. *Cunda Toplantıları 1: Din*

- Dili Çalıştayı*, Balıkesir, .ss.35-54.
- Kılavuz, M. A. (2002). Yetişkinlik ve yaşlılık döneminde eğitim ve din eğitiminin önemi. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 11(2), 59-72.
- Kılavuz, M. A. ve Barlas, F. B.(2014). Yeniden yapılanmanın eşiğinde Kur'an kursları,
Yecder 5. Ulusal Din Görevlileri Sempozyum Bildirileri, ss. 267-287.
- Kılınçer, H. (2022). Aile, psikoloji ve din: aile ve dini rehberlik bürosu; (ADRB) Çalışanlarına Yönelik Psiko-Eğitim Örneği. *Diyanet İlmî Dergisi*, 58(4). 1491-1516.
- Knowles, M. S., Holton, E. F. Ve Swanson, R. A. (2015). *Yetişkin eğitimi*. (Çev: O. Gündüz).İstanbul: Kaktüs Yayınları.
- Kocaman, K. (2006).*Dini iletişimde hutbe*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koç, A. (2008). Etkili iletişim ve öğretim teknikleri açısından vaaz. *1. Din Hizmetleri Sempozyumu*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, ss. 151-170.
- Korkmaz, M. (2011). Vaizlik eğitimi açısından ilahiyat lisans programlarının değerlendirilmesi ve bir sertifika programı önerisi. *Vaaz ve Vaizlik Sempozyumu II. Cilt*, Ankara: DİB Yayınları, ss. 335-354.
- Köksal, A. M. (1993). Dârülerkam. *Türkiye diyanet vakfı İslam ansiklopedisi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, c.8, ss.520-521.
- Köylü, M. (2002). Pedagojiden andragojiye: Yaşam boyu eğitim. *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*,(9) 133-149.
- Köylü, M. (2020).*Yetişkinlik dönemi din eğitimi*. (5). İstanbul: Dem Yayınları.
- Küçükaşcı, M. S. (2000). İmam. *Türkiye diyanet vakfı İslam ansiklopedisi*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, c.22, ss. 178-181.
- Memiş, İ. (2011). Modern çağda Din görevlilerinin nitelikleri ve irşad. *Yecder II. Ulusal Din Görevlileri Sempozyumu Tebliğleri*. İstanbul: ss. 265-302.
- Midilli Sarı, R. ve Türk, S. A. (2020). Eğitim yapısı tasarımını duyuvar üzerinden (yeniden) düşünmek. *Sanat ve Tasarım Dergisi*,(26), 719-750.
- Nazıroğlu, B., Turan, İ. (2023). *Din eğitimi*.(6). Ankara: Bilay Bilimsel Araştırma Yayınları.
- Okçabol, R. (1996). *Halk eğitimi*. (2). İstanbul: Der Yayınları.
- Öğüt, S. (2000). İmam. *Türkiye diyanet vakfı İslam ansiklopedisi*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, c.22, .ss. 188-190.

- Sayek, F. (1998). Lizbon bildirgesi: Hasta hakları, sağlıkla ilgili uluslararası belgeler. 34'üncü Dünya Tabipler Birliği Genel Kurulu, Eylül-Ekim 1981, Lizbon, Portekiz.
- Telek, S., Düzgüner, S. (2020). *Huzurevi yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezlerinde manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri*.(2). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Tetik, H. (1998). Yaygın din eğitiminde cami görevlileri-cemaat iletişiminin önemi. *Diyanet İlmî Dergi*,34(2). 99-108.
- Tezol, R. (2023). *Din hizmetlerinde kadın vaizler ve sorunları: İstanbul- Avrupa Yakası örneği*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Sebahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Turgut B. (2015). Etkin bir iletişim aracı olarak vaaz. *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2(1), 67-85.
- Türnüklü, D. A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilen nitel bir araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 24(6), 543-559.
- Ünverdi, M. (2011). Vaizlerin aktüel bilgisi. *Vaaz ve Vaizlik Sempozyumu II. Cilt*, Ankara: DİB Yayınları, ss. 283-296.
- Yalnız, A. (2015). *Bir yaygın din eğitimi türü olarak vaazlardan cemaatin beklentileri (Bursa örneği)*. Yüksek Lisans Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2021), *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*.(12). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldız, D. (2022). *99 Soruda pedagoji*.(1). İstanbul: Güncel Yayıncılık.
- Yılmaz, H. (2011). Vaazın etkinliğinde dil ve üslubun önemi. *Vaaz ve Vaizlik Sempozyumu I. Cilt*, Ankara: DİB Yayınları, ss.101-116.
- Yılmaz, K. H. (2022). İnsanın irşada olan ihtiyacı. F. Kurt (Ed.), *Peygamberimiz cami ve irşad içinde* (11-25). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Yücel, İ. (1994). Diyanet İşleri Başkanlığı. *Türkiye diyanet vakfı İslam ansiklopedisi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, c.9, ss.455-460.

Http-1:

<https://hrdergi.com/yetiskin-ogrenme-teorisini-egitim-yontemlerine-entegre-etmek>
(Erişim Tarihi: 28.04.2024)

Http-2:

<https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 29.02.2024)

Http-3:

(ttkb.meb.gov.tr)

Http-4:

<https://www.mevzuat.gov.tr/Mevzuatmetin/1.5.633.Pdf>(Erişim Tarihi: 23.05.2024)

Http-5:

www.ttb.org.tr/NFisek/Kitap1/33.Html#:~:Text=1.,iyilik%20hali%20sa%C4%9f

%C4%B1%C4%9f%C4%B1n%20bilinen%20y%C3%B6n%C3%BCd%C3%

Bcr. (Erişim Tarihi: 24.02.2024)

Http-6:

<https://www.mevzuat.gov.tr/Mevzuatmetin/1.5.2828.Pdf>(Erişim Tarihi: 16.04.2024)

Http-7:

<https://dinhizmetleri.diyamet.gov.tr/Documents/Protokol.Pdf>(Erişim Tarihi: 25.04.2024)

Http-8:

<https://hukukmusavirligi.diyamet.gov.tr/Documents/Sa%C4%9f%C4%B1k%20kurulu%C5%9flar%C4%B1nda%20manevi%20destek%20hizmetlerinin%20y%C3%B6n%C3%Bct%C3%Bclmesine%20dair%20y%C3%B6nerge.Pdf>

(Erişim Tarihi: 05.04.2024)

Http-9:

<https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=4414&mevzuatTur=KurulmVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5> (Erişim Tarihi: 23.05.2024)

Http-10:

(<https://dinhizmetleri.diyamet.gov.tr/Detay/99/aile-ve-dini-rehberlik->

b%C3%BCrolar%C4%B1).

Http-11:

<https://desem.deu.edu.tr/tr/> (Erişim Tarihi: 15.03.2024)

Http-12:

<https://www.istesob.org.tr/Surekli-Egitim-Merkezi-Sertifika-ProgramlariHakkinda>
/ (Erişim Tarihi: 12.01.2024)

Http-13:

<https://www.mevzuat.gov.tr/Mevzuatmetin/Yonetmelik/7.5.40212.Pdf> (Erişim Tarihi: 10.11.2023)

Http-14:

<https://Boluegitim.Diyamet.Gov.Tr> (Erişim Tarihi: 18.02.2024)

Http-15:

<https://Hukukmusavirligi.Diyamet.Gov.Tr/Documents/Diyamet%20%C4%B0%C5%9fleri%20ba%C5%9fkanl%C4%B1%C4%B1%20aile%20ve%20dini%20rehberlik%20b%C3%Bcrolar%C4%B1%20%C3%87al%C4%B1%C5%9fma%20y%C3%B6nergesi.Pdf> (Erişim Tarihi: 29.12.2024)

Http-16:

<https://Dinhizmetleri.Diyamet.Gov.Tr/Resim%20kitapligi/2021%20din%20hizmetleri%20raporu%20kboyut.Pdf> (Erişim Tarihi: 08.02.2024)

Http-17:

<https://Stratejigelistirme.Diyamet.Gov.Tr/Documents/2023%20y%C4%B1l%C4%B1%20faaliyet%20raporu.Pdf> (Erişim Tarihi: 13.01.2024)

Http-18:

<https://Diyametakademi.Diyamet.Gov.Tr/Documents/Din%20g%C3%B6revlilerinin%20vaaz%20becerilerini%20geli%C5%9ftirme%20hizmet%20%C4%B0%C3%A7i%20e%C4%9fitim%20program%C4%B1%20-%202023.Pdf> (Erişim Tarihi: 24.02.2024)

EKLER

Ek 1: Etik Kurul İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 13.12.2023-E.326059

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : E-88958771 -300-326059
Konu : Etik Kurul Onayı

13.12.2023

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

İlgi : 08.12.2023 tarihli ve 19928322/300/324905 sayılı yazı.

Anabilim Dalınız Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Enes BİNGÖL'ün Öğretim Üyesi Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI'nın danışmanlığında yürüttüğü "Sürekli Eğitim Yaklaşımı Bağlamında Vaazların Fonksiyonelliği" başlıklı araştırmaları için etik kurul onay belgesi isteği ile ilgili Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Komisyonu 06.12.2023 tarihli ve 2023/09 sayılı toplantısında alınan karar gereği düzenlenen onay belgesi ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Doç. Dr. Sinem ŞAHNAGİL
Müdür Yardımcısı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : BSULRD93FT Pin Kodu : 60192

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/balikesir-universitesi-oby>

Adres: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çağış Yerileşkesi 10145 Balıkesir

Telefon: 2666121400 Faks: 2666121307

e-Posta: sbe@balikesir.edu.tr Web: sbe.balikesir.edu.tr

Kep Adresi: balikesiruniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Hami Ergin

Ünvanı: Tezdanışman

Tel No: 6121400-10000

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Rektörlük

Sayı :E-19928322-300-324905
Konu :Etik Kurul Onayı

08.12.2023

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 29.11.2023 tarihli ve 82780280/300/320631 sayılı yazı.

Enstitünüz Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Enes BİNGÖL'ün Öğretim Üyesi Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI'nın danışmanlığında yürüttüğü "Sürekli Eğitim Yaklaşımı Bağlamında Vaazların Fonksiyonelliği" başlıklı araştırmaları için etik kurul onay belgesi isteği ile ilgili Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Komisyonu 06.12.2023 tarihli ve 2023/09 sayılı toplantısında alınan karar gereği düzenlenen onay belgesi ekte gönderilmiştir. Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Cevdet AVCIKURT
Rektör Yardımcısı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BS9LHMED87 Pin Kodu :04972
Adres:Balıkesir Üniversitesi Rektörlüğü Çarşı Yerleşkesi 10145 Balıkesir
Telefon:2666121400 Faks:2666121412
Web: <http://www.balikesir.edu.tr>
E-posta Adresi: balikesirunivarsitesi@hs01.kep.tr

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/balikesir-universitesi-oby>

Bilgi için: Necla Çetink
Unvan: Bilgisayar İşletmeni

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KOMİSYONU
ONAY BELGESİ

Balikesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Enes BİNGÖL'ün Öğretim Üyesi Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI'nın danışmanlığında yürüttüğü "**Sürekli Eğitim Yaklaşımı Bağlamında Vaazların Fonksiyonelliği**" başlıklı araştırmaları için bilimsel etik kurul onay belgesi talebi komisyonumuzca değerlendirilmiş ve etik açıdan uygun bulunmuştur.
06.12.2023

Ek-2 : İl Müftülüğü Uygulama İzni

T.C.
BALIKESİR VALİLİĞİ
İl Müftülüğü

Sayı : E-52207053-202.99-4849113
Konu : Sürekli Eğitim Yaklaşımı Bağlamında
Vaazların Fonksiyonelliği

07.03.2024

Sayın Enes BİNGÖL

İlgi : Enes BİNGÖL'ün 08.02.2024 tarihli başvurusu.

İlgi dilekçeniz gereği; tez çalışmanız kapsamında ilimizde görev yapan vaizlerle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapma isteğiniz Başkanlığımızca değerlendirilmiş ve il müftülüğümüz rehberliğinde isteyen personelimize gönüllülük esasına dayalı olarak yapılması uygun görülmüştür.

Bu itibarla; bahsi geçen yüksek lisans tezinin tamamlanmasından sonra bir nüshasının vaaz ve irşat hizmetlerinin etkinlik ve verimliliğine katkı sağlamak amacıyla il müftülüğümüze gönderilmesi hususunda bilgi ve gereğini rica ederim.

Hasan Rahmi DÜZENLİ
İl Müftü V.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu: 4349086D-D954-46CD-B283-C528E3DF2482

Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/>

Paşaalı Mah. Mimar Sinan Cad. No:24 10020 BALIKESİR

Telefon : 0 266 239 40 44-45 Faks : 0 266 243 03 86

<https://balikesir.diyaret.gov.tr/> e-posta : balikesir@diyanet.gov.tr

KEP Adresi : balikesirmuftulugu@hs03.kep.tr

Bilgi için: Üzeyir YILDIRIM
Veri Hazırlama ve Kontrol
İşletmeni

Ek 3: Görüşme Formu

Sürekli Eğitim Yaklaşımı Bağlamında Vaazların Fonksiyonelliği Üzerine Görüşme Soruları

Yaş :	1-()31-40	2-()41-50	3-()51-60	4-()61-70
Cinsiyet :	1-()Erkek	2-()Kadın		
Eğitim :	1-()Lisans	2-()Yüksek Lisans/Doktora		
Görev Süresi :	1-()1-5 Yıl	2-()6-10 Yıl	3-()11-20 Yıl	4-()20+ Yıl
Görev yeri :	1-()İl merkezi	2-()İlçe Merkezi		

1. İhtisas merkezinde eğitim alarak mı vaiz oldunuz?
2. İhtisas merkezinde aldığınız eğitim içerisinde her yaştan kişiye hitap noktasında bir eğitim aldınız mı?
3. Haftada kaç gün vaaz veriyorsunuz?
4. Diyanet İşleri Başkanlığı'ndan size gönderilen bir işleyiş veya vaaz takvimi programı var mı?
5. Vaazlar bir komisyon tarafından mı hazırlanıyor?
6. Merkezi vaaz sisteminin doğru olduğunu düşünüyor musunuz?
7. Vaaz esnasında kullanılan materyallerin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?
8. Sizce vaaz konuları ve süreleri örtüşüyor mu?
9. Daha çok hangi konularda vaaz veriyorsunuz? (İnanç- ibadet- ahlak-güncel vb.)
10. Vaaz için jest ve mimiklerinizi konulara uygun olarak kullanabiliyor musunuz?
11. Daha kalıcı bir anlatım için sizce hangi anlatım tekniği daha doğru? (Düz anlatım- soru-cevap sinevizyon diğer)
12. Vaaz konusunu cemaatin anlama düzeyine uygun hale getirebiliyor musunuz?
13. Görev sürenizce kendinizi geliştirmek için herhangi bir eğitim desteği alıyor musunuz?
14. Görev süresince hitabet konusunda kendinizi geliştirdiğinizi düşünüyor musunuz?

15. Sürekli Eğitim veya Yaşam Boyu Eğitim hakkında bilginiz var mı?
16. Önemli gün ve gecelerde verilen vaazların her yaştan kişiye etkili bir şekilde hitap ettiğini düşünüyor musunuz?
17. Andragojik Formasyon/ Yetişkin Eğitimi aldınız mı?
18. Pedagojik Formasyon/Çocuk Eğitimi aldınız mı?
19. Vaazları 7' den 70'e /sürekli eğitim aracı olarak görüyor musunuz?
20. Vaazı bir eğitim aracı olarak görüyorsanız belli bir programa veya plana uyuyor musunuz?
21. Vaazların cemaatin gündelik yaşamına etkisi olduğunu düşünüyor musunuz?
22. Vaazlarda çocuklara yönelik konuların yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?
23. Vaazlarda gençlere yönelik konuların yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?
24. Vaazlarda yetişkinlere yönelik konuların yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?
25. Vaazlarınızda hitap ettiğiniz kitlenin yaş grubuna dikkat ediyor musunuz?
26. Sizce sürekli eğitimle dini hassasiyet artırılabilir mi?
27. Vaazların ardından cemaatten geri dönüşler nasıl oluyor?
28. Sürekli Eğitim bağlamında vaazlarda yaşadığımız sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözümlerinizi nelerdir?
29. Bu soruların dışında konuyla ilgili görüş ve önerileriniz var mı? Varsa bunlar nelerdir?

Ek-4 : Görüşme Örneği

KATILIMCI 5

Araştırmacı: Evet öncelikle araştırmama katılmayı kabul ettiğiniz için teşekkür ediyorum Hocam bilgileriniz bizler için değerlidir. Yaşınızı alabilir miyim hocam?

Katılımcı: 41.

Araştırmacı: Eğitim Durumunuz nedir hocam?

Katılımcı: Yüksek lisans yapıyorum. Tez dönemindeyim. Araştırmacı:: Görev süreniz.

Katılımcı: 10.

Araştırmacı: Görev Yeriniz ? Katılımcı: İlçe merkezi

Araştırmacı: ihtisas merkezinde eğitim alarak mı vaiz oldunuz? Katılımcı: Hayır.

Araştırmacı: Bu bağlamda ihtisas merkezinde eğitim alarak vaiz olan hocalarımızdan farklı olarak bir eğitim aldınız mı?

Katılımcı: Yeterlilik seminerimiz vardı. Üç ay eğitim merkezlerinde.

Araştırmacı: Almış olduğunuz eğitim seminerinde her yaşta kişiye hitap noktasında bir eğitim aldınız mı?

Katılımcı: Yani bu tabii ki hani vaizlik noktasında. O zaman tabii 10 yıl öncesiydi ama tabii ki vaaz verme konusunda vesair aldık.

Araştırmacı: Haftada kaç gün vaaz veriyorsunuz hocam?

Katılımcı: Ben şöyle söyleyeyim. Haftada iki gün vaaz veriyorum, 1 gün alo fetva nöbetim oluyor ve diğer günler koordinatörlük görevlerim oluyor.

Araştırmacı: Diyanet İşleri Başkanlığı'ndan size gönderilen bir işleyiş ve vaaz takvim programı var mı?

Katılımcı: Şöyle söyleyeyim. Başkanlıktan gelen bize üç aylık vaaz, irşat konularımız var. Vaaz konuları. Bizler mesela üç aylık irşat programlarımızı kendi bağlı bulunduğumuz müftülük yerimizde hazırlıyoruz. Aynı şekilde. Yani orada konular sadece başkanlığımız tarafından geliyor. Tarihleri, günleri koordinatörlük çalışmalarını biz kendimiz bu şekilde belirliyoruz. Evet.

Araştırmacı: Vaazlar içerik olarak bir komisyon tarafından mı hazırlanıyor yoksa sizler mi hazırlıyorsunuz?

Katılımcı: Tabi ki komisyon tarafından hazırlanıyor. Burada mesela il irşat komisyonumuz var bizim. Onlar tarafından il müftüluğü başkanlığında tabi ki il irşat komisyonu üyelerimiz var. Onlar tarafından da vaaz konuları hazırlanıyor.

Araştırmacı: Merkezi vaaz sisteminin doğru olduğunu düşünüyor musunuz hocam?

Katılımcı: O konu hakkında ne söyleyebilirim? Şimdi merkezi sistemin kısmen yararlı kısmen de muhatapdaki bıraktığı etkinin yetersizliği bakımından düşünürsek çok fazla etkili olmadığını düşünüyorum. Göz göze temas vaaz da önemlidir. Bir vaizin hitap ederken muhatabı ile göz göze teması, vücut dilini kullanması, hal dilini kullanması, ondan sonra gerek ses, jest, mimiklerle. Yani bir bütünlük, bir ilişkiyi kurması gerekiyor diye düşünüyorum açıkçası.

Araştırmacı: Vaaz esnasında kullanılan materyallerin yeterli olduğunu, varsa da bu materyallerin ulaşım yönünden bir sorun yaşıyor musunuz?

Araştırmacı: Yok hayır. Ben materyal konusunda herhangi bir sıkıntı yaşamıyorum. Ulaşım noktasında da herhangi bir sıkıntı yaşamıyorum.

Araştırmacı: Sizce vaaz konularıyla süreleri örtüşüyor mu bu konuyla alakalı? Merkezden gelen bir vaaz veya bir sohbet bu kadar dakika olmalı gibi bir bilgilendirme yapıyor mu?

Katılımcı: Eğer şunu soruyorsanız, süresi hakkında bir problem yaşıyor muyum? Yaşamıyorum. Örtüşüyor genel anlamda. Çünkü ben vaaza çıkmadan önce mesela süremi ayarlıyorum kafamda. Yani birde hocam şu da var hani belli bir yılın tecrübesi de oluyor yani hani bir de görev çeşitliliğiyle de alakalı bir şey bu. Yani ben 5 yıl Almanya'da, yurtdışında da mesela Belçika'da, Fransa'da, Almanya'da uzun dönem görev yaptığım için orada da mesela çok kalabalık, geniş kitlelere de hitap ettik. Bu sebeple artık belli bir tecrübeye de oturduğu için belki de ben zaman anlamada da sıkıntı yaşamıyorum. Konular ama sürem de yine uyumlu. Hani örtüşüyor. Fazla uzatıp cemaati sıkmamak gerekir diye düşünüyorum. Ne de böyle çok kısa tutup da hani A bu kadar mıydı? Tepkisine sebep olmamak için. Hani ortalama 40 dakika ideal bir süre diye düşünüyorum hocam.

Araştırmacı: Daha çok hangi konularda vaaz veriyorsunuz

Katılımcı: Şöyle söyleyeyim aslında daha çok konular ibadetle alakalı, güncel konularla alakalı. Mesela çok tabi ki vaaz konularımız. Bir de muhataba soruyorum. Mesela cemaate soruyorum benden ne istiyorsunuz? Hani ihtiyaç neyse ihtiyacı önce ortaya koymaya çalışıyorum. Çünkü afaki konuşmamak için, havada kalmaması için konuşmalarımızın. Dolayısıyla benden ne gibi bir talebiniz var, ben onu dikkate alayım diyorum. Yani hedefin oturması için. Dolayısıyla genellikle de hanım cemaatten gelen tekliflerimiz de işte ibadet konusunda eksiklerinin çok olduğunu düşünüyorlar. Bir de hani böyle güncel konular aynı şekilde daha ziyade bu konulara eğiliyoruz.

Araştırmacı: Vaaz için jest ve mimikleri konulara uygun olarak kullanabiliyor musunuz hocam?

Katılımcı: Yani şöyle düşünün. Ona ruhunuzu, sevginizi vermeden, konuştuğunuz konuya o heyecanı katmadan, muhataplar da etki oluşturamazsınız hocam. Yani. Ya da ben böyle düşünüyorum. O yüzden mesela yeri geliyor ses tonunu yükseltiyoruz yeri geldiğinde alçaltıyoruz. Ondan sonra hani aynı ses tonunda da konuşmuyorum yani o heyecanı da onları diri tutma adına olabildiğince yüksek tutuyoruz konuşmalarımızda.

Araştırmacı: Daha kalıcı bir anlatım için sizce hangi anlatım tekniğı daha uygun hocam? Düz anlatım, soru cevap, sinevizyon veya görsel materyaller.

Katılımcı: Çok fazla soru cevap taraftarı değilim hocam. Düz anlatımı da sevmem. Yani soru cevap olduğu zaman. Her birinin eğitim düzeyi farklı. Mahcubiyet yaşayabiliyorlar. Bundan hoşlanmaya bilirlen. Dolayısıyla burada göz temasına çok önem veriyorum. Ses tonuna çok dikkat ediyorum. Arada mesela diyorum nasıl gidiyor, iyi misiniz, sıkıldık mı gibi daha samimi bir ortamda hani böyle ey cemaat hani şeklinde bir mesafe koyarak değil, daha sıcak, daha samimi bir ortamda konuşma yapmaya dikkat ediyorum. Onun dışında tabi görsel görsel eğer fiziki şartlar uygunsa buna kullanmaya çalışıyorum. Neden? Çünkü hani göze de hitap etmesi, görselin sözle bütünleşmesi tabii güzel bir sonuç ortaya çıkarıyor.

Araştırmacı: Fiziki şartların uygunluğunu biraz daha açar mısınız? Örneğın genellikle uygun oluyor mu olmuyor mu? Özellikle bayan dinleyenler için. Fiziki şartlar, kış aylarında soğukluk vs.

Katılımcı: Şimdi tabii ki bazı camilerimizde projeksiyon imkanı olmuyor.

Mesela camilerimizin çoğu çok soğuk oluyor. Bizler kışın camilere bile giderken aynı şekilde mesela yeri geliyor sıcak ısınma sorunu olmayan camileri seçip özellikle kış döneminde oralara gitmeye çalışıyoruz. Çünkü soğuk camide kadınlar, bayanlar gelmek istemiyorlar haklı olarak. Yani üşüyor. Dolayısıyla fiziki şartlar, hani verimli bir vaazın gerçekleşmesi için zemin, fiziki zeminin çok çok fazla önemi var. Yani orada bayanın beni pür dikkat dinleyebilmesi için tabii ki sıcak bir ortamda, rahat bir ortamda bulunması lazım. Aksi takdirde hani siz de takdir edersiniz ki olumsuz fiziki bir ortamda tüm dikkatini bana vererek beni dinlemesi çok mümkün olmaz. Evet.

Araştırmacı: Vaaz konusunu cemaatin anlamı düzeyine uygun hale getirebiliyor musunuz? Örneğin tahrir dersleri oluyor. Bununla alakalı bazı fihhi terimler olabiliyor. Örneğin gençlere yönelik programlarda daha sade bir Türkçe daha sade bir dil tercih ediyor musunuz?

Katılımcı: Tabii ki hocam şimdi şöyle. Ben buna Almanya'da iken zaten alıştım. Neden? Çünkü Almanya'daki gençlik grubumuz yarı Türkçe yarı Almanca konuşan, Türkçesi oldukça zayıf bir kesim. Dolayısıyla hani böyle çok basit, basit Türkçe ile onlara bazı şeyler anlatmaya çalışıyordum. Buradaki gençlerimize de, gerek bayanlarımız da yani hedef kitlenize bir şeyleri anlatırken, bu aynı şekilde yetişkinler için de söz konusu. Mesela bir ev hanımına sen fihhi bir konuyu anlattığın zaman onu sen tamamen literatüründeki şekliyle anlatırsan. Kadın böyle bakıyor haklı olarak. Çünkü karşıdaki muhatap belki okuryazar bile değil. Dolayısıyla mecburen yanlış anlaşılma sebebiyet vermemek için ne yapıyorsun? Yani onu anlayabileceği şekilde basitleştiriyorsun, sadeleştiriyorsun ve geri dönüşünü de alıyorum mesela. Anladınız mı? Yanlış anlama yok herhalde değil mi? Bakın bana sorabilirsiniz diye. Çünkü en fazla şahsım adına ben bundan korkuyorum. Çünkü bizim görevimiz zor bir görev, vaizlik. Her an canlı yayındasınız, öyle düşünelim. Siz ne kadar bazı şeyleri doğru anlatsanız da karşı taraf bir yerde kopar hocam ve koptuğu yerde netice kısmı sonuç kısmını alır. Giriş ve gelişmeden habersizdir. Dinlememiş o sırada gider onu pat yapıştırır, işte o yüzden bizim görevin riski budur. Geri dönüşleri çok çok almak zorundayız diye düşünüyorum.

Araştırmacı: Görev süreniz ve kendinizi geliştirmek için herhangi bir eğitim desteği alıyor musunuz hocam? Hitabet konusunda, diksiyon konusunda...

Katılımcı: Okuyorum tabii ki. Yani görevim ile alakalı. Vaizlik hitap konusunda çok şükür öyle bir sıkıntım yok. Yani güzel hitap ettiğim söyleniyor zaten

o yüzden İl Müftülüğünün moderatörlüğünü, sunuculuğunu da ben yapıyorum bayanlar kısmında. Onun dışında tabii ki kendimi her alanda yetiştirmek için elimden geleni yapıyorum. Bakın şekil bütün bir ihtisas deneme testleri çözüyorum. Bu da herhalde bir kanıttır.

Araştırmacı: Sürekli eğitim, yaşam boyu eğitim veya beşikten mezara eğitim hakkında bir bilginiz var mı? Veya bu terimleri daha önce duydunuz mu?

Katılımcı: Tabii ki, tabii ki. Yani eğitim. Zaten İslam başlı başına bir eğitim dinidir ve ilk inen kelimedenden de sureden de biz zaten İslam'ın eğitime, okumaya ne kadar değer ve ehemmiyet verdiğini bir kez daha görüyoruz.

Araştırmacı: Önemli gün ve gecelerde verilen vasıfların her yaştan kişiye etkili bir şekilde hitap ettiğini düşünüyor musunuz?

Katılımcı: Şimdi şöyle klasik bir vaaz formatında sunuyor olsak herkes de aynı etkiyi uyandırmaz. Hocam açık konuşalım. Belli bir yaş üstü daha çok etkilenir ama burada sunulacak malzeme kadar bunu sunuş şekli de çok önemlidir. Yani onu piyasaya sürme, pazarlama bir anlamda. Yani böyle. Ey cemaati Müslimin! Bugün hepimizin bildiği üzere mübarek gün, kandil gecemiz, Berat gecemiz falan bu şekilde olduğu takdirde gençlerimiz sıkılabilir. Hani bizler bakıyoruz mesela cami ortamı nasıl bir grup? Önce bir yaş grubuna bakarım ben. Heterojen mi, homojen mi? Mesela belli bir yaş hepsi aynı yaşlarda ise ona göre bir dil seçerim. Ama genç, karışık ise mesela yeri gelir gençlere de şöyle bakarak, onlara da anlayabileceği şekilde, hani jest mimiklerle, ses tonuyla, arada bir şakayla, espriyle, şununla bununla, hani böyle dikkati dağıtmaya çalışıyorum şahsım adına açıkçası.

Araştırmacı: Andragojik formasyon, yetişkin eğitimi aldınız mı? Katılımcı: Hocam formasyon almadım ben.

Araştırmacı: Pedagojik formasyon, çocuk eğitimi ? Katılımcı: Yok hayır formasyon almadım.

Araştırmacı: Vaazları sürekli eğitim aracı olarak görüyor musunuz?

Katılımcı: Hayır. Yani yalnız vaziyetteyiz eğitim için. Tabii ki bunu çeşitlendirmek, farklı şeyler de yapmak lazım. Sadece şu da var hocam. Hani bizler mesela sürekli bir şeyleri anlatan pozisyonunda oluyoruz ama karşı taraf devamlı dinliyor. Yani bu da belli bir şeyden sonra sıkıcı hale de gelebiliyor. Hani tek vaaz her

şey nurun ala nur demek değil.

Araştırmacı: Vaazların cemaatin gündelik yaşamına etkisi olduğunu düşünüyor musunuz hocam?

Katılımcı: Evet güzel bir soru aslında bu. Yani ne diyeyim ki? Pek düşünmüyorum açıkçası. Yani şöyle ki bayan kesimi erkek kesimine göre daha duyarlı olduğunu düşünüyorum. Muhatap olarak bayanların daha güzel dinlediklerine şahit oluyoruz. Hani şimdi erkek meslektaşlarımıza istişare ettiğimizde tabii ki bizler erkek muhataba seslenmiyoruz. Ama böyle bir ortamda konuştuğumuz zaman hani bayanların bu konuda daha hissiyatla dinlediklerini, duygularını da katarak dinlediklerini bizler erkeklere nazaran gözlemliyoruz. Dolayısıyla etkisi ne kadar olur orada çok fazla. Şayet samimi bir şekilde dinledi ise ve içine işledi ise yani tabii ki etkisi olur, tamamen yararsızdır, boştur diyemeyiz. Bu kişiyle de alakalı bir durumdur açıkçası. Ama yani herkeste aynı etkiyi tabii ki barındırmaz diye düşünüyorum.

Araştırmacı: Vaazlarda çocuklara yönelik konuların yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?

Katılımcı: Çocuklara yönelik konunun yeterli olduğunu, vaazlarda aslında mümkün olduğu kadar tabii ki her kesime hitap ediliyor. Vaazlarımızda konu olarak da belirleniyor ama. Bence yeterlidir diye düşünüyorum açıkçası. Belki bir tık daha fazla yer alabilir.

Araştırmacı: Vaazlarda gençlere yönelik konuların yeterli olduğunu düşünüyor musunuz hocam?

Katılımcı: Gençlik tabii ki önemli. Daha fazla olabilir diye düşünüyorum. Yani yeterlidir ama bundan daha fazlası da olabilir. Daha iyi olur diye düşünüyorum.

Araştırmacı: Vaazlarda yetişkin yani yaşlılara yönelik konuların yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?

Katılımcı: Yani. Şöyle söyleyelim yaşlılara yönelik aslında toplumun genel ahlaki gidişatına bakarsak yeterli görmüyorum. Daha fazla olmalı diye düşünüyorum.

Yani genel anlamda saygı, sevgi çerçevesinde düşündüğümüz zaman daha fazla bu tür mesela bireye yönelik hani çocuk, genç, engelli aynı zamanda yaşlı, hani bu tür bazılarının mesela ben kendi adıma da konuşayım, hani görev alanım itibariyle İl Engelli Koordinatörüyüm dedim. Sadece senede mesela bir engelliler haftasında bu

yeterli değil kesinlikle. Diğer günlerde de mesela böyle bir hutbe ya da bir vaaz olmalı ki hani onların gerçekten her daim aramızda varlıklarının devam ettiği anlaşılmalı, onlar hatırlatsın. Yoksa aksi takdirde hani önemli gün ve geceler bu şekilde değil. Anlatabildim mi? Yeterli bulmuyorum, daha fazla olmalı diye düşünüyorum. Gerek ihtiyarlık ile alakalı, gerek engellilik ile alakalı, gerek çocuk terbiyesiyle alakalı, gerek gençlikle alakalı. Hani daha fazla yer verilirse daha güzel olacaktır diye düşünüyorum.

Şimdi mesela bakın engelli koordinatörlüğü olarak biz şimdi şöyle bir projemiz de var. Bunu İl Müftümüz ile sunduk, inşallah bakalım bir daha görüşeceğiz kendisiyle detaylı bir şekilde. Bütün camilerimize dedik. Özellikle portatif engelli girişi görme engelli kardeşlerimiz için sarı çizgiler. Sadece işitme engelli değil. Bakın bizim 4 ana grubumuz var. Zihinsel engelli, bedensel engelli, işitme engelli, görme engelli. Biz bunların her birine hitap etmek zorundayız aslında. Yani maliyetlerimizi, camilerimizi her birinin hizmetine amade etmek zorundayız. Bir görme engelli kardeşim de benim o işaretleri takip ederek gelebilmeli. Sağdan soldan yardım alarak değil. Bedensel engelli bir kardeşim de akülü arabasıyla o portatif girişten girip cuma namazını buz gibi havada, caminin bahçesinde değil de caminin içerisinde bizzat ona göre tabi ki kilimi vesaire gösterilmeli. O da aynı şekilde diğer normal insanlar gibi safa durabilme hali. Yani şahsen biz onun mücadelesini veriyoruz.

Araştırmacı: Sizce yaşam boyu eğitimle gerek toplumsal gerek bireysel dini hassasiyet artırılabilir mi?

Katılımcı: Yaşam boyu eğitim de olabilir aslında hani niye olmasın? Çünkü yaşam boyu devam edecek bir eğitim bu. Tabii ki bu çeşitlendirilmesi takdirde. Farkındalık oluşturacaktır diye düşünüyorum. Mesela yaşam boyu eğitim, 4 6 yaş Kur'an kurslarımız bu bağlamda çok güzel bir yol kat ettiler. Açıkçası ben gözlemediğim kadarıyla ziyaretlerine gidiyorum, bunu görüyorum. Aynı şekilde gençlere yapılan faaliyetler gezilerimizde tutun, iftar programlarımıza tutun mesela onları daha çok nasıl desem, hani camilere çekme babında, hani her türlü işte bir çay saati olabilir, bir sinema keyfi olabilir mesela. Hani bunlar böyle ne kadar çeşitli gönderilirse, yaşam boyu eğitim dediğimiz bu projemizde ne kadar çeşitli gönderilirse o kadar daha etkili olacağını ben şahsen düşünüyorum. Hani mesela engelli kardeşlerimiz için bizlerin yapmış olduğu ziyaretlerimiz, açtığımız Kur'an kursları, engel gruplarına göre onları yemek ya da yemekler onlar adına düzenlenmiş ondan sonra veyahut da işte gezilerimiz vesair. Hani bunların her biri onları hem müftülüğü

tanımları babında her ayın son pazarı yapmış olduğumuz cami buluşmalarımız, onları camileri görme, kendi muhabbetlerini tanıma babında hani dini noktada da bir anlamda deşarj olmaları açısından çok güzel etken oluyor diye düşünüyorum. Hani sadece biz cami de onlara sınırlı tutmuyoruz. Onları her alana yayıyoruz. Onlarla her türlü faaliyeti yapıyoruz mesela. Hani çeşitlendirme den kastım o aslında hocam.

Araştırmacı: Yani camileri şu an içinde bulunduğu o havadan alıp bir yaşam kompleksi haline getirerek bütün hayatı içine alan bir merkez. Evet.

Katılımcı: Mesela başka bir yerde, bir gençlik merkezinde de buluşuyoruz. Onları gençlerle de buluşturuyoruz. Aile ve Dini Rehberlik büromuzda engelli kardeşlerimizi toplayıp onlarla çay saati sohbeti yapıyoruz. Anlatabildim mi? Hani sadece böyle camide klasikleşmiş vaaz formatı değil kesinlikle. Yani hem bizi daha yakından tanımlarını sağlıyoruz, aynı şekilde onlarla ne kadar farklı etkinlikler yaparsak o kadar onların da hem dini hayatı, ahlaki yaşantısı bakımından daha olumlu, onları daha çok kazandığımızı da görüyoruz. Bunun geri dönüşleri de çok güzel oluyor.

Araştırmacı: Vaazların ardından cemaatten geri dönüşler nasıl oluyor?

Katılımcı: Yani şöyle geri dönüşler tabii ki oluyor. Allah razı olsun hocam. Şöyle böyle veyahutta mesela hedef kitle olabiliyor. Mesela bir sonraki hafta komşuyu da getirdim diyor mesela. Ondan sonra onun gibi veyahut da akşam evimde ailemle, eşimle paylaştım gibi. Ondan sonra çocuklarıma anlattım. Evde hocam o dediğinizi uyguluyoruz gibi. Yani tabii ki dediğim gibi hocam burada tamamen iş muhatapta bitiyor. Güzel dinlediği ile samimi bir şekilde dinlediyse faydasını görüyor açıkçası. Ama bir kulağından girip bir kulağından da çıktıysa eve varmadan daha nerede kalmış daha dönüyor yani anlatabildim mi?

Araştırmacı: Son sorumuz olarak hocam bu soruların dışında konuyla ilgili görüş ve önerileriniz var mı? Varsa bunlar nelerdir?

Katılımcı: Yani şöyle. Tabii ki hocam biz vaizlik. Ben her zaman şunu söylerim geniş bir yelpazede bizim görevimiz. Yani hatta ne iş yapıyorsunuz? Diye sorduklarını sorduklarında benim cevabım şu olur: Ne yapmıyoruz ki? Bu kadar açık ve net. Yani bakınız koordinatörlük faaliyetlerimizden tutunda fetva nöbetlerimize kadar. Aile ve Dini Rehberlik Bürosu hizmetlerimiz nöbetlerimize kadar, vaazlar, seminerler, konferanslar ve bunun gibi vakıf faaliyetleri. Yani her türlü alanda biz vaizler zaten aktif olarak çalışıyoruz. Tabi bizim şöyle söyleyelim biz bazen oluyor ki mesela uzun

zamandır vaaz bile edemiyoruz vakit yetersizliğinden. En sık karşılaştığımız, bizi üzen problemlerden biri olabiliyor. Çünkü hani o kadar farklı çeşitlilik arz eden görevlerimiz var ki, yeri geliyor vaaza çıkmaya zaman kalmıyor, işte bu bazen bizi üzüyor. Bazen diyoruz ki ya hani ben vaizin ama nasıl vaizin 17 yıllık yıldır bu işi yapıyorum ama hani ben konuşmayı özledim dediğimiz anlar oluyor. Yani işte bu konu bizi açıkçası üzüyor. En başta yeteri kadar asli görevimizi yapmaya zamanımız kalmıyor. Bu bizi üzüyor. Bir de itibar konusunda normalde vaizler mesela müftüden sonra gelir bu da bilmiyorum sizin tezinizi ne kadar faydası olur anlattıklarımın ama biz biraz daha kaybedilmiş itibarımızı da hani daha çok tekrar kazanılmasını, hani tekrar gündeme gelmesini istiyoruz aslında bu anlamda.

Katılımcı: Çünkü vaizlik genellikle dışarıdan şöyle görülüyor. Yani iş yapıyor ki işte geliyor bir yarım saat, bir saat konuşup gidiyor. Bütün gün işte bunu bilmeyen cehalet kesimi diyorum ben artık onlara bu şekilde ileri geri yorumlar yapabiliyorlar. Ama şu gördünüz, bakın şu hizmet bile ne kadar önemli bir hizmet. Biz bunu yeri geliyordu. Mesela gece 10'a kadar bu nöbet tuttuğumuz zamanlar oluyordu. Ramazan ayında özellikle cumartesi, pazar da biz böyle full nöbet tuttuğumuz zamanlar oluyordu. Dolayısıyla hatta ki Ramazan ayında 112 acilden daha fazla telefonlarımız çalıyordu. Bak şu örnekte gördüğünüz üzere biz bu noktada da vaizlik ne kadar önemli bir meslek olduğunun bir kez daha kıymetinin bir kez daha böyle bir gözden geçirilmesini açıkçası biz istiyoruz. Bu da bizi çok üzüyor. Yani bizi üzen, rencide eden konulardan birisi de bu. Yoksa biz dediğim gibi hani her ortamdayız, Dolayısıyla yani her kurum ve kuruluşlarda bizler varız temsilci olarak. Dolayısıyla. Yani bunu sadece dediğim gibi hocam, yani hani ehemmiyet kıymet noktasında bir kez daha böyle bu konunun gözden geçirilmesinin daha yararlı olacağını ben şahsım adına bir vaizi olarak düşünüyorum.

Araştırmacı: Vaiz sayısı yeterli mi hocam?

Katılımcı: Yeterli değil. Hele ki bizim bağlı bulunduğumuz Balıkesir Müftülüğü için kesinlikle yeterli değil. Çünkü dediğim gibi hocam görev yoğunluğumuz çok çok fazla, çok çok fazla. Yani bizim çoğu zaman hafta sonları da böyle ekstra görevlerle doluyor ki bizim de bir aile hayatımızın olduğu bazen göz ardı edilebiliyor. İşte bu da sayı yetersizliğinden fazla görev artık bazen oluyor. Mesela konuşurken dahi cümleleri toparlayıp açmamaya başlıyoruz. Neden? Çünkü hafıza o kadar yoğun, o kadar yoğun ki devamlı yükleme yapıyor hafızaya. Yani bugün

buradayım, yarın buradayım. Bugün öğleden sonra şuraya gideceğim. İnanın şu yol, şu mesafeler bile bizi mesela çok yıpratıyor. Görev esnasında yani hani sıkıntı yaşadığımız noktalardan birisi budur. Onun dışında işte hani asli görevimizi özledik. Bunu zaten vaaz etmeyi, konuşmayı insan özlüyor. Cemaatle bir cami kokusunu şöyle bir teneffüs etmek insanı üzüyor. Bazen oluyor dolayısıyla. Yani onun dışında tabii ki elhamdülillah mesleğimizi seviyoruz. Vaiz olmanın elhamdülillah her zaman gururunu da yaşıyoruz. Seçilmiş güzel bir meslek olduğunu düşünüyoruz sadece. Rabbim inşallah razı olsun. Bizden görevi layıkıyla yapabilmeyi nasip eylesin. Önemli olan bu.

Araştırmacı: Evet sağolun hocam. Rica edeceğim, izninizle sonlandırıyorum hocam.

Ek 5: Balıkesir Müftülüğü 2024 Yılı İlk Üç Ay İçin Vaaz Planlaması

2024 OCAK		
TARİH	GÜN	KONULAR
01.01.2024	Pazartesi	Nefis Muhasebesi
02.01.2024	Salı	Şükreden Bir Kul Hz. Peygamber
03.01.2024	Çarşamba	Hz. Ebu Bekir Ve Sadâkât
04.01.2024	Perşembe	Güzel Ahlâk
05.01.2024	Cuma	Üç Aylar Başlıyor
06.01.2024	Cumartesi	Vatan Sevgisi İmandandır(Sarıkamış Şehitleri)
07.01.2024	Pazar	İslam Ve Gençlik
08.01.2024	Pazartesi	Komşuluk Ahlakı
09.01.2024	Salı	Helal Kazanç
10.01.2024	Çarşamba	İbadet: Kul Olma Şuuru
11.01.2024	Perşembe (Öğle)	Mekkenin Fethi
11.01.2024	Perşembe (Regaib Kandili)	REGAİB KANDİLİ
12.01.2024	Cuma	İbadetlerle Diriliş
13.01.2024	Cumartesi	Kelime-İ Tevhidin Anlamı Ve Mesajı
14.01.2024	Pazar	Kur'an-I Kerim'in Muhtevası
15.01.2024	Pazartesi	Hz. Ömer Ve Adalet
16.01.2024	Salı	İletişimde Sevgi Dili/Sosyal Medya
17.01.2024	Çarşamba	Gıybet Zulümdür
18.01.2024	Perşembe	Geçmiş Ümmetler.Tarihi İbretle Okumak
19.01.2024	Cuma	Dijital Dünyada Müslüman Kalabilmek
20.01.2024	Cumartesi	Darülaceze: Yaşlılar Ve Kimsesizler Yurdu
21.01.2024	Pazar	Emr-İ Bi'l Ma'ruf Ve Nehy-İ Anil Münker
22.01.2024	Pazartesi	Giyim,Kuşam Ve Süslenme Adabı
23.01.2024	Salı	Zor Zamanlarda İradenin Önemi Ve İrade Eğitimi
24.01.2024	Çarşamba	İyiliği Tüketen Ateş: Haset
25.01.2024	Perşembe	Ehli Beyt Sevgisi
26.01.2024	Cuma	Sonsuz Hayata Hazırlık: Hesap Gününü Unutmayalım
27.01.2024	Cumartesi	Amellerin Karşılığı: Sevap Ve Günah
28.01.2024	Pazar	En Kötü Hastalık: Kibir

29.01.2024	Pazartesi	Hoşgörü:Müsamaha
30.01.2024	Salı	Ayetül- Kürsi
31.01.2024	Çarşamba	Yemin Çeşitleri Ve Kefareti
2024 ŞUBAT VE MART (RAMAZAN AYI HARİÇ)		
TARİH	GÜN	KONULAR
01.02.2024	Perşembe	Zararlı Alışkanlıklardan Sakınmak
02.02.2024	Cuma	İsra Mirac Ve Kudüs
03.02.2024	Cumartesi	Vasiyet Ve Miras
04.02.2024	Pazar	Hastalıklara Karşı Sabır
05.02.2024	Pazartesi	Özenti: Değerlerden Uzaklaşmak
06.02.2024	Salı (Öğle)	Çocukluk Döneminde Ahlak Ve Maneviyat Eğitimi
06.02.2024	Salı (Mirac Kandili)	Mirac Kandili
07.02.2024	Çarşamba	Hz. Osman Ve Hayâ
08.02.2024	Perşembe	Helal Kazanç Ve Toplum
09.02.2024	Cuma	Sigara Ve Diğer Zararlı Alışkanlıklar
10.02.2024	Cumartesi	Örnek Mü'minin Özellikleri
11.02.2024	Pazar	Doğruluk : Özü Sözü Bir Olmak
12.02.2024	Pazartesi	Kardeşliği Körelten Afetler: Tecessüs Ve Su-İ Zan
13.02.2024	Salı	Zor Zamanlarda Aile İçi Bağlar Ve Maneviyat
14.02.2024	Çarşamba	Zikir: Kalplere Hayat Veren İksir
15.02.2024	Perşembe	En Büyük Düşman: Şeytan
16.02.2024	Cuma	Gençlerimizi Geleceğe Hazırlamak
17.02.2024	Cumartesi	Tüketim Ahlakı:İsraf
18.02.2024	Pazar	Aileyi Ayakta Tutan Değerler/Sadakat
19.02.2024	Pazartesi	Hz. Ali Ve İlim
20.02.2024	Salı	Namazın Adabı
21.02.2024	Çarşamba	Ahret: Beka Yurdumuz
22.02.2024	Perşembe	Arabuluculuk: Kardeşlerin Arasını Bulmak
23.02.2024	Cuma	Ahirete İmanın Hayatımıza Etkisi
24.02.2024	Cumartesi (Öğle)	Berat Ve Tevbe
24.02.2024	Cumartesi (Berat Kandili)	Berat Kandili
25.02.2024	Pazar	Müslümanın Miracı: Namaz
26.02.2024	Pazartesi	İslamda Çevre Bilinci
27.02.2024	Salı	Aile İçi İletişim
28.02.2024	Çarşamba	Dinde Aşırılıktan Sakınmak

29.02.2024	Perşembe	Mukaddesata Hürmet
01.03.2024	Cuma	Dünya Hayatının Amacı Ve Ahiret İnancı
02.03.2024	Cumartesi	İman İle Amel İlişkisi
03.03.2024	Pazar	İslamda Azim Ve Sebat
04.03.2024	Pazartesi	Varlık Mücadelesi Sabır
05.03.2024	Salı	İmanın Şartları
06.03.2024	Çarşamba	Ailede Adalet Bilinci
07.03.2024	Perşembe	Teknoloji Bağımlılığı
08.03.2024	Cuma	İslamın Kadına Verdiği Değer
09.03.2024	Cumartesi	Misafirperverlik
10.03.2024	Pazar	Korku Ve Ümit Arası Yaşamak
11.03.2024	Pazartesi	Ramazan Ayına Başlarken

EK-6 İstanbul Esnaf Ve Sanatkarlar Odası Birliği Sürekli Eğitim Merkezi Sertifika Programları Hakkında

KURULUŞ: 1951

İSTANBUL ESNAF VE SANATKARLAR ODALARI BİRLİĞİ

Sayı : 1242

Konu: Sürekli Eğitim Merkezi Sertifika Programları hk.

06 Mart 2023

ODASI BAŞKANLIĞINA

İlgi: Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Rektörlüğü, Sürekli Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü'nün; 07.02.2023 tarih ve 178185 sayılı yazısı,

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sürekli Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi (DPÜSEM) olarak mesleki ve kişisel gelişim sertifikalı programlarımızı günümüz getirilerine uygun olarak uzaktan öğretim ve örgün eğitim yöntemiyle gerçekleştirmeye devam etmektedir.

Üniversitenin bilgi birikimi ve alanında uzman akademisyenlerimiz ile İHA (0-1) Ticari Pilot Eğitimi almayı düşünen katılımcıların gelişimi ve desteklenmesini hedef olarak, hazırladığı eğitim programımız için 2023 yılı kayıt dönemi başlamıştır. Yer, zaman ve kayıt hakkında detay bildirisi ekte yer alan afişte bildirilmiştir.

(Eğitim yeri: EĞİTİM YERİ SAKARYA ÜNİVERSİTESİ SUBU SPOR KOMPLEKSİ)

İHA-O: Azami kalkış ağırlığı 500 gr (dâhil) 4 kg aralığında olan İHA'lar;
Ağırlığı 4 kg'a kadar olan cihazlar

Bu eğitime 12 yaş ve üzeri herkes katılabilir.

Eğitimi 2 gün olmak üzere toplam 12 saattir.

İHA-1: Azami kalkış ağırlığı 4 kg (dâhil) -- 25 kg aralığında olan İHA'lar;
Ağırlığı 25 kg'a kadar olan cihazlar

Bu Eğitime 15 yaş ve üzeri herkes katılabilir.

Eğitimi 4 gün olmak üzere toplam 36 saattir.

Merkez TR-İHA-E-82 SHGM Yetkili Kuruluş olarak faaliyet göstermektedir.

Bilgi edinilmesi ve üyelerinize duyurulması hususunda gereğini rica ederiz.

Ömer DEMİR
Genel Sekreter

Mesut ŞENGÜN
Başkan Vekili

EKİ:

1. Afiş (1 sayfa)

Kartaltepe Mah. Alpay İzer Sok. No: 12 İncirli Pk. 34145 - Bakırköy / İSTANBUL
Telefon: 0850 279 70 70 Fax : (0212) 660 29 97
Web Site: www.istesob.org.tr E-mail: info@istesob.org.tr Kep: istesob@hs03.kep.tr

Ek-7 Atatürk Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi Eğitim Duyurusu

DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI 16.04.2024/2694879

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sürekli Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi
Müdürlüğü

Sayı : E-68288161-774.08.03-2400119566
Konu : Eğitim Duyurusu

GÜNLÜDÜR
04.04.2024

DAĞITIM YERLERİNE

Üniversitemiz Sürekli Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkez Müdürlüğü (ATASEM) tarafından; katılımcılara yapay zekâ ve veri madenciliği kavramlarını tanıtmak, temel teorik bilgileri ve bu alanların din bilimleri ile nasıl entegre edilebileceğini uygulamalı örneklerle göstermek, bu teknolojilerin din bilimleri alanındaki pratik uygulamalarını anlayabilecek temel yetkinlikler kazandırmak ve ilgili teknolojik araçları kullanarak, din bilimleri verilerini analiz etme ve değerlendirme becerisi elde etmek amacıyla "Temel Yapay Zekâ ve Veri Madenciliği: Din Bilimleri Uygulamaları" eğitimi düzenlenecektir.

20 Mayıs - 10 Haziran 2024 tarihleri arasında hafta içi 20.00-22.00 saatlerinde online olarak düzenlenecek olan söz konusu eğitimin ilinizdeki tüm din görevlilerine duyurulması hususunda gereğini arz ederim.

AYRINTILI BİLGİ VE KAYIT İÇİN:

atasem.atauni.edu.tr

Prof.Dr. Vahit ÇOMAKLI
Rektör

Ek : Afiş

Bu belge; güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Doğrulama Kodu: e225b388-ad36-4928-8026-04466c09bc25 Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/atauni-universitesi-atasem>
Atatürk Üniversitesi Merkez Yürütücü 25240 Erzurum Bilgi Aydın SÜLLÜCÜLU
Tel: +90 442 2311776 Faks: +90 442 2311913
Elektronik Adı: atasem.atauni.edu.tr E-Posta: atasem@atauni.edu.tr
Key Adresi: atasem@atauni.edu.tr

1 / 4

DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI 16.04.2024/2694879

